

KLAIPĖDOS UNIVERSITETO
Socialinių ir humanitarinių mokslų fakulteto
Pedagogikos katedra

**VAIKŲ ADAPTACIJA IKIMOKYKLINIO UGDYMO ĮSTAIGOJE:
VADYBINIS ASPEKTAS**

Švietimo vadybos studijų programos magistro baigiamasis darbas

Darbo autorius

Eglė Visockienė

Darbo vadovas

lekt. dr. Julija Melnikova

Klaipėda, 2019

**KLAIPĖDOS UNIVERSITETO
SOCIALINIŲ IR HUMANITARINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS**

MAGISTRO BAIGIAMOJO DARBO LYDRAŠTIS

Pildo magistro baigiamojo darbo autorius

Eglė Visockienė

.....
(magistro baigiamojo darbo autoriaus vardas, pavardė)

Vaikų adaptacija ikimokyklinio ugdymo įstaigoje: vadybinis aspektas

.....
(magistro baigiamojo darbo pavadinimas lietuvių kalba)

Patvirtinu, kad magistro baigiamasis darbas parašytas savarankiškai, nepažeidžiant kitiems asmenims priklausančių autorių teisių, visas baigiamasis magistro darbas ar jo dalis nebuvo panaudotas Klaipėdos universitete ir kitose aukštosiose mokyklose.

.....
(magistro baigiamojo darbo autoriaus ir parašas)

Sutinku, kad magistro baigiamasis darbas būtų naudojamas neatlygintinai 5 m. Klaipėdos universiteto studijų procese.

.....
(magistro baigiamojo darbo autoriaus ir parašas)

Pildo magistro baigiamojo darbo vadovas

Magistro baigiamąjį darbą ginti

(įrašyti – leidžiu arba neleidžiu)

.....
(data)

.....
(magistro baigiamojo darbo vadovo vardas, pavardė ir parašas)

Pildo studijų koordinatorius

Baigiamasis darbas įregistruotas

.....

(Reg. Nr., data)

.....
(parašas)

Pildo katedros, kuruojančios studijų programą, vedėjas

Magistro baigiamąjį darbą ginti

(įrašyti – leidžiu arba neleidžiu)

.....
(data)

.....
(katedros vedėjo vardas, pavardė ir parašas)

Oponentu(-ais) skiriu

.....
(įrašyti oponento(-ų) vardą, pavardę)

.....
(data)

.....
(katedros vedėjo vardas, pavardė ir parašas)

SANTRAUKA

„Vaikų adaptacija ikimokyklinėje įstaigoje: vadybinis aspektas“. Švietimo vadybos M17ISH6652 magistro studijų programos baigiamasis darbas. Darbo vadovė lekt. dr. Julija Melnikova, Klaipėdos universitetas: Klaipėda, 2019. – 75 p.

Raktažodžiai: adaptacija, vaikas, ikimokyklinė įstaiga.

Šiame darbe vaikų adaptacija ikimokyklinėje įstaigoje tiriama vadybiniu aspektu. Esminis dėmesys skiriamas vaikų adaptacijos organizavimui ikimokyklinėje įstaigoje. Organizavimas yra svarbi vadybos funkcija, todėl vaikų adaptacijos analizė per organizavimo prizmę padeda išsamiai atskleisti vaikų adaptacijos vadybinį aspektą.

Tyrimo objektas – vaikų adaptacija vadybiniu aspektu Klaipėdos miesto „N“ lopšelyje-darželyje. Tikslas – teoriškai išanalizuoti vaikų adaptacijos ikimokyklinėje įstaigoje ypatumus vadybiniu aspektu ir ištirti vaikų adaptacijos organizavimą „N“ lopšelyje-darželyje.

Darbo teorinėje dalyje analizuojami vaikų adaptacijos ikimokyklinėje įstaigoje ypatumai vadybiniu aspektu, išskiriami svarbiausi veiksniai, lemiantys vaikų adaptaciją ikimokyklinėje įstaigoje, analizuojamas vaikų adaptacijos organizavimas ikimokyklinėje įstaigoje ir identifikuojami esminiai vaikų adaptacijos organizavimo ikimokyklinėje įstaigoje komponentai.

Empirinėje dalyje pateikiamas vaikų adaptacijos Klaipėdos miesto „N“ lopšelyje-darželyje empirinis tyrimas ir jo rezultatai. Įvertinama, kokią įtaką vaikų adaptacijai „N“ lopšelyje-darželyje daro organizacinis, ugdymo ir motyvavimo, psichologinis, socialinis adaptacijos komponentai. Nustatoma, kokį vaidmenį vaiko adaptacijos procese „N“ lopšelyje-darželyje atlieka pedagogai (grupės mokytojai), ikimokyklinės įstaigos vadovybė, tėvai, grupės vaikai (bendraamžiai). Palyginama ikimokyklinės įstaigos pedagogų (grupės mokytojų) ir tėvų požiūrį į vaikų adaptacijos procesą „N“ lopšelyje-darželyje.

Darbo pabaigoje teikiamos išvados ir siūlomos rekomendacijos vadovams, kaip tobulinti vaikų adaptacijos procesą ikimokyklinėse įstaigose.

SUMMARY

„Children's adaptation in a pre-school educational organisation: the aspect of management“. Master's thesis of M17ISH6652 study programme. Supervisor lekt. dr. Julija Melnikova, Klaipėda university: Klaipėda, 2019. – 75 p.

Key words: adaption, child, pre-school educational organisation.

In this paper, children's adaptation in a pre-school educational organisation is studied from the management point of view. The focus is on organizing the children's adaptation in a pre-school educational organisation. Organizing is an important management function, so children's adaptation analysis through organizational prism helps to fully disclose the management aspect of children's adaptation.

The object of the research is the management aspect of children's adaptation in „N“ kindergarten-nursery of Klaipėda. The aim is to theoretically analyze the peculiarities of management aspect of children's adaptation in a pre-school educational organisation and to investigate the organizing children's adaptation in „N“ kindergarten-nursery.

The theoretical part of the thesis analyzes the peculiarities of management aspect of children's adaptation in a pre-school educational organisation, distinguishes the most important factors determining children's adaptation in a pre-school educational organisation, analyzes the organizing children's adaptation in a pre-school educational organisation and identifies the essential components of organizing children's adaptation in a pre-school educational organisation.

Empirical part presents empirical research and results of children's adaptation in N“ kindergarten-nursery of Klaipėda. The influence of organizational, educational and motivational, psychological and social adaptation components on children's adaptation in „N“ kindergarten-nursery of Klaipėda are evaluated. The role of pedagogues (group teachers), management of a pre-school educational organisation, parents and group children (peers) in „N“ kindergarten-nursery are determined. Comparison of the attitudes of pedagogues (group teachers) and parents to the process of children's adaptation in „N“ kindergarten-nursery is presented.

At the end of the paper, conclusions and recommendations to managers on how to improve the children's adaptation in pre-school educational organisations are given.

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Svarbiausi veiksniai, lemiantys vaiko adaptaciją ugdymo (ikimokyklinėje) įstaigoje.....	23
2 lentelė. Vaiko adaptacijos ugdymo įstaigoje struktūra.....	35
3 lentelė. Apklausos klausimynų struktūros pagrindimas.....	40
4 lentelė. Apklausos imties charakteristika.....	41
5 lentelė. Interviu klausimynų struktūros pagrindimas.....	44
6 lentelė. Vaikų adaptacijos „N“ lopšelyje-darželyje organizacinio komponento vertinimas..	48
7 lentelė. Vaikų adaptacijos „N“ lopšelyje-darželyje ugdymo ir motyvavimo komponento vertinimas.....	49
8 lentelė. Vaikų adaptacijos „N“ lopšelyje-darželyje psichologinio komponento vertinimas..	49
9 lentelė. Vaikų adaptacijos „N“ lopšelyje-darželyje socialinio komponento vertinimas.....	50
10 lentelė. Pedagogų (grupės mokytojų) vaidmens, padedant vaikams adaptuotis grupėje „N“ lopšelyje-darželyje, vertinimas.....	51
11 lentelė. Tėvų vaidmens, padedant vaikams adaptuotis grupėje „N“ lopšelyje-darželyje, vertinimas.....	53
12 lentelė. Įstaigos vadovybės vaidmens, padedant vaikams adaptuotis „N“ lopšelyje-darželyje, vertinimas.....	54
13 lentelė. Grupės vaikų (bendraamžių) vaidmens, padedant vaikams adaptuotis „N“ lopšelyje-darželyje, vertinimas.....	55
14 lentelė. Kategorija „Vaiko adaptacijos „N“ lopšelyje-darželyje eiga“	56
15 lentelė. Kategorija „Vaiko adaptacijos „N“ lopšelyje-darželyje problemos“	57
16 lentelė. Kategorija „Suinteresuotų subjektų vaidmuo vaiko adaptacijos „N“ lopšelyje-darželyje procese“	59
17 lentelė. Kategorija „Aplinkos „N“ lopšelyje-darželyje palankumas vaiko	60

adaptacijai“.....

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Empirinio tyrimo dizainas.....	37
2 pav. Klausimyno teorinio modelio struktūra.....	39
3 pav. Interviu klausimyno teorinis modelis.....	43
4 pav. Vaikų adaptacijos „N“ lopšelyje-darželyje komponentų įvertinimų palyginimas.....	47
5 pav. Veiksnių, darančių įtaką vaikų adaptacijai „N“ lopšelyje-darželyje, įvertinimų palyginimas.....	51
6 pav. Interviu klausimyno teorinio modelio pagrindimas „N“ lopšelio-darželio pavyzdžiu...	61
7 pav. Apklausos klausimyno teorinio modelio pagrindimas „N“ lopšelio-darželio pavyzdžiu.....	62
8 pav. Veiksnių, darančių įtaką vaikų adaptacijai „N“ lopšelyje-darželyje, vertinimas.....	65

TURINYS

IVADAS	10
1. VAIKŲ ADAPTACIJOS IKIMOKYKLINĖJE ĮSTAIGOJE YPATUMAI VADYBINIU ASPEKTU	12
1.1. Individo adaptacijos konceptualizacija	12
1.2. Vaikų adaptacijos ypatumai ikimokyklinėje įstaigoje	15
1.2.1. Vaikų adaptacijos ikimokyklinėje įstaigoje samprata ir poreikis	15
1.2.2. Vaikų adaptacijos ikimokyklinėje įstaigoje eiga ir problemos	18
1.3. Svarbiausi veiksniai, lemiantys vaikų adaptaciją ikimokyklinėje įstaigoje	23
1.3.1. Veiksnių, lemiančių vaikų adaptaciją ikimokyklinėje įstaigoje, klasifikavimas	23
1.3.2. Pedagogo (grupės mokytojo) vaidmuo vaiko adaptacijos procese	26
1.3.3. Tėvų (šeimos) vaidmuo vaiko adaptacijos procese	27
1.3.4. Ikimokyklinės įstaigos vadovybės vaidmuo vaiko adaptacijos procese	29
1.3.5. Bendraamžių vaidmuo vaiko adaptacijos procese	30
1.4. Vaikų adaptacijos organizavimas ikimokyklinėje įstaigoje	31
1.4.1. Bendradarbiavimo reikšmė vaiko adaptacijos procese	31
1.4.2. Ikimokyklinės įstaigos pritaikymas vaiko adaptacijai	33
1.4.3. Vaikų adaptacijos organizavimo ikimokyklinėje įstaigoje komponentai	35
2. VAIKŲ ADAPTACIJOS KLAIPĖDOS MIESTO „N“ LOPŠELYJE-DARŽELYJE EMPIRINIS TYRIMAS	38
2.1. Empirinio tyrimo dizainas	38
2.1.1. Empirinio tyrimo metodologinis pagrindimas	38
2.1.2. Apklausos metodologija	40
2.1.3. Interviu metodologija	44
2.2. Empirinio tyrimo rezultatų analizė	49
2.2.1. Apklausos rezultatų analizė	49
2.2.2. Interviu rezultatų analizė	58
2.3. Empirinio tyrimo rezultatų apibendrinimas ir diskusija	63
IŠVADOS	71
REKOMENDACIJOS	73
LITERATŪRA	74
PRIEDAI	79

IVADAS

Tyrimo aktualumas. Vaiko adaptacija ikimokyklinėje įstaigoje yra ne tik vaiko ar jo tėvų rūpestis, tačiau ir visos ikimokyklinės įstaigos veiklos organizavimo objektas, kadangi nuo sėkmingos vaiko adaptacijos priklauso jo ugdymo ikimokyklinėje įstaigoje efektyvumas. Anot I. Kornilavičienės ir kt. (2016), adaptacija ikimokyklinėje įstaigoje yra pirmasis perėjimas tarp dviejų mokomųjų aplinkų – šeimos ir ugdymo įstaigos aplinkos. Vaikų adaptacija ikimokyklinėje įstaigoje gali būti komplikauta ir sudėtinga (Vildžiūnaitė, 2011; Brzezińska et al., 2013; Breidokienė ir kt., 2015; Borbélyová, 2016; Kornilavičienė ir kt., 2016; Klizaitė ir kt., 2017), kadangi vaikai išgyvena skirtingos trukmės adaptacijos krizę (Kubilienė, 2010; Brzezińska et al., 2013; Akçınar, 2013; Borbélyová, 2016). Net gali pasitaikyti vaikų, visiškai nesugebančių adaptuotis ikimokyklinėje įstaigoje (Brzezińska et al., 2013; Borbélyová, 2016). Todėl labai svarbu vaikams ikimokyklinėje įstaigoje sudaryti tinkamas sąlygas, kad jie kuo lengviau adaptuotųsi ir nepatirtų sunkumų, galinčių turėti neigiamų pasekmių. Pedagogai ir tėvai turi padėti vaikui adaptuotis darželyje. Pateikti faktai rodo, kiek svarbi yra sėkminga vaiko adaptacija ikimokyklinėje įstaigoje. Siekiant, kad ji būtų veiksminga, tikslinga tirti, su kokiais sunkumais vaikai susiduria, kai adaptuojasi darželyje, kad būtų galima pasiūlyti sprendimus minėtų sunkumų šalinimui.

Šiame darbe vaikų adaptacija ikimokyklinėje įstaigoje tiriama vadybiniu aspektu. Esminis dėmesys skiriamas vaikų adaptacijos organizavimui ikimokyklinėje įstaigoje. Organizavimas yra svarbi vadybos funkcija, todėl vaikų adaptacijos analizė per organizavimo prizmę padeda išsamiai atskleisti vaikų adaptacijos vadybinį aspektą.

Mokslinis problemos ištirtumas. Nors vaiko adaptacija ikimokyklinėje įstaigoje išlieka aktualių tyrimų objektu, tačiau pasitaiko daug mokslinių ginčų įvairiose tiriamose srityse. Mokslininkai nesutaria dėl to, kokia adaptacijos trukmė yra geriausia vaikams ikimokyklinėje įstaigoje (Balytė ir kt., 2009; Vildžiūnaitė, 2011; Brzezińska et al., 2013; Gersamia et al., 2015; Borbélyová, 2016; Klizienė ir kt., 2017). Taip pat mokslininkai išskiria gana įvairius veiksnius, darančius poveikį vaiko adaptacijai ikimokyklinėje įstaigoje (Vildžiūnaitė, 2011; Skouteris et al., 2012; Brzezińska et al., 2013; Akçınar, 2013; Gersamia et al., 2015; Kornilavičienė ir kt., 2016). Dažniausiai sutariama dėl to, kad pedagogų ir tėvų atliekami vaidmenys vaiko adaptacijos procese yra kertiniai (Gudžinskienė ir kt., 2010b; Skouteris et al., 2012; Brzezińska et al., 2013; Akçınar, 2013; Gersamia et al., 2015; Kornilavičienė ir kt., 2016). Nors vaikų adaptacijos organizavimas ikimokyklinėje įstaigoje turėtų būti paremtas aiškiais kriterijais, tačiau dėl jų struktūros,

prioritetiškumo, svarbos vyksta mokslinės diskusijos (Bankauskienė ir kt., 2006; Gersamia et al., 2015; Borbélyová, 2016). Remiantis tuo, kas išdėstyta, galima teigti, kad tikslinga išsamiai išskirti veiksnius, iš esmės lemiančius vaikų adaptaciją ikimokyklinėje įstaigoje.

Tyrimo problema. Nors sėkminga vaikų adaptacija pripažįstama ikimokyklinių įstaigų veiklos prioritetu, tačiau daugelyje Lietuvos darželių vaikų adaptacija organizuojama tik formaliai, neskiriant tam pakankamo dėmesio. Ikimokyklinės įstaigos neatlieka tyrimų, kuriais būtų nustatytos vaikų adaptacijos problemos. Stokojant informacijos apie konkrečias problemas, sudėtinga parinkti tinkamus problemų sprendimo būdus, galinčius palengvinti, pagreitinti vaikų adaptacijos procesą. Todėl tikslinga atlikti tyrimą pasirinktoje ikimokyklinėje įstaigoje, kad būtų galima identifikuoti vaikų adaptacijos problemas joje.

Tyrimo objektas – vaikų adaptacija vadybiniu aspektu Klaipėdos miesto „N“ lopšelyje-darželyje.

Tikslas – teoriškai išanalizuoti vaikų adaptacijos ikimokyklinėje įstaigoje ypatumus vadybiniu aspektu ir ištirti vaikų adaptacijos organizavimą „N“ lopšelyje-darželyje.

Uždaviniai:

1. Išskirti svarbiausius veiksnius, lemiančius vaikų adaptaciją ikimokyklinėje įstaigoje.
2. Nustatyti vaikų adaptacijos organizavimo ikimokyklinėje įstaigoje komponentus.
3. Ištirti vaikų adaptacijos organizavimą „N“ lopšelyje-darželyje.
4. Tyrimo pagrindu parengti rekomendacijas vadovams, kaip tobulinti vaikų adaptacijos procesą ikimokyklinėse įstaigose.

Tyrimo metodai:

1. Mokslinės literatūros sisteminė ir lyginamoji analizė.
2. Pedagogų ir tėvų anketinė apklausa (kiekybinis tyrimas).
3. Pedagogų ir tėvų pusiau struktūrizuotas interviu (kokybinis tyrimas).
4. Aprašomoji statistika.
5. Pedagogų ir tėvų nuomonių lyginamoji analizė.
6. Kokybinė turinio analizė.

1. VAIKŲ ADAPTACIJOS IKIMOKYKLINĖJE ĮSTAIGOJE YPATUMAI

VADYBINIU ASPEKTU

1.1. Individo adaptacijos konceptualizacija

Vaiko adaptacija ikimokyklinėje įstaigoje yra ne tik vaiko ar jo tėvų rūpestis, tačiau ir visos ikimokyklinės įstaigos veiklos organizavimo objektas, kadangi nuo sėkmingos vaiko adaptacijos priklauso ugdymo ikimokyklinėje įstaigoje efektyvumas, ikimokyklinės įstaigos populiarumas tarp tėvų ir pan. Siekiant detaliai išanalizuoti vaiko adaptacijos ikimokyklinėje įstaigoje ypatumus, pirmiausiai reikia išsiaiškinti, kaip individualios adaptacijos konceptualizaciją įvairių mokslų kontekste, kad būtų galima geriau suvokti, kuo specifinis yra individo adaptacijos procesas.

Adaptacijos terminas yra susijęs su dvejomis kategorijomis: individu ir aplinka. Pokyčiai aplinkoje arba naujos aplinkos pobūdis lemia individo poreikį prisitaikyti. Adaptacija bet kokio individo gyvenime yra neišvengiama, nes ji yra būtinas šio gyvenimo atributas, padedantis reaguoti į pokyčius. K. Kubilienė (2012, 70 p.) pabrėžia, kad „žmogus yra aktyvus savo aplinkos kūrėjas, o jo subjektyvi patirtis yra svarbi kaip ir objektyvūs aplinkos aspektai. Todėl <...> adaptacija yra procesas, kuriame aktyviai dalyvaujama <...> ir kurio metu siekiama įveikti prieštaravimus tarp asmens ir naujosios aplinkos“. Kadangi žmogus yra socialinė būtybė, jam svarbu patenkinti savo socialinius poreikius, sėkmingai įsiliesti į socialinį gyvenimą. I. Kornilavičienė ir kt. (2016) išskiria adaptacijos socialinį poreikį – būti reikalingu ir pritapti visuomenėje. Adaptuojantis, anot K. Kubilienės (2012), susiformuoja individo socialinių poreikių patenkinimo procesas, kuriame socialinių poreikių dinamiką galima apibrėžti kaip besiadaptuojančio subjekto priklausomybę nuo santykių tarp žmonių.

Adaptacija šaltiniuose apibūdinama labai įvairiai (1 priedas). Galima teigti, kad individo adaptacija dažniausiai suprantama, kaip prisitaikymas prie kintančių gyvenimo sąlygų, naujos aplinkos (Bankauskienė ir kt., 2006; Masaitytė-Apuokienė ir kt., 2009; Gudžinskienė 2010b; Vildžiūnaitė, 2011; Dromantaitė ir kt., 2014; Kornilavičienė ir kt., 2016).

Kartais interpretuojama, kad individo adaptacija yra procesas, kuris pasižymi abipusiu poveikiu, nes aplinka veikia individą ir individas veikia aplinką (Gudžinskienė 2010b). Dažniau akcentuojamas vienpusis naujos aplinkos poveikis individo elgsenai, kadangi individas priverstas modeliuoti elgesį pagal naujos aplinkos reikalavimus (Günindi, 2013), privalo pasikeisti psichologiškai vykstant pokyčiams (Stravinskienė, 2017). Adaptacijos procesas pasireiškia tuo, kad juo siekiama įveikti prieštaravimus tarp individo ir naujos aplinkos (Klizaitė ir kt., 2010), kad susidarytų pusiausvyra tarp individo ir socialinės aplinkos (Palujanskienė, 2006). Adaptacija

suteikia galimybių individui išlikti naujoje aplinkoje (Tzafestas, 2018). Tam tikra prasme adaptacija yra individo socialinio išgyvenimo pagrindas.

Individo adaptacija yra įvairių mokslinių krypčių, teorijų ir tyrėjų interpretacijų objektas. D. Borbélyová (2016) teigia, kad adaptacija gali būti nagrinėjama iš trijų perspektyvų – fiziologinės, socialinės ir psichologinės pozicijos. Fiziologinė adaptacija yra procesas, kurio metu organizmas prisitaiko prie išorinės aplinkos pokyčių: žmogaus organizmas turi įprasti dirbti naujomis sąlygomis ir nauju režimu. Socialinė adaptacija reiškia individo prisitaikymą prie socialinių sąlygų, todėl čia akcentuojamas socialinės padėties ir socialinio vaidmens priėmimo aspektas. Psichologiniu požiūriu adaptacija reiškia jautrumo pokyčius ir tirama, atsižvelgiant į aplinkos ir asmens santykius arba tiksliau į individo reakciją į stimulus. Kai kurie autoriai (Šulcienė, 2012; Александровна, 2014) naudoja psichosocialinės adaptacijos terminą, nes aiškina, kad psichologinės ir socialinės adaptacijos procesai negali būti izoliuojami, o adaptacija visada yra sąlygojama ir psichologinių veiksnių. Šiuo požiūriu psichosocialinė adaptacija laikoma aktyviu individo prisitaikymu prie socialinės ir psichologinės aplinkos sąlygų (Borbélyová, 2016). Iš psichologinės pusės individo adaptaciją savaip traktuoja socialinė-kognityvinė kryptis, kurią galima išskaidyti į dvi dalis: 1) „socialinė“ dalis, kuri aiškina, kad elgtis daugiausia išmokstama arba sąlygojimo dėka, arba stebint kitus ir sekant jų pavyzdžiu; 2) „kognityvinė“ dalis, kurioje pabrėžiama psichikos procesų svarba (tai, ką individas galvoja apie situaciją, veikia jo elgesį) (Myers, 2008). Socialinėje-kognityvinėje kryptyje laikomasi nuostatos, kad asmenybė formuojasi todėl, kad aplinka žmonėms daro įtaką, todėl, kad žmonės susidaro savo nuomonę apie juos veikiančias aplinkybes (Myers, 2000, 2008). Taigi, psichologai pažymi, kad aplinka (besikeičianti, nauja) daro reikšmingą poveikį individui ir veikia jo psichikos procesus. Individas gali tinkamai adaptuotis aplinkoje išmokdamas reikiamo elgesio. Psichologiniu požiūriu labai svarbu, kad individas sėkmingai adaptuotųsi, nes nuo to priklauso jo psichinė ir emocinė būseną, taigi ir (psichinė) sveikata.

Įvairių asmenybės ugdymo teorijų šalininkai, kaip pastebi S. Burvytė (2004), taip pat skirtingai aiškina adaptacijos terminą. Neobiheviaristai adaptaciją įvardija, kaip vidinę asmens būseną, kurioje ir asmeniniai poreikiai, ir aplinkos reikalavimai visiškai tenkinami. Biheviaristai akcentuoja tik biologinius asmens pakitimus, jie netiria asmenybės pasikeitimų, būdingų adaptacijos procesui. Socialinio išmokimo teorijos kūrėjai teigia, kad adaptuojantis galima išmokti reikiamo elgesio. Pasak R. Breidokienės ir kt. (2015), socialinio išmokimo teorijoje teigiama, kad vaikų bendravimo modeliai formuojasi, jiems stebint kitų asmenų elgesį. Vaikas daugiausia mokosi stebėdamas tos pačios lyties vieno iš tėvų elgesį. Vadinasi, kažkuris iš tėvų gali padėti vaikui adaptuotis, juos mokydamas atitinkamo elgesio. Socialinio išmokymo teorija iš esmės atitinka socialinę-kognityvinę kryptį psichologijoje, tik yra pritaikyta asmenybės ugdymo teorijos

kontekstui. S. Burvytė (2004) dar išskiria interakcinio požiūrio teoriją, kurios adeptai naudoja „efektyvios individo adaptacijos“ sąvoką, reiškiančią daugialypę adaptaciją, kurią pasiekęs individas tenkina minimalius sociumo reikalavimus.

Individo adaptacija yra ir svarbus vadybos mokslo objektas. Tyrėjai laikosi bendros nuostatos, kad individas kaip darbuotojas turi kuo sėkmingiau adaptuotis organizacijoje, nes nuo to priklauso tiek individualūs, tiek kolektyviniai veiklos rezultatai (Itika, 2011; Dromantaitė ir kt., 2014; John et al., 2017). Taikant vadybines priemones (planavimo, organizavimo, vadovavimo ir kontrolės mechanizmus) siekiama, kad būtų sudarytos tinkamos sąlygos individo adaptacijai organizacijoje ir tai laikoma svarbiu vadybinio darbo prioritetu (Itika, 2011; John et al., 2017).

Kalbant apie adaptaciją, dažnai adaptacijos samprata detalizuojama, lyginant ją su socializacija. Pasak R. Masaitytės-Apuokienės ir kt. (2009), adaptacija kaip daugiapakopis reiškinys plačiąja prasme gali būti traktuojama kaip individo socializacija, o siaurąja prasme apibūdinama kaip procesai, vykstantys tam tikru individo veiklos periodu (mokyklinė adaptacija, socialinė adaptacija ir pan.). Analogiškos pozicijos laikosi A. Vildžiūnaitė (2011). V. Aramavičiūtės ir kt. (2011, 70 p.) požiūriu, adaptacija plačiąja prasme išreiškia „esminį žmogaus buvimo konkrečiame sociume pagrindą bei išraišką, kaip individo prisitaikymą prie aplinkos ar jį supančių žmonių bendrijos, integravimąsi į visuomenę“. Taigi be adaptacijos žmogus negalėtų normaliai veikti visuomenėje ir aplinkoje, patirtų reikšmingų sunkumų tenkinant socialinius poreikius, socializuojantis. G. Poderienės ir kt. (2006) teigimu, adaptacijos procesas panašus į socializacijos procesą, kurio metu individas įsilieja į visuomenę, perima joje sukauptą patirtį, socialines vertybes ir normas, formuoja socialiai reikšmingus asmenybės požymius. Nors plačiąja prasme adaptacija kartais sutapatinama su socializacija, tačiau būtina suvokti, kad tai skirtingi procesai. R. Zuoza (2011), Ž. Kavaliauskienė ir kt. (2016) pažymi, kad socializacija suvokiama kaip palaipsniui vykstantis procesas, kurį sudaro išankstinė socializacija, susidūrimas (adaptacija) ir pasikeitimas (integracija). Taigi adaptacija yra socializacijos dalis. Be to, adaptacija yra labiau formali, nes jos eiga, formos, turinys gali būti įstaigoje įforminti oficialiu dokumentu (adaptacijos programa), kai socializacija paprastai yra neformali. Socializacijos terminas naudojamas daug platesniame kontekste negu adaptacijos, nes socializacija apima tam tikros socialinės tvarkos mokymą, tam tikrų socialinių bruožų ir savybių konstravimo formą (Daraškevičienė, 2017). Galima teigti, kad socializacijai reikia adaptacijos, tačiau adaptacija yra tik viena iš sudėtinių dalių, veikiančių socializacijos proceso efektyvumą. Kita vertus, tiek adaptacija, tiek socializacija yra būtini individo (vaiko) gyvenimo atributai, padedantys jam pritapti sudėtingoje socialinėje aplinkoje ir sudarantys sąlygas tapti visuomenės (sociumo) dalimi (Pocevičienė, 2004), sudarantys sąlygas išmokyti individui (vaikui) prisitaikyti prie socialinių taisyklių (Kvieskienė, 2007). Socialinė adaptacija ir

socializacija yra socialiniai procesai, kurie prasideda vaikystėje ir padeda vaikui įsilieti į visuomenę, taigi socialinis ryšys sieja abu šiuos konstruktus (Günindi, 2013). Adaptacija socializacijos procese yra vienas veiksnių, sąlygojančių socializacijos dinamiką, jis gali daryti sisteminę įtaką asmenybei ir socialinei aplinkai, kurioje ji veikia (Braslauskienė ir kt., 2007).

Apibendrinant galima teigti, kad pokyčiai aplinkoje, naujos aplinkos pobūdis sąlygoja individo poreikį prisitaikyti. Taigi adaptaciją galima laikyti individo prisitaikymu prie kintančių gyvenimo sąlygų, naujos aplinkos. Individo adaptacija aplinkoje vyksta įvairiais lygmenimis – fiziologiniame (individo organizmas turi įprasti dirbti naujomis sąlygomis ir nauju režimu), socialiniame (turi prisitaikyti prie socialinių sąlygų), psichologiniame (turi išmokti reikiamos elgsenos). Šių lygmenų įvairovė lemia tai, kad adaptacija yra daugelio mokslų ir teorijų interpretacijų objektas, siekiant vienu ar kitu aspektu paaiškinti adaptacijos proceso mechanizmą, eigą ir poveikį individui. Adaptacija yra labiau formali, nes jos eiga, formos, turinys gali būti įstaigoje įforminti oficialiu dokumentu, kai socializacija paprastai yra neformali.

1.2. Vaikų adaptacijos ypatumai ikimokyklinėje įstaigoje

1.2.1. Vaikų adaptacijos ikimokyklinėje įstaigoje samprata ir poreikis

Vienas iš neišvengiamų kiekvieno žmogaus gyvenimo tarpsnių yra vaikystė. Ankstyvoji vaikystė yra pirminis ir itin reikšmingas vaiko socialinių gebėjimų kūrimosi etapas ir tęstinės socializacijos visuomenėje fundamentas (Vietienė, 2015). Vaikystė laikoma ne tik žmogaus vystymosi produktu, bet ir visuomenės ugdymo ir dvasinės kultūros vystymosi produktu (Burvytė ir kt., 2011). Vaikystėje formuojasi vaiko socialiniai įgūdžiai ir užsimezga kultūriniai, dvasiniai, socialiniai ryšiai. Todėl vaikystė yra svarbi tolimesniam žmogaus vystymuisi. Teigiama, kad kiekvieno vaiko raida yra individuali, ji skiriasi savo vystymosi lygiu. Skirtingais amžiaus tarpsniais vaikas įgyja vis naujos, jo raidai būdingos patirties (Kornilavičienė ir kt., 2016).

Kai kurių autorių vaikystė traktuojama kaip socialinis-kultūrinis konstruktas, kuriam būdingi tokie fenomenai, kaip mokymasis, laisvalaikio leidimas ir kt. (Juodaitytė ir kt., 2016). Vaikystėje vienu iš svarbiausių vaiko uždavinių tampa gebėjimas įgyti socialinius įgūdžius, mokėti-mas prisitaikyti prie socialinės aplinkos, gebėjimas mokytis. Mokymasis tampa svarbiu pagrindu vaikui įgyti reikalingų socialiniam gyvenimui įgūdžių (Günindi, 2013). Neskaitant neformalaus mokymosi aplinkos (pvz., šeimoje), formalus mokymasis pirmiausiai prasideda ikimokyklinėje įstaigoje. Dėl vaiko išleidimo lankyti ikimokyklinę įstaigą sprendimą priima tėvai ar globotojai. I. Vietienės (2015) teigimu, tėvų sprendimą pasirinkti ikimokyklinę įstaigą lemia darželyje vaikui sudaromos galimybės bendrauti su bendraamžiais, specialistų teikiama pagalba, dėmesys vaiko ugdymui ir kt. Taip pat neatmestina, kad dalis tėvų kreipia dėmesį į tai, kaip jų vaikas sugebės adaptuotis naujoje

aplinkoje. Galutinis šio sprendimo rezultatas – vaiko pradėjimas arba nepradėjimas lankyti ikimokyklinę įstaigą (Brzezińska et al., 2013). Dėl didelio tėvų užimtumo ir neturėjimo laiko rūpintis vaikais namų aplinkoje, dauguma vaikų pradeda lankyti ikimokyklinę įstaigą, ten jiems iškyta adaptacijos iššūkių. Kaip teigia mokslininkai, vaiko pradėjimas lankyti ikimokyklinę įstaigą yra ryškus pokytis jo gyvenime (Poderienė ir kt., 2006; Günindi, 2013; Rimkevičienė ir kt., 2016; Borbélyová, 2016; Klizaitė ir kt., 2017). Jau nuo ankstyvosios vaikystės daugelis vaikų yra integruojami į įvairias socialines grupes, kurių viena yra ikimokyklinė įstaiga ir kurioje galioja savi reikalavimai elgesiui (Pingault et al., 2015). Pokyčiai, susiję su pardėjimu lankyti ikimokyklinę įstaigą, siejami ne tik su elgesio, bet ir su kognityviniais, socialiniais-emociniais, fiziniais iššūkiais, kuriuos tenka įveikti vaikui (Rimkevičienė ir kt., 2016), taip pat ir su tėvų išgyvenimais (Vietienė, 2015; Klizaitė ir kt., 2017), kadangi „įprastos tvarkos pasikeitimas daugiau ar mažiau traumuoja visus šeimos narius“, nes „reikia pažinti naują situaciją, įžvelgti pavojus, atrasti naujų vidinių galių“ (Vietienė, 2015, 98 p.). G. Poderienės ir kt. (2006, 73 p.) teigimu, adaptacijos procesas yra sudėtingas ir keliantis iššūkius bręstančiam vaikui, kadangi atėjimas į ugdymo įstaigą yra „naujos gyvenenos ir veiklos, naujos padėties visuomenėje, naujų santykių su suaugusiais ir vienmečiais pradžia“. V. Rimkevičienės ir kt. (2016) nuomone, vaikai gana anksti susiduria su adaptacijos būtinybe, t. y. tuomet, kada yra tikslingai ruošiami mokymuisi ir savarankiškam gyvenimui. Ankstyvas elgesio gebėjimų reguliavimas yra svarbus ankstyvosios intervencijos veiksnys, siekiant vaikų sėkmingos adaptacijos ikimokyklinėje įstaigoje. I. Gersamia et al. (2015) teigia, kad vaiko gebėjimai prisitaikyti prie naujų socialinių santykių, sukurti ir praturtinti tarpasmeninius santykius yra labai svarbūs vaiko sveikatai ir bendram vystymuisi.

Vaiko adaptacijos iššūkių ikimokyklinėje įstaigoje kontekste tenka kalbėti apie mokyklinę adaptaciją kaip vieną iš adaptacijos formų. Toliau verta įsigilinti į mokyklinės adaptacijos terminą, laikantis nuostatos, kad į mokyklos koncepciją įeina ir ikimokyklinės įstaigos kategorija (2 priedas). Galima teigti, kad mokyklinė adaptacija dažniausiai suprantama, kaip sąveika tarp vaiko ir ugdymo įstaigos aplinkos (Gudžinskienė ir kt., 2010b; Kepalaitė, 2010), siekiant vaikui prisitaikyti prie naujų aplinkybių (Borbélyová, 2016), įveikti prieštaravimus tarp vaiko ir ugdymo įstaigos aplinkos (Rupšienė ir kt., 2006). Mokyklinei adaptacijai būdinga aktyvi vaiko veikla ir elgesys, kuriant socialinius padarinius (Burvytė, 2004). Mokyklinė adaptacija yra būtinas procesas, siekiant vaikui padėti išsiugdyti socialinius įgūdžius, juos suvokiant kaip „išminktą elgesį, į kurį įtraukiami pažintiniai ir intuityvūs elementai, kurie gali būti pastebimi arba nepastebimi, kurie skiriasi priklausomai nuo socialinio turinio ir yra nukreipti į atitinkamos informacijos įgijimą, sprendimą ir peradresavimą sąveikaujant su žmonėmis“ (Günindi, 2013, 82 p.). Mokyklinę adaptaciją, anot R. Zuozos (2011), nusako tokie parametrai ir kriterijai, kaip vilčių, lūkesčių išsiaiškinimas, naujų

įgūdžių, reikalingų ugdantis formavimas, individualumo išsaugojimas, naujo vaidmens ugdymo įstaigoje išsiaiškinimas, naujų tarpusavio santykių priėmimas ir įsigalėjimas. D. Borbélyová (2016) išskiria tris mokyklinės adaptacijos formas: 1) vaiko organizmo prisitaikymą prie naujų aplinkos sąlygų, naujos veiklos ir fizinės bei intelektinės įtampos; 2) vaiko prisitaikymą prie naujų socialinių santykių ir ryšių; 3) vaiko prisitaikymą prie naujų ugdymosi veiklos sąlygų. Šios formos rodo, kad vaiko adaptacija yra kompleksinis reiškinys ugdymo įstaigoje.

Kalbant apie adaptaciją ir ugdymą ikimokyklinėje įstaigoje, pabrėžiama ikimokyklinio mažiaus specifika. Y. Günindi (2013) akcentuoja, kad ikimokyklinis amžius apima laiką, kai vaiko vystymasis yra greičiausias ir kurio metu formuojasi vaiko asmenybės pagrindai, vaiką labai veikia jį supanti aplinka ir jis yra atviras įvairiems mokymams. Vaikų adaptacijos ir socialinių įgūdžių plėtojimas ikimokykliniame amžiuje tampa jo socialinės adaptacijos ir įgūdžių pagrindu vėlesniais metais. Todėl vaikui labai svarbu plėtoti socialinę adaptaciją ir įgūdžius dar ikimokykliniame amžiuje. Kituose šaltiniuose nurodoma, kad ikimokyklinis amžius gali būti traktuojamas kaip pirmoji socializacijos stadija, kuriai esant vaikas perpranta, kaip ne tik būti kartu, bet ir bendradarbiauti su kitais, ruošiantis gyvenimui sociume. Ikimokyklinio amžiaus periode susipina grupės žaidimai ir nuolatinė vaiko sąveika su bendraamžiais (Kornilavičienė ir kt., 2016). Kitų autorių teigimu, ikimokyklinis amžius sąlygoja poreikį vaikui prisitaikyti prie naujos aplinkos sąlygų ir reikalavimų taip, kad vaikas galėtų susidoroti su sunkumais, atsižvelgiant į atsiradusius poreikių tenkinimo pokyčius ir apribojimus, atlikti tam tikrus socialinius vaidmenis, jausti dėl to vidinį pasitenkinimą (Brzezińska et al., 2013). Nustatyta, kad geriausia leisti vaiką į ikimokyklinę įstaigą tuomet, kai jam sukanka treji metai (Šulcienė, 2012; Chranovskienė, 2013; Brzezińska et al., 2013; Ausėnaitė, 2014; Vietienė, 2015; Kovienė, 2017). Ikimokykliniame amžiuje vaikas išgyvena sudėtingą raidos laikotarpį, kuris veikia tolimesnio vaiko ugdymosi mokykloje sėkmingumą (Kornilavičienė ir kt., 2016; Skouteris et al., 2012; Akçınar, 2013; Brzezińska et al., 2013).

Adaptacija ikimokyklinėje įstaigoje, anot I. Kornilavičienės ir kt. (2016), pasireiškia, kaip pirmasis perėjimas tarp dviejų mokomųjų aplinkų – šeimos ir ikimokyklinės įstaigos aplinkos. Tenka pritarti autoriams, manantiems, kad ikimokyklinė įstaiga yra pirmoji svarbi aplinka vaikui po šeimos (namų) aplinkos. Ikimokyklinės įstaigos lankymas tampa reikalingu, kadangi šeimos aplinkos nepakanka, kad ji galėtų patenkinti visus vaiko socialinius ir edukacinius poreikius (Günindi, 2013). Ikimokyklinę įstaigą, perfrazuojant Š. Magelinskaitės ir kt. (2011) mintis, galima laikyti pirmuoju vaikui socialiniu kontekstu už šeimos ribų, kai vaikui tenka prisitaikyti prie egzistuojančių reikalavimų, taisyklių, sąveikos būdų. Vaikas turi prisitaikyti prie ikimokyklinės įstaigos reikalavimų, laikytis nustatytų elgesio taisyklių. Kiti autoriai nurodo, kad ikimokyklinė įstaiga nuo pirmųjų dienų pateikia vaikui daugybę uždavinių, su kuriais jis savo ankstesnėje

patirtyje nesusidūrė. Šie uždaviniai reikalauja iš vaiko maksimalios intelektinių pastangų ir fizinių jėgų mobilizacijos. Vaikui poveikį formuoja ištisas naujų veiksmų kompleksas: grupės kolektyvas, pedagogo asmenybė, režimo pokytis ir kt. Mobilizuodamas adaptacinių reakcijų sistemą, vaiko organizmas pamažu prie šių faktorių pripranta (Vildžiūnaitė, 2011). Vaikas, pradėjęs lankyti ugdymo įstaigą, kaip teigia D. Borbélyová (2016), turi prisitaikyti prie naujų sąlygų, turi priprasti prie naujos aplinkos ir turi pradėti nesąmoningai taikyti naujus elgesio modelius, nes kai kurios ankstesnės reakcijos schemos nebeveikia naujoje aplinkoje taip, kaip veikė senose. Šie pokyčiai, anot J. Obradovič (2016) yra glaudžiai susiję su psichiniais ir emociniais procesais, kurie veikia vaiko prisitaikymą prie naujos aplinkos ir kiekvienam vaikui pasireiškia skirtingo stiprumo poveikiu, kurį galima numanyti. Siekiant sėkmingo ugdymosi, vaikui būtina adaptuotis ikimokyklinėje įstaigoje, kadangi adaptacija lemia vaiko pasitikėjimą savimi, mokymosi motyvaciją, saugumo jausmą (Kubilienė, 2010). Vaikai, kurie geriau prisitaiko ikimokyklinėje įstaigoje, geba geriau integruotis į pradinę mokyklą (Skouteris et al., 2012), jaučia aukštesnę savigarbą, sėkmingiau įsitraukia į tarpusavio santykius (Akçınar, 2013). Tyrimai rodo, kad sėkminga adaptacija ikimokyklinėje įstaigoje palengvina vėlesnį vaiko adaptacinį procesą pradinėje mokykloje ir tai pasireiškia teigiamais rezultatais trijose prisitaikymo dimensijose: a) žodiniame išraiškingume/bendravime, b) geroje savijautoje/motyvacijos buvime, c) kantrybėje/koncentracijoje (Brzezińska et al., 2013). Ir atvirkščiai, nustatyta, kad dezadaptacija ankstyvame amžiuje sukelia vaikui vėlesnių prisitaikymo problemų (Gudžinskienė ir kt., 2010b; Burvytė ir kt., 2011).

Apibendrinant galima teigti, kad vaiko pradėjimas lankyti ikimokyklinę įstaigą yra ryškus pokytis jo gyvenime. Daugeliui vaikų tai yra neatsiejamas vaikystės atributas, pasireiškiantis perėjimu iš namų aplinkos į mokyklos aplinką ir keliantis iššūkius mokyklinei adaptacijai. Mokyklinė adaptacija šiame darbe suvokiama kaip sąveika tarp vaiko ir ikimokyklinės įstaigos aplinkos, siekiant vaikui prisitaikyti prie naujų aplinkybių, įveikti prieštaravimus tarp vaiko ir naujos aplinkos. Adaptacija ikimokyklinėje įstaigoje yra būtinas procesas, siekiant vaikui išsiugdyti socialinius įgūdžius, užtikrinti tolimesnį vaiko ugdymosi bei adaptacijos pradinėje mokykloje sėkmingumą. Sėkminga adaptacija lemia vaiko pasitikėjimą savimi, daro įtaką ugdymosi motyvacijai. Vaikas, pradėjęs lankyti ikimokyklinę įstaigą, turi prisitaikyti ir priprasti prie naujų sąlygų, privalo pradėti taikyti naujus elgesio modelius, nes ankstesni elgesio modeliai naujomis sąlygomis dažniausiai būna neadekvatūs.

1.2.2. Vaikų adaptacijos ikimokyklinėje įstaigoje eiga ir problemos

Vadovybės gebėjimas organizuoti sėkmingą vaiko adaptaciją ikimokyklinėje įstaigoje yra neatsiejamas nuo mokėjimo suprasti, kaip vaikai adaptuojasi ir kokios problemos gali kilti

adaptacinio proceso eigoje. Nežinant šių aspektų, sudėtinga taikyti veiksmingas priemones, galinčias padėti vaikams geriau adaptuotis ugdymo įstaigos aplinkoje.

Tam tikros trukmės adaptacija yra reikalinga, nes pradėjęs lankyti ikimokyklinę įstaigą vaikas atsiduria jam nepažįstamoje aplinkoje. Keičiasi pagrindiniai namuose vaiką supusios aplinkos parametrai: kiti suaugę žmonės, kitoks jų elgesys, kitokia fizinė aplinka, (Klizaitė ir kt., 2017). Suprantama, dėl minėtų pokyčių vaikai ne iš karto prisitaiko prie pasikeitusios aplinkos ir išgyvena skirtingos trukmės adaptacijos krizę (Kubilienė, 2010; Brzezińska et al., 2013; Akçınar, 2013; Borbélyová, 2016). Kiekvienas vaikas, anot I. Kornilavičienės ir kt. (2016), patiria skirtingą adaptacijos trukmę ir poveikį, kadangi kiekvieną vaiko poelgį lemia emocinė būklė. Vaiko adaptacija, anot A. Vildžiūnaitės (2011), gali būti trumpalaikė ir ilgalaikė. Trumpalaikė adaptacija būna tuo atveju, kuomet stiprus dirgiklis veikia neilgą laiką ir vaiko organizmas į jį iš karto reaguoja. Ilgalaikė adaptacija pasireiškia tada, kuomet ilgai veikiamas vaiko organizmas nuosekliai sukuria vieningą veiklos sistemą, kuri sudaro galimybę vaikui egzistuoti naujomis sąlygomis. Kadangi ikimokyklinės įstaigos lankymas yra visiškai nauja patirtis vaiko gyvenime, tai ji yra siejama su ženkliais visų vaiko organizmo sistemų apkrovimu.

Mokslininkai išskiria skirtingus vaiko adaptacijos ugdymo įstaigoje etapus. Kai kurie autoriai teigia, kad pasireiškia trys adaptacijos etapai, vaikui pradėjus lankyti ugdymo įstaigą (Valiukienė ir kt., 2005): 1) *pirmasis etapas – tai orientacinio prisitaikymo procesas*. Šio prisitaikymo metu vyksta visų vaiko organizmo sistemų poslinkiai, kurių reikia dėl to, kad vaikas gebėtų veikti taip, kaip to reikalauja ugdymo įstaiga. Šio etapo trukmė gali būti apie 4 savaitės; 2) *antrasis etapas – dalinio prisitaikymo procesas*. Esant šiam procesui, stabilizuojasi tam tikras vaiko organizmo veiklos lygis, susikuria veiklos ritmas per parą ir savaitę. Šio etapo trukmė gali būti apie 8-9 savaitės; 3) *trečiasis etapas – reliatyvaus stabilumo procesas*, kurio trukmė gali sudaryti 12-16 savaičių. Šiam etapui būdinga pastovi vaiko organizmo veikla.

Kituose šaltiniuose nurodomos keturi vaiko adaptacijos naujoje aplinkoje etapai, kuriuos visus vaikui būtina pereiti (Ausėnaitė, 2014): 1) *nesaugumo jausmo etapas*, kuomet vaikas jaučia didelį stresą naujoje aplinkoje, kurioje būna daug naujų žmonių. Vaikams šiuo periodu gali pasireikšti neadekvačios reakcijos; 2) *intraversijos ir stebėjimo etapas*, kai vaikas stebi, stengiasi suvokti aplinką, perprasti hierarchiją, bando prisitaikyti; 3) *kontaktų paieškos etapas*, kuomet vaikas bando ieškoti kontaktų su aplinkiniais, kurie jam kelia pasitikėjimą (pvz., kitais vaikais, pedagogais ir pan.); 4) *„kovojimo už vietą po saulę“ etapas*, kurio metu būna pastūmimo, susimušimo atvejų.

Vaikas, pradėjęs lankyti ugdymo įstaigą, kaip teigia I. Kornilavičienė ir kt. (2016), pirmosiomis dienomis ir savaitėmis praeina šiuos adaptacijos etapus: iš pradžių pastebimas nemokėjimas bendrauti, išlaukti, dalytis žaislais. Po to situacija pamažu gerėja ir vaikas išmoksta

geriau bendrauti, dalytis žaislais su kitais vaikais, tampa labiau disciplinuotas. Visa tai padeda vaikui geriau adaptuotis. Užsienio tyrėjų (Pingault et al., 2015) teigimu, pradėję lankyti ikimokyklinę įstaigą vaikai iš pradžių būna drovūs ir elgiasi nedrąsiai. Kai jie susipažįsta su grupe, palaipsniui tampa ne tokie drovūs ir mažiau socialiai atsiskyrę. S. Burvytės (2004) manymu, vaikui, pradėjusiam lankyti ugdymo įstaigą, gali būti išskiriami trys etapai, kurių metu jam reikia susidoroti su kylančiais sunkumais: 1) daugiausia pastangų prireikia naujam režimui įsisavinti, kadangi stokodamas reikiamų įgūdžių vaikas greitai nuvargsta, atsiranda ugdymosi problemų; 2) sunkumų atsiranda dėl savitarpio santykių su pedagogu, grupės draugais plėtojimo; 3) ugdymosi sunkumai ypač pastebimi mokslo metų viduryje, kai vaikai tampa pervargę, praleidžia per daug užsiėmimų. Kad vaikui kyla sunkumų tam tikrais adaptacijos periodo etapais nurodo ir kiti autoriai. Adaptacijos ikimokyklinėje įstaigoje metu dažnai dėl streso ir nerimo iš pradžių išryškėja neigiami vaikų elgesio aspektai (irzlumas, susirūpinimas, uždarumas), tačiau vėliau, kai vaikai susipažįsta ir apsipranta su naująja aplinka, bendraamžiais ir pedagogais, neigiamas elgesys sumažėja ir pamažu išryškėja teigiami elgesio modeliai (Klizaitė ir kt., 2017). Taigi adaptacijos proceso eigoje vaiko savijauta ir elgesys pagerėja, regint postūmį iš neigiamos reakcijos į teigiamą. Mokslininkai pripažįsta, kad adaptacinio periodo eigoje natūraliai keičiasi vaiko elgesys (Vildžiūnaitė, 2011; Obradovič, 2016; Klizaitė ir kt., 2017). Vaiko elgesio pagerėjimas arba pablogėjimas koreliuoja su adaptacijos proceso sėkme. Tinkama adaptacija leidžia tikėtis iš vaiko sėkmingo ugdymosi, bendravimo ir bendradarbiavimo su suaugusiaisiais bei bendraamžiais (Vildžiūnaitė, 2011).

Per pirmuosius mėnesius vaikui būnant ikimokyklinėje įstaigoje pasireiškia tam tikri elgesio būdai, vadinami adaptacijos strategijomis. Jos gali būti skirtingų formų, nuo teigiamos iki neigiamos. Šias strategijas galima pastebėti kasdieninėse situacijose, lankantis vaikų darželiuose (Brzezińska et al., 2013). Adaptacijos proceso metu organizmas stengiasi pasiekti pusiausvyrą, todėl vaikas taiko naujas elgsenos strategijas. Naudodamasis joms vaikas pradeda prisitaikyti prie pasikeitusių sąlygų arba, esant reikalui, bando pritaikyti aplinką pagal savo poreikius (Borbélyová, 2016).

Adaptacijos strategijos, kaip teigia A. I. Brzezińska et al. (2013), yra konkreti kognityvinė ir elgesio veikla, kurią vaikas vykdo, kad galėtų atlikti naują vaidmenį ir prisitaikyti prie ikimokyklinės įstaigos aplinkos. Identifikuojamos keturios adaptacijos strategijos, kurias galima suskirstyti į dvi grupes: 1) teigiamos adaptacijos strategijos: kūrybinis prisitaikymas ir vadinamasis „lėtas atšilimas“; 2) neigiamos adaptacijos strategijos: nerimas ir pasyvus prisitaikymas (nuolankumas), taip pat konfliktavimas ir pyktis.

Mokslininkai nesutaria dėl to, kokia adaptacijos trukmė labiausiai būdinga vaikams ikimokyklinėje įstaigoje arba ugdymo įstaigoje apskritai. A. Balytės ir kt. (2009) įsitikinimu, vaiko

adaptacija naujoje aplinkoje trunka įvairiai – savaitę, o kartais ir keletą mėnesių. Šis laikas ženkliai priklauso nuo vaiko auklėjimo šeimoje, nuo jo psichinės ir fizinės raidos, amžiaus ir daugelio kitų unikalių asmeninių bruožų (Kornilavičienė ir kt., 2016). Kai kurie tyrimai rodo, kad vaikai, pradėję lankyti ikimokyklinę įstaigą (buvo tirti vaikai, augantys kitakalbių šeimose), geriau pasijunta jau po 1-2 mėnesių (Klizienė ir kt., 2017). Dalis tyrėjų rašo apie maždaug 30 savaičių adaptacinį laikotarpį (Valiukienė ir kt., 2005), kiti tyrėjai akcentuoja šešių mėnesių laikotarpį (Brzezińska et al., 2013). Manoma, kad adaptacija gali trukti pirmuosius tris mėnesius, o kartais ir visus pirmus metus, tačiau nesutrikdyti normalios vaiko organizmo būsenos (Vildžiūnaitė, 2011). Anot I. Šulcienės (2012), sunkiausias vaikui dažniausiai būna pirmas mėnuo, tačiau paprastai laikomasi nuostatos, kad adaptacinis laikotarpis gali trukti nuo 3 iki 6 mėnesių. Kiti tyrimai taip pat rodo, kad sunkiausias adaptacijos periodas yra pirmas mėnuo, kuris sukelia daugiausia sunkumų vaikui prisitaikant prie ikimokyklinės įstaigos aplinkos. Šiuo periodu pasireiškia didžiausias vaikų nerimo lygis (Gersamia et al., 2015). Adaptacijos periodo trukmė yra individuali ir labai priklauso nuo kiekvieno vaiko. Atsižvelgiant į individualius asmenybės skirtumus ir į adaptacijos proceso organizavimą ugdymo įstaigoje, galima išskirti tokius vaiko prisitaikymo lygmenis, lemiančius skirtingą adaptacinio periodo trukmę (Borbélyová, 2016):

- 1 lygis – didelis prisitaikomumas. Šis lygis apima vaikus su aukščiausiu gebėjimu prisitaikyti. Adaptacinis periodas trunka ne daugiau kaip 2-3 mėnesius. Vaikai atlieka savo užduotis be didelių problemų, mėgsta ugdymo įstaigą, noriai bendrauja su aplinkiniais. Problemos gali atsirasti adaptacijos pradžioje, bet jos greitai išnyksta.
- 2 lygis – vidutinis prisitaikomumas, apimantis vaikus, kuriems reikia daugiau laiko prisitaikyti. Vaikai reikalauja daugiau dėmesio iš pedagogų ir tėvų. Jiems būdingas didesnis žaidimų poreikis. Tokie vaikai yra verksmingi arba agresyvūs. Adaptacija trunka maždaug pusę metų.
- 3 lygis – mažas prisitaikomumas. Vaikai patiria didelių sunkumų, prisitaikydami prie naujo vaidmens ugdymo įstaigoje. Problemų išlieka ir kitais metais. Antrais metais šios problemos pamažu išnyksta, tačiau dažniausiai reikalinga profesionali pagalba.
- 4 lygis – netinkamas prisitaikomumas. Vaikas negali prisitaikyti prie pasikeitusių sąlygų ir nesugeba susidoroti su kylančia įtampa.

Praktika rodo, kad gali būti vaikų, visiškai nesugebančių adaptuotis ikimokyklinėje įstaigoje (Brzezińska et al., 2013; Borbélyová, 2016). Tokiu atveju tenka kalbėti apie dezadaptaciją. S. Burvytės (2004, 85 p.) pastebėjimu, dezadaptacija traktuojama kaip „visuma požymių, kylančių dėl sociopsichologinio ir psichofiziologinio vaiko statuso ir mokymo situacijos reikalavimų neatitikimo“. Dezadaptacija, anot I. Kornilavičienės ir kt. (2016), gali atsirasti, esant neigiamam

vaiko savęs vertinimui. Kai dezadaptacija paveikia gilesnius vaiko psichikos sluoksnius atsiranda sutrikimai, kurie pasireiškia tuo, kad vaikas ima greitai pavargti, jaučiasi prislėgtas, skundžiasi galvos skausmais, miego, apetito sutrikimais. Perfrazuojant G. Kvieskienės (2007) naudojamą terminologiją, galima taikyti „negatyvios adaptacijos“ terminą, reiškiantį, kad adaptacija sukuria vaikui neigiamas pasekmes, nes skatina pesimizmą, depresiją, daro vaiką nelaimingą, nemotyvuoja kovoti su sunkumais. Pasak S. Burvytės (2004), vaikų dezadaptaciją ugdymo įstaigoje sąlygoja įvairūs tarpusavyje susiję rizikos veiksniai: neigiamas šeimos ir mikrosocialinės aplinkos poveikis vaiko raidai, santykių su pedagogais ir kitais vaikais sunkumai, ugdymo įstaigos normų ir elgesio taisyklių nesilaikymas, negatyvus pedagogo ir/ar kitų vaikų požiūris į ugdytinį, neteisingas pedagoginis poveikis vaikui. Literatūroje išskiriami trys dezadaptacijos tipai (Borbélyová, 2016): 1) situacinis nesuderinamumas, kuris pasireiškia tam tikromis adaptaciją sunkinančiomis situacijomis arba tam tikrų vaikų grupių buvimu; 2) pereinamas (laikinas) nesuderinamumas: nestabili adaptacija, kuri sprendžiama taikant tinkamas priemones; 3) bendras stabilus nesuderinamumas: nusivylimo buvimas, kuris aktyvina patologinių reiškinių vystymąsi, taip pat aktyvuoja apsauginius mechanizmus.

Kaip matyti, vaiko adaptacija ikimokyklinėje įstaigoje gali būti skirtingo sudėtingumo, t.y. lengva, vidutinio sunkumo ir sunki (Vildžiūnaitė, 2011). Lengva adaptacija yra stiprus veiksnys, lemiantis vaiko ugdymosi sėkmę, padedantis ugdytis saugumo, prieraišumo ir kitas nuostatas. Sunki adaptacija veikia vaiko nenorą ugdytis, mažina pasitikėjimą savimi, vaikas gali užsisklęsti savyje, imti nepasitikėti aplinkiniais (Barkauskaitė ir kt., 2006). Vidutinio ir didelio sunkumo adaptacijai būdinga tai, kad vaikas susiduria su tam tikromis adaptacijos problemomis, kurias būtina spręsti. Anot M. Barkauskaitės ir kt. (2006), adaptacijos problemų kyla dėl to, kad vaikas pereina iš neorganizuotos namų aplinkos į organizuotą (pradedą lankyti ikimokyklinę įstaigą). Šiuo metu vaikas pasigenda išskirtinio dėmesio, nes jo statusas pakinta, lyginant su buvusiu statusu namuose, taipogi pasikeičia ir elgesio normos grupėje. Pradėjęs lankyti ikimokyklinę įstaigą vaikas turi atsisakyti savo paties dienos režimo ir privalo taikytis prie ikimokyklinės įstaigos režimo. Pakitęs dienos režimas gali sukelti sunkumų vaikui adaptuojantis ikimokyklinėje įstaigoje (Penkauskaitė ir kt., 2016 a ir b). Gana dažnai vaikai, pradėję lankyti ikimokyklinę įstaigą, greitai suvokia, kad nebebus taip, kaip buvo anksčiau, todėl ima protestuoti ir siekia susigrąžinti įprastą gyvenimo aplinką (Chranovskienė, 2013). Šie protestai pasireiškia negatyviu elgesiu ir trukdo vaikui prisitaikyti prie naujos aplinkos. Pradėję lankyti ugdymo įstaigą, anot S. Burvytės (2004), vaikai susiduria su jų įpročių neatitinkančiais reikalavimais ir naujomis veiklos sąlygomis, kurios provokuoja vidinių prieštaravimų atsiradimą. Pedagogai ir tėvai turi padėti vaikui su šiais prieštaravimais susidoroti.

Įvairaus lygmens adaptacijos problemos pasireiškia vaikų elgesio, sveikatos sutrikimais. Anot I. Kornilavičienės ir kt. (2016, 118 p.), „priprasti naujoje aplinkoje vaikui reikia pagalbos – tai būtinybė, nes jie naujoje aplinkoje jaučia nerimą, baimę, stresą“. Stresas, nerimas laikomi vieni iš pagrindinių negatyvių vaiko reakcijų jo adaptacijos procese (Brzezińska et al., 2013; Breidokienė ir kt., 2015; Borbélyová, 2016; Klizaitė ir kt., 2017). Sutrikus adaptacijos procesui, dažniausiai kinta vaiko psichinė sveikata, elgesys, nuotaikos. Vaikus neigiamai veikia ir užsitęsusi adaptacija, nes ji gali tapti vaiko sveikatos pablogėjimo, prasto elgesio, blogų ugdymosi rezultatų priežastimi (Vildžiūnaitė, 2011). Psichologai rekomenduoja, kad dėl vaiko savijautos vertėtų sunerimti tada, kuomet adaptacinis laikotarpis užsitęsia per ilgai ir pasireiškia stipriai išreikštais simptomais, vaikas būna išsekęs ir jaučiama, kad nesusitvarkoma su esama situacija (Šulcienė, 2012).

Apibendrinant galima teigti, kad mokslininkai išskiria skirtingus ir nevienodos trukmės vaiko adaptacijos ikimokyklinėje (ar ugdymo) įstaigoje etapus. Šių etapų skirstymas priklauso nuo to, kaip tyrėjai suvokia vaiko adaptacijos procesą, kokiuose kontekstuose ir kokiais kriterijais ir prioritetais remiasi, akcentuodami adaptacinio periodo trukmę ir eigą. Paprastai šaltiniuose laikomasi nuoseklumo, kad adaptacijos periodo pradžioje vaikui pasireiškia neigiamos emocijos ir neadekvačios reakcijos, negatyvus elgesys, kuris, laikui bėgant, švelnėja ir vaikas pamažu prisitaiko prie naujos aplinkos. Kuo vaikas labiau pasižymi adaptyvumu (gebėjimu prisitaikyti), tuo greičiau ir lengviau jis adaptuojasi ikimokyklinėje įstaigoje. Adaptacinio periodo eigoje natūraliai keičiasi vaiko elgesys. Vaiko naudojami elgesio būdai yra priklausomi nuo jo naudojamų adaptacijos strategijų. Vaiko adaptacija, priklausomai nuo vaiko auklėjimo šeimoje, nuo jo psichinės ir fizinės raidos, amžiaus ir kt., gali vyrauti nuo 1 mėnesio iki 1 metų. Vis tik adaptacijos periodo trukmė ir sudėtingumas yra individualūs ir labai priklauso nuo kiekvieno vaiko savybių. Kai kyla ryškių adaptacijos problemų, galima kalbėti apie vaiko dezadaptaciją. Įvairaus lygmens adaptacijos problemos pasireiškia vaikų elgesio ir sveikatos sutrikimais.

1.3. Svarbiausi veiksniai, lemiantys vaikų adaptaciją ikimokyklinėje įstaigoje

1.3.1. Veiksnių, lemiančių vaikų adaptaciją ikimokyklinėje įstaigoje, klasifikavimas

Mokslininkai išskiria įvairias veiksnių, lemiančių vaiko adaptaciją ugdymo (ikimokyklinėje) įstaigoje, grupes. Kai kurių tyrėjų nuomone, sėkmingą adaptaciją ugdymo įstaigoje veikia visuma akademinių, socialinių, emocinių, kognityvinių veiksnių (Rimkevičienė ir kt., 2016). V. Gudžinskienės ir kt. (2010b) nuomone, vaiko adaptaciją ugdymo įstaigoje lemia daugybė psichologinių, socialinių ir fiziologinių veiksnių. A. I. Brzezińska et al. (2013) mano, kad vaiko prisitaikymo prie ikimokyklinės įstaigos aplinkos procesas yra veikiamas tiek subjektyvių, tiek kontekstinių veiksnių. Subjektyvūs veiksniai susiję su tokiais vaiko asmeninėmis charakteristiko-

mis, kaip amžius, lytis, nervų sistemos tipas, temperamentas. Kontekstiniais veiksniais priskiriama ikimokyklinės įstaigos aplinka ir šeimos (namų) aplinka. Nei vienas iš šių veiksnių neveikia atsiejamai. Vaikų elgesys priklauso nuo atskirų veiksnių konfigūracijos ir jų tarpusavio sąveikos. A. I. Brzezińska et al. (2013) pripažįsta, kad vaiko amžius ir išsivystymo lygis daro reikšmingą poveikį adaptacijos procesui. Taigi, veiksnių, lemiančių vaiko adaptaciją ugdymo (ikimokyklinėje) įstaigoje, grupių įvairovė patvirtina vaiko adaptacijos kaip kompleksinio reiškinio sudėtingumą.

Toliau pateikiamas mokslininkų požiūris į svarbiausius veiksnius, darančius poveikį vaiko adaptacijai ugdymo (ikimokyklinėje) įstaigoje (1 lentelė).

1 lentelė. Svarbiausi veiksniai, lemiantys vaiko adaptaciją ugdymo (ikimokyklinėje) įstaigoje

Svarbiausi veiksniai	Šaltiniai								Paminėjimų skaičius
	G. Poderienė ir kt. (2006)	V. Gudžinskienė ir kt. (2010b)	A. Vildžiūnaitė (2011)	H. Skouteris et al. (2012)	A. I. Brzezińska et al. (2013)	B. Akçınar (2013)	I. Gersamia et al. (2015)	I. Kornilavičienė ir kt. (2016)	
Pedagogai	+	+	+	+	+	+	+	+	8
Tėvai (šeima)	+	+	+	+	+	+	+	+	8
Ugdymo (ikimokyklinės) įstaigos vadovybė				+	+	+	+	+	5
Bendraamžiai	+		+	+	+	+	+	+	7
Vaiko asmeninės savybės	+	+		+	+			+	5
Iš viso	4	3	3	5	5	4	4	5	33

Dažniausiai mokslininkai akcentuoja vaidmenį subjektų, tam tikru aspektu dalyvaujančių vaiko adaptacijos procese ir sąveikaujančių su vaiku – ypač pabrėžiamas pedagogų ir tėvų (šeimos narių) vaidmuo (Poderienė ir kt., 2006; Gudžinskienė ir kt., 2010b; Vildžiūnaitė, 2011; Skouteris et al., 2012; Brzezińska et al., 2013; Akçınar, 2013; Gersamia et al., 2015; Kornilavičienė ir kt., 2016). Neretai nurodoma ir nemaža bendraamžių įtaka, vaikui prisitaikant prie ugdymo įstaigos aplinkos (Poderienė ir kt., 2006; Vildžiūnaitė, 2011; Skouteris et al., 2012; Brzezińska et al., 2013; Akçınar, 2013; Gersamia et al., 2015; Kornilavičienė ir kt., 2016). Kiek rečiau pažymimas ugdymo įstaigos vadovybės dalyvavimo, organizuojant teigiamą vaiko adaptaciją, reikšmingumas (Skouteris et al., 2012; Brzezińska et al., 2013; Akçınar, 2013; Gersamia et al., 2015; Kornilavičienė ir kt., 2016). Dalis tyrėjų nurodo paties vaiko asmeninių savybių kritinę reikšmę jo adaptacijos procese (Poderienė ir kt., 2006; Gudžinskienė ir kt., 2010b; Skouteris et al., 2012; Brzezińska et al., 2013; Kornilavičienė ir kt., 2016). Toliau reikėtų įsigilinti į tai, kaip autoriai aiškina savo veiksnių, darančius poveikį vaiko adaptacijai ugdymo (ikimokyklinėje) įstaigoje, klasifikacijas.

Kaip nurodo G. Poderienė ir kt. (2006), adaptacijos proceso sėkmei poveikį daro vaiko pedagogai, šeima (pedagogai nurodo bendradarbiavimo su vaiko šeima svarbą, išskirdami

individualių pokalbių ir bendrų renginių reikšmingumą), grupės kolektyvas (svarbi kiekvieno vaiko padėtis naujame grupės kolektyve), paties vaiko rodomas noras ir dedamos pastangos (vidinės darnos formavimasis, galėjimas nugalėti sunkumus, atsparumas pokyčiams). V. Gudžinskienės ir kt. (2010b) nuomone, vaiko adaptacijos procesas ugdymo įstaigoje priklauso tiek nuo tėvų, kurie turi aktyviai dalyvauti ir padėti fiziškai bei psichologiškai vaikui vystytis, tiek nuo pedagogo, kuris turi padėti vaikui prisitaikyti prie ugdymo įstaigos reikalavimų, įsitraukti į ugdymosi procesą, taip pat nuo paties vaiko — jis privalo išmokti adekvačiai vertinti save, savo socialinius ryšius ir situaciją. Kitų tyrėjų manymu, vaikų adaptacija ugdymo įstaigoje priklauso nuo namų aplinkos, santykių su tėvais, pedagogais, bendravimo su grupės draugais, grupės mikroklimato (Vildžiūnaitė, 2011). H. Skouteris et al. (2012) teigia, kad adaptacijos proceso eiga ir sėkmė labiausiai priklauso ne tik nuo pedagogų ir tėvų įdedamų pastangų, bet ir paties vaiko. I. Gersamia et al. (2015) pabrėžia tėvų, pedagogų ir bendraamžių kritinę įtaką vaiko adaptacijai ikimokyklinėje įstaigoje. I. Kornilavičienės ir kt. (2016) teigimu, nuo pedagogų, bendraamžių, ugdymo įstaigos vadovybės, taip pat vaiko santykių šeimoje pobūdžio, auklėjimo stiliaus bei kitų asmenybės formavimosi veikiančių veiksnių priklauso vaiko gebėjimas įveikti sunkumus, adaptuojantis naujoje ugdymo įstaigos aplinkoje. A. I. Brzezińska et al. (2013) įsitikinusi, kad vaiko prisitaikymas prie ikimokyklinės įstaigos aplinkos priklauso nuo jo asmeninių savybių, nuo pedagogų, tėvų, ikimokyklinės įstaigos vadovybės, bendraamžių atliekamo vaidmens. Analogiškos pozicijos laikosi B. Akçınar (2013), tik neakcentuoja vaiko asmeninių savybių kaip svarbiausio veiksnio. Kai kurie mokslininkai (ypač psichologai) į vaiko asmenines savybes fokusuoja esminį dėmesį. Anot R. Braslauskienės ir kt. (2007), vaikų adaptaciją ugdymo įstaigoje sąlygoja tam tikri asmenybės brandos parametrai: ugdymosi motyvacija, socialinė vaiko branda, adekvati savimonės branda. Pasak I. Šulcienės (2012), vaikų reakcijos, jiems pradėjus lankytis darželį, gali būti įvairios, jos priklauso nuo vaiko temperamento, charakterio ir t.t. Sunkiau nuo tėvų atsiskiria jautrūs, intravertiški, drovūs vaikai.

Apibendrinant galima teigti, kad svarbiausiais veiksniais, lemiančiais vaiko adaptaciją ikimokyklinėje įstaigoje, laikomi pedagogai, tėvai (šeima), ikimokyklinės įstaigos vadovybė ir bendraamžiai, t.y. tie subjektai, su kuriais tam tikru laipsniu vaikas sąveikauja adaptacijos procese. Ši sąveika išreiškiama per santykių prizmę, todėl santykių tarp vaiko ir subjektų, taip pat tarp atskirų subjektų kokybiškumas stipriai veikia vaiko adaptacijos sėkmę. Žinoma, reikia pripažinti, kad vaiko asmeninė savybės taip pat lemia jo adaptacijos procesą, tačiau šiame darbe šis veiksnys neanalizuojamas, nes tai yra daugiau psichologinio tyrimo objektas. Be to, jau buvo minėta, kad vaikas adaptacijos procese mokosi naujo elgesio modelių iš bendraamžių ir suaugusiųjų, todėl aplinkiniai gali tam tikru laipsniu paveikti vaiko asmeninius faktorius taip, kad jis lengviau prisitaikytų prie naujos aplinkos.

1.3.2. Pedagogo (grupės mokytojo) vaidmuo vaiko adaptacijos procese

Vaikas, papuošęs į jam naują ikimokyklinės įstaigos aplinką, patenka į naujų santykių formavimosi sistemą, kurioje vystosi svarbūs ryšiai tarp vaiko ir pedagogo (grupės mokytojo). Todėl vaiko adaptacijos procesui didelę įtaką daro jo santykių su pedagogu turinys. Perfrazuojant L. Rupšienės ir kt. (2006) mintis, galima teigti, kad, siekiant vaikų ir ikimokyklinės įstaigos aplinkos santykių darnos, pagrindinis veikėjas – gerų santykių katalizatorius – yra pedagogas. Pedagogo vaidmuo vaiko adaptacijos procese tampa kertiniu dėl to, kad, kaip nurodo N. Bankauskienė ir kt. (2006) šeimos funkcijas ikimokyklinėje įstaigoje iš dalies perima vaiką ugdančios pedagogai.

Pedagogams, dirbantiems su vaikais, A. Vildžiūnaitės (2011) akcentavimu, tenka dvigubas vaidmuo. Iš vienos pusės, pedagogas veikia kaip tarpininkas tarp vaiko ir žinių pasaulio. Iš kitos pusės, veikia kaip tarpininkas, nuo kurio priklauso vaiko santykis su ugdymusi. Pedagogas gali padėti greičiau ir lengviau vaikui adaptuotis, taikydamas patrauklius ugdymo metodus, naudodamas veiklos kontrolės sistemą, pasitelkdamas asmenines savybes. I. Kornilavičienės ir kt. (2016) požiūriu, pedagogas gali reikšmingai pagelbėti vaikui išgyventi sunkų adaptacijos periodo laikotarpį. Jis turi stengtis ne moralizuoti tėvams, o parodyti vaikų geruosius bruožus, atskleisti jų individualumą. B. Akçınar (2013) teigimu, pedagogai turi padėti vaikui susidoroti su kylančiomis problemomis ir naujomis situacijomis, padėti patenkinti savo poreikius, reikalauti laikytis taisyklių. I. Kornilavičienės ir kt. (2016) nuomone, pedagogui yra svarbu kaip galima geriau nustatyti savo ugdytinių laimėjimus, raidos netolygumus, kad būtų galima kuo geriau pritaikyti ugdymo metodus, palengvinančius vaiko adaptacinį periodą. I. Gersamia et al. (2015) pabrėžia, kad atidus ir nuoširdus pedagogų dėmesys veikia kaip teigiamas vaiko adaptacijos palengvinimo veiksnys. Be to, labai svarbu, kad pedagogai būtų kompetetingi savo srities specialistai, pasižymintys aukšta erudicija ir turintys reikiamų profesinių savybių rinkinį. Anot G. Poderienės ir kt. (2006), pedagogai negalės padėti vaikams tol, kol nesupras savo pačių elgesio motyvų bei emocijų. Vaiko adaptacijos procesui teigiamą poveikį daro tokios pedagogų savybės, kaip empatija, lankstumas, atvirumas.

Pedagogo užduotis yra padėti vaikui prisitaikyti tokiu būdu, kuris padėtų vaikui įveikti nesaugumo jausmą ir susidoroti su baime dėl nežinomos aplinkos. Todėl pedagogas turi optimizuoti pedagogines ir organizacines sąlygas grupėje, laikantis šių principų (Borbélyová, 2016): 1) taikyti individualų požiūrį į kiekvieną vaiką; 2) naudoti sėkmingą ir produktyvų vaikų gebėjimų ir potencialo ugdymą, pasitelkiant integruotą kursą ar programas, kuriais siekiama palengvinti adaptaciją; 3) pasitelkti aktyvius metodus grupėje vaiko pereinamuoju laikotarpiu.

N. Bankauskienė ir kt. (2006), apibendrinę įvairių autorių nuomones dėl ikimokyklinės įstaigos pedagogo veiklų, užtikrinančių vaikų adaptaciją bei socialinių įgūdžių plėtojimą, išskiria esmines šias grupės mokytojo užduotis: 1) tinkamai organizuoti pirmas vaikų dienas ikimokyklinėje

įstaigoje, šiame procese skatinant grupės vaikus pradėti aktyviai komunikuoti ir bendrauti vieniems su kitais; 2) suformuoti tokias elgesio normas, kurios galėtų apsaugoti vaiką nuo galimų skriaudų; 3) išnagrinėti įvairias socialines situacijas ikimokyklinėje įstaigoje ir ugdyti vaikus, pasirenkant tinkamą elgesio variantą; 4) parengti tinkamą gyvenimo ritmą grupėje, apie galimus įprastinio gyvenimo pokyčius kalbantis su vaikais ir paruošiant juos iš anksto; 5) diferencijuoti gebėjimų ugdymą konkrečiam vaikui, keliems vaikams ar visai grupei.

Apibendrinant galima teigti, kad pedagogas (grupės mokytojas) atlieka bene svarbiausią vaidmenį vaiko adaptacijos procese, nes veikia kaip tarpininkas tarp vaiko, jo tėvų ir ikimokyklinės įstaigos aplinkos. Nuo to, kokius metodus ir priemones pedagogas taiko, siekdamas palengvinti ir pagreitinti vaiko adaptacijos procesą, priklauso vaiko prisitaikymo prie naujos aplinkos eiga ir sėkmė. Kiekvienas vaikas yra unikalus, todėl pedagogas turi mokėti diferencijuoti savo veiksmus ir elgesio strategijas, atsižvelgiant į individualius vaiko adaptacijos poreikius ir galimybes.

1.3.3. Tėvų (šeimos) vaidmuo vaiko adaptacijos procese

Tėvai (šeima) taip pat yra labai svarbus veiksnys vaiko adaptacijos procese, kuris ne visuomet iš ikimokyklinės įstaigos vadovybės ir pedagogų pusės būna tinkamai įvertinamas.

Šeima (tėvai) yra „pagrindinė vaiko ugdymo institucija, kuri pirmiausia ir turėtų suteikti tvirtus poreikių pagrindus vaikui“ (Kovienė, 2017, 144 p.). I. Kornilavičienė ir kt. (2016) pažymi, kad šeima yra pirmoji vaiko ugdymo institucija, veikianti vaikų potyrių įvairovę bei kokybę ikimokykliniu laikotarpiu. Ugdymo įstaigos bendruomenė, kaip pastebi G. Jakovickienė ir kt. (2007, 45 p.), yra ne tik pedagogai ar vaikai, bet ir tėvai, dėl to yra svarbus tėvų pasiruošimas pagelbėti vaikui sėkmingai adaptuotis pakitusioje pozicijoje: „Tėvai, geriausiai žinodami vaiko socializacijos, biologinius ir psichinius, asmenybės ypatumus, aktyviai dalyvaudami ugdymo procese bei bendradarbiaudami su pedagogais, gali efektyviai padėti <...> [vaikui] peržengti ši sunkų slenkstį, kad jis taptų sėkminga startine pozicija tolimesniam <...> asmenybės vystymuisi“. L. Pečiulienė (2014) išskiria esmines šeimos ir ikimokyklinės įstaigos tarpusavio santykių formas: 1) *atsiskyrimas* – šeima (tėvai) ir ikimokyklinė įstaiga (mokytojai) nesidomi vienas kitu, mažai ar beveik nieko nežino apie vaiko gyvenimą, savijautą, abi pusės nieiško kontakto ir jo neužmezga, santykiai būna formalūs; 2) *konfliktas (priešprieša)* – konfliktai tarp tėvų ir ikimokyklinės įstaigos kyla konkuruojant tarpusavyje dėl poveikio vaikui arba dėl skirtingai suvokiamų vertybių, ugdymo tikslų ar auklėjimo stilių; 3) *partnerystė (dialogu grįstas bendradarbiavimas)* – šeima ir ikimokyklinė įstaiga yra atviri vieni kitiems, bendradarbiauja vaiko gerovės labui. D. Martišauskienės (2012) tyrimas parodė, kad svarbiausias veiksnys, veikiantis pedagogų ir tėvų

bendradarbiavimo kokybę, yra geranoriškas tėvų bendravimas ir dalyvavimas įstaigos veikloje, pedagogų teikiama informacija ir patarimai tėvams.

Tėvų vaidmuo ikimokyklinio amžiaus vaikų adaptacijos sėkmei yra įrodytas (Brožaitienė ir kt., 2011; Kornilavičienė ir kt., 2016; Obradovič, 2016). Mokslininkai (Kornilavičienė ir kt., 2016) nurodo, kad tėvai, jautriai atsižvelgdami į vaiko poreikius, gali padėti jam sėkmingai adaptuotis ugdymo įstaigoje. J. Obradovič (2016) teigia, kad tėvai suteikia vaikui didelį psichologinį efektą, jam padėdami prisitaikyti naujoje aplinkoje. Dėl glaudaus ryšio su šeima vaikui yra sunku emociškai atsiskirti nuo šeimos, tačiau tėvai gali padėti šį sunkumą sušvelninti, jeigu taiko efektyvias streso įveikimo priemones. N. Bankauskienė ir kt. (2006) pažymi, kad mažų vaikų prisirišimas prie šeimos ankstyvais gyvenimo metais formuoja pamatą vėliau atsirasantiems ryšiams, o tinkamas auklėjimo stilius sąlygoja vaiko kokybiškų santykių su bendraamžiais plėtojimąsi, kuris palengvina adaptaciją naujoje aplinkoje. Įvairūs tyrimai parodo sąryšį tarp šeimos ir vaiko adaptacijos ugdymo įstaigoje. Nustatyta, kad lengviau adaptuojasi tie vaikai, kurių tėvai yra dėmesingi vaikų poreikiams, pasižymi jautrumu, geba kurti saugią pasitikėjimo atmosferą šeimoje. Šis saugumo jausmas atsispindi vaikų santykiuose su kitais asmenimis, todėl padeda vaikams geriau jaustis ugdymo įstaigoje, leidžia geriau pasirengti naujai aplinkai (Akçınar, 2013). Tyrimai rodo, kad adaptuotis ikimokyklinėje įstaigoje lengviau vaikams, augantiems šeimose, kuriose atsakoma į vaikų užduodamus klausimus ir palaikomas grįžtamasis ryšys su vaikų emocijomis (Cowan et al., 2009). Sunkiau adaptuojasi vaikai, kurie auga šeimoje vieni (Koskienė, 2014).

Praktika rodo, kad tėvai gali tiek padėti, tiek trukdyti vaiko adaptacijai ikimokyklinėje įstaigoje. I. Vietienė (2015) pastebi, kad tėvai, auginantys ikimokyklinio amžiaus vaikus, ne visuomet atsižvelgia į vaikų poreikius ir gebėjimus. Kartais šiame procese tėvai stokoja laiko, noro ar žinių, todėl tėvams kyla sunkumų. I. Vietienė (2015, 101 p.) rašo: „Neretai tėvai patys nėra pasirengę išleisti vaiko į ugdymo įstaigą, kurioje jų atžala praleis didžiąją dienos dalį. Būdami neužtikrinti dėl savo sprendimo, mama ir tėtis nesąmoningai siunčia atitinkamus signalus, kuriuos vaikas suvokia ir paskui dar turi apdoroti. Tėvus drasko vidinis prieštaravimas tarp noro paleisti vaiką ir noro jį sulaikyti“. Anot I. Kornilavičienės ir kt. (2016) pasitaiko, kad tėvai būna linkę gąsdinti vaiką darželiu, taip skiepydami vaikui nereikalingas baimes. Tokia situacija trukdo paruošti vaiką adaptacijai naujoje aplinkoje, sukelia vidinių sunkumų vaikui, nes jam sunku išsiskirti su tėvais. Ne tik pesimistiškas, bet ir pernelyg optimistiškas vaiko nuteikimas darželiui gali trukdyti adaptuotis. Pasak I. Šulcienės (2012), viena iš klaidų, kurią daro tėvai, ruošdami vaiką ikimokyklinei įstaigai – tai, kad pasakoja apie darželį pernelyg optimistiškai. Vaikui susidūrus su realybe, paaiškėja, kad darželyje nėra jau taip smagu, kad vaikas nežino, kaip elgtis naujoje situacijoje. Laikomasi nuostatos, kad sunki vaiko adaptacija ikimokyklinėje įstaigoje – tai daugiau

tėvų, ne vaikų problema. Vaiko adaptacija priklauso nuo tėvų pasirengimo išleisti vaiką į ikimokyklinę įstaigą (Chranovskienė, 2013; Ausėnaitė, 2014).

Apibendrinant galima teigti, kad tėvai (šeima) yra svarbiausias veiksnys, darantis poveikį vaiko raidai, jo socialinio elgesio ir požiūrio formavimuisi. Nuo tėvų gebėjimo paruošti vaiką ikimokyklinei įstaigai priklauso vaiko adaptacijos sugebėjimai. Vaikui lengviau adaptuotis, jeigu santykiai tarp jo ir tėvų yra nuoširdūs, jaučiamas darnus palaikymas iš tėvų pusės, tėvai bendradarbiauja su pedagogais vaiko adaptacijos procese. Jeigu tėvai nepasiruošę suteikti vaikui reikiamą pagalbą adaptacijos ikimokyklinėje įstaigoje procese, tuomet didėja tikimybė įvykti įvairiems nesklandumams.

1.3.4. Ikimokyklinės įstaigos vadovybės vaidmuo vaiko adaptacijos procese

Adaptacija, anot I. Kornilavičienės ir kt. (2016, 116 p.), yra „iš tų problemų, kuri negali švietime būti kam nors deleguota. Tai – visų švietimo ir pedagogikos grandžių, viso pedagoginio veikimo problema, reikalaujanti efektyvių vadybinių, organizacinių, globojamųjų, lavinamųjų ir auklėjamųjų sprendimų“. Vaiko adaptacija yra ne tik konkretaus vaiko, tėvų ar pedagogo problema, bet ir visos įstaigos problema. Vadinasi, ji patenka ir į ikimokyklinės įstaigos veiklos akiratį.

B. Akçınar (2013) pabrėžia, kad sėkmingas vaiko prisitaikymas ikimokyklinėje įstaigoje yra vienas iš svarbiausių vystymosi ir ugdymo klausimų. Tinkama vaiko adaptacija ikimokyklinėje įstaigoje grindžiama sveiko kognityvinio ir socialinio elgesio vystymu. Palankių sąlygų vaiko adaptacijai sudarymas yra ikimokyklinės įstaigos vadovybės organizacinio darbo objektas. Tyrėjai pabrėžia, kad vadovybė gali sudaryti ikimokyklinės įstaigos strateginį planą, kuriame būtų akcentuojami pagalbos vaiko adaptacijos prioritetai. Vadinasi, adaptacijos turinys ugdymo įstaigoje gali būti įformintas oficialiu dokumentu (adaptacijos programa) (Daraškevičienė, 2017). Teigiama, kad kiekvienos ugdymo įstaigos prioritetinis tikslas strateginiame plane ar adaptacijos programoje turėtų būti padėti vaikui adaptuotis bei skatinti vaiko ugdymosi motyvaciją (Barkauskaitė ir kt., 2006). Tai labai svarbu, nes siekiama, kad ugdymo įstaigoje vaikas, anot G. Poderienės ir kt. (2006, 73 p.), „galėtų išreikšti savo žmogiškąją esmę, sistemingai lavintų savo intelektą ir kitus gebėjimus, ugdytų valią, jausmus, įgytų būtinų žinių ir įgūdžių, susidarytų humaniškų vertybių sistemą, kuria remdamasis sėkmingai jaugtų į visuomenę“. Minėtų tikslų nebūtų įmanoma pasiekti, jeigu vaiko adaptacijos procesas būtų nesėkmingai organizuojamas, vadovybė nesidomėtų, kaip į šį procesą kuo efektyviau integruoti pedagogus ir tėvus. Be minėtų subjektų vadovybė gali įtraukti ir kitus suinteresuotus asmenis į pagalbos vaikui adaptuojantis teikimą. Kaip pavyzdį galima paminėti ikimokyklinio ugdymo įstaigoje dirbantį socialinį pedagogą, kuris atlieka šviečiamąją informacinį darbą – teikia aktualią informaciją tėvams ir mokytojams apie vaikų adaptaciją, elgesio bei emocijų

sutrikimus (Bankauskienė ir kt., 2015). Tarp ikimokyklinės įstaigos vadovybės, pedagogų ir tėvų susiformuoja santykiai, kurie turi įtakos vaiko adaptacijos sėkmei. I. Vietienė (2015) teigia, kad išleidus vaiką į ikimokyklinę įstaigą, atsiranda būtinybė ir pareiga tėvams ne tik padėti vaikui rasti ryšį su pedagogu, bet ir patiems tėvams tikslinga užmegzti glaudžius ryšius su ugdymo įstaigos vadovybe, kuo suinteresuoti tiek tėvai, tiek vadovybė, tiek pedagogai. S. Burvytės (2013) teigimu, ikimokyklinėje įstaigoje santykiai tarp vaiko tėvų, pedagogų ir vadovybės turi būti abipusiai. Tėvai, pedagogai gali daryti vaikui poveikį per įsitikinimus, savo elgesį. Vadovybė formuoja vaiko adaptacijos organizavimo politiką, į kurią integruojami vaikai, pedagogai, tėvai.

Apibendrinant galima teigti, kad ikimokyklinės įstaigos vadovybė atlieka svarbų organizacinį darbą, rengiant vaikų adaptacijos politiką ir programą, siekiant į įgyvendinimo veiksmus aktyviai įtraukti ne tik vaikus, pedagogus, bet ir tėvus, kad tarp visų šių subjektų užsimegztų grįžtamuosiu ryšiu grindžiami santykiai. Šiuo atveju ikimokyklinės įstaigos vadovybė atlieka iniciatoriaus ir koordinatoriaus vaidmenį, nes formuoja vaikų adaptacijos principus, būdus, kriterijus ir gerąją valdymo patirtį.

1.3.5. Bendraamžių vaidmuo vaiko adaptacijos procese

Ikimokyklinė įstaiga – tai „bendruomenė, kur vaikas užmezga intensyvius socialinius santykius [ne tik] su skirtingais suaugusiaisiais [bet] ir [su] bendraamžiais, tai daro įtaką tolimesnei vaiko integracijai į visuomenę. Tad ši bendruomenė turi sudaryti maksimalias sąlygas, skatinančias <...> vaiko raidą“ (Jorutytė ir kt., 2005, 96 p.), padėti vaikui efektyviai adaptuotis naujoje aplinkoje (Günindi, 2013; Brzezińska et al., 2013).

Ikimokyklinės įstaigos bendruomenės funkcionavimas yra išreiškiamas per santykių su įvairiais šios bendruomenės nariais turinį, ryšių intensyvumą ir kokybę, kurie daro tam tikrą poveikį vaiko adaptacijai, nes pradėdamas lankyti ikimokyklinę įstaigą vaikas patenka į įvairių santykių su skirtingais subjektais tinklą. Vieni iš šių subjektų, be abejo, yra bendraamžiai, su kuriais vaikas palaiko betarpiškus socialinius ryšius, ieško draugų tarp kitų vienmečių, plėtoja komunikaciją ikimokyklinės grupės viduje. A. Juodaitytė (2005) pabrėžia, kad ikimokyklinio amžiaus vaikai ugdymo įstaigose sudaro tam tikrą socialinę bendriją, kuri skiriasi nuo suaugusiųjų bendrijos, nes yra jų veikiama. Šioje bendrijoje tarpasmeniniai santykiai yra ne mažiau svarbūs negu suaugusiųjų bendrijoje, todėl į juos verta atkreipti dėmesį, organizuojant palankias sąlygas vaiko adaptacijai naujoje aplinkoje. K. Gailienė (2015) akcentuoja, kad adaptuojantis naujoje aplinkoje vaikui formuojasi socialinių poreikių tenkinimo dinamika, apibūdinama kaip priklausomybė nuo santykių tarp žmonių. Labai svarbūs draugiški santykiai tarp vaiko ir kitų grupės narių. Turimas draugų skaičius naujoje ikimokyklinėje grupėje gali nulemti vaiko adaptacijos sėkmę. Ir atvirkščiai, prasti

santykiai su bendraamžiais, nesugebėjimas užmegzti kontaktų su kitais grupės vaikais gali rodyti, kad vaikas stokoja socialinių įgūdžių, jam yra sunku prisitaikyti prie naujų socialinių ryšių, kurie egzistuoja ikimokyklinės grupės viduje (Günindi, 2013; Brzezińska et al., 2013). Todėl, siekiant draugiškų santykių, anot N. Bankauskienės ir kt. (2006), pedagogui reikia nuteikti grupės vaikus teigiamai priimti į savo grupę naują vaiką. A. Vildžiūnaitės (2011) pastebėjimu, vaiko adaptacijos ugdymo įstaigoje procese yra svarbi visos grupės asmeninių santykių sistema, kurioje kiekvienas vaikas užima tam tikrą poziciją. Humaniški santykiai pasireiškia tuo atveju, kai ikimokyklinėje grupėje vyrauja jauki ir pozityvi aplinka, kai stengiamasi pagalbėti vienas kitam, tuomet adaptacija pastebimai palengvėja, o adaptacinis periodas sutrumpėja. Negatyviai veikiami grupės bendruomenės narių (bendraamžių), vaikai gali pasidaryti šiurkštūs, nenuoširdūs. Jiems gali būti sunku adaptuotis ikimokyklinėje įstaigoje. Taigi vaikai gali perimti neigiamą elgesį iš kitų bendraamžių, imti protestuoti, nedėti reikiamų pastangų, kad gebėtų prisitaikyti prie naujos aplinkos. Užsienio tyrėjų (Pingault et al., 2015) teigimu, dėl padidėjusios socialinės sąveikos su ikimokyklinės grupės nariais atsiranda tikimybė vaikams labiau įsitraukti į agresyvių ir opozicinių elgesį, konfliktuoti, nesilaikyti ugdymo įstaigoje nustatytų taisyklių. Vadinasi, adaptacijos procesui nemažos reikšmės turi vaiko socialinė sąveika su ikimokyklinės grupės nariais. Kai kurie tyrimai rodo, kad daugiausia adaptacijos problemų ikimokyklinėje įstaigoje kyla vaiko santykiuose su bendraamžiais. Šiuos sunkumus labiausiai lemia vaiko bendravimo (verbalinio, neverbalinio) įgūdžių, socialinių gebėjimų neturėjimas ar jų trūkumas (Gersamia et al., 2015).

Apibendrinant galima teigti, kad bendraamžiai atlieka tam tikrą vaidmenį vaiko adaptacijos procese, nes ikimokyklinėje grupėje tarpasmeniniai santykiai yra neišvengiami, jie padeda formuotis vaiko socialiniams įgūdžiams ir komunikaciniams gebėjimams. Geri tarpasmeniniai santykiai ikimokyklinėje grupėje palengvina vaiko adaptaciją, todėl grupės mokytojų uždavinys yra sukurti tokią aplinką, kad grupės nariai (bendraamžiai) padėtų, o ne trukdytų vaikui kuo geriau integruotis į grupę. Vaikas turi sulaukti palaikymo iš kitų bendraamžių, o ne jausti socialinę atskirtį. Savo ruožtu ikimokyklinės įstaigos vadovybė privalo parengti tokią adaptacijos programą, kurioje būtų įvertintas bendraamžių veiksnys ir taikomos priemonės, kaip padėti plėtoti vaikų adaptacijai palankius tarpasmeninius ikimokyklinės grupės santykius.

1.4. Vaikų adaptacijos organizavimas ikimokyklinėje įstaigoje

1.4.1. Bendradarbiavimo reikšmė vaiko adaptacijos procese

Bendradarbiavimas tarp vaiko adaptacija suinteresuotų subjektų yra kritinės reikšmės prioritetinis procesas. Į bendradarbiavimą turi būti įtraukti tokie subjektai, kaip pedagogai, tėvai, ikimokyklinės įstaigos vadovybė, kiti subjektai ar institucijos (pagal poreikį).

H. Skouteris et al. (2012) tėvų bei pedagogų bendradarbiavimą ugdymo įstaigoje laiko esminiu sėkmės veiksniu, padedančiu vaikui adaptuotis. Vaiko pradėjimas lankyti ugdymo įstaigą siejamas su ryškiu aplinkos pakeitimu, todėl pedagogai turi įvertinti aplinkos pokyčių įtaką vaiko elgsenai. Palaikydami kontaktą su tėvais pedagogai gali emocine ir psichologine prasme priartinti ugdymo įstaigos aplinką prie namų aplinkos, į šį procesą aktyviai įtraukdami tiek vaiką, tiek jo tėvus bei laikydami juos lygiaverčiais partneriais vaiko adaptacijos procese. S. Kovienės (2017) pastebėjimu, šeima ir ikimokyklinė įstaiga yra nuolat sąveikaujančios ir viena kitą įvairiapusiškai papildančios institucijos. Tamprus, partneryste grindžiamas ryšys tarp ikimokyklinės įstaigos, kaip švietimo paslaugų teikėjos, ir tarp tėvų, kaip švietimo paslaugų vartotojų, yra itin svarbus vaikų adaptacijos kokybei. Pasak I. Kornilavičienės ir kt. (2016), tėvų, vaikų ir ugdymo įstaigos bendradarbiavimas formuoja palankias sąlygas vaikui adaptuotis. Įsitraukdami į ugdymo procesą tėvai gerina vaiko adaptacinius gebėjimus, motyvuoja vaiką labiau pasitikėti savimi. I. Penkauskaitės ir kt. (2016) teigimu, reikia, kad abi vaiką ugdančios institucijos – šeima bei ikimokyklinė įstaiga, bendradarbiautų, teiktų viena kitai informaciją bei siektų bendro tikslo – sveikai besivystančio ir laimingo vaiko.

Siekiant formuoti kokybišką bendradarbiavimą tarp šeimos ir ikimokyklinės įstaigos, reikia laikytis tam tikro nuoseklumo (Pečiulienė, 2014): 1) *pirmasis žingsnis* – grupės mokytojos ir tėvai neturėtų laukti, kol kita pusė žengs pirmą žingsnį, bet patys jį žengti, t.y. ieškoti kontakto; 2) *pasirengimas dialogui* – tik atvirame pokalbyje, tėvai ir grupės mokytojos įsiklauso į vieni kitų nuomonę, įsigilina ir formuoja tarpusavio pasitikėjimą; 3) *atvirumas idėjoms ir nuomonėms* – nė viena pusė neturėtų būti kategoriška. Tėvai ir grupės mokytojos turėtų būti pasiruošę išklausti pasiūlymus, kritinius teiginius, juos reflektuoti; 4) *pasiruošimas pokyčiams* – grupės mokytojos ir tėvai turėtų tarpusavyje aptarti vaidmenis, kartu konstruoti reikiamus elgesio modelius, taikyti pozityvius vaikui ugdymo stilius ir kartu jų laikytis.

Ikimokyklinės įstaigos vadovybė ir grupės mokytojai turėtų rūpintis tuo, kaip įtraukti tėvus į vaiko adaptacijos procesą. Tėvų įsitraukimas į vaiko adaptacijos procesą ikimokyklinėje įstaigoje, kaip teigia S. Kovienė (2017), padeda vaikui lengviau adaptuotis, kadangi vaikas ima geriau jaustis emociškai: išmoksta teigiamai reaguoti į aplinką, darosi atsparesnis negatyviai nesėkmių įtakai, laisviau komunikuoja su bendraamžiais. Formuojasi pozityvi ir saugi vaiko savijauta ikimokyklinėje įstaigoje, kuri daro teigiamą įtaką adaptacijos procesui.

Ne visi tėvai yra pasirengę ir turi įgūdžių, kaip įsitraukti į vaiko adaptacijos procesą, todėl pedagogų ir ikimokyklinės įstaigos vadovybės tikslas yra šviesti tėvus, suteikiant jiems reikiamą informaciją ir integruojant į ikimokyklinės įstaigos gyvenimą. Tėvų švietimas yra dalis bendradarbiavimo proceso, nes sąveikaujančios pusės turi padėti viena kitai, siekiant geriausio rezultato. Nurodoma, kad tėvų švietimas, kaip padėti vaikui geriau adaptuotis ikimokyklinėje įstaigoje, paruošiant vaiką šeimoje ir įgalinant šeimos narių dalyvavimą vaikų ikimokyklinės įstaigos aplinkoje, tampa reikšminga sąlyga, siekiant pagerinti vaiko adaptacijos procesą (Leliūgienė ir kt., 2010; Kovienė, 2017). Šiuo atveju tėvų švietimas suprantamas „ne tik kaip žinių teikimas, bet ir kaip konstruktyvi veikla, pagrįsta asmens aktyvumu, bendradarbiavimu, kai žinios yra konstruojamos pažįstant tam tikrus reiškinius bei aktualizuojamos veikiant“ (Leliūgienė ir kt., 2010, 115 p.). Pedagogas, ugdantis vaiką (grupės mokytoja), taip pat, jeigu reikia, ikimokyklinės įstaigos vadovybė turi suteikti žinių vaiko tėvams, kaip jiems įsitraukti į vaiko adaptaciją ir ją palengvinti, paskatinti tėvų dalyvavimą vaiko adaptacijos procese. Esminis žinių suteikimo metodas yra bendradarbiavimas veikiant kartu. S. Burvytė (2013, 122 p.) pripažįsta, kad „pagrindinis šeimos ir ikimokyklinių ugdymo įstaigų bendradarbiavimo pagrindas – vaikas, jo gerovė ir jo harmoninga raida. Taigi tiek pedagogai, tiek tėvai turi <...> siekti tų pačių tikslų – sukurti vaiko harmoningai asmenybės raidai tinkamą aplinką“. Tinkamos aplinkos sukūrimas reiškia ne tik reikiamų ugdymo būdų ir metodų naudojimą, bet ir pagalbos suteikimą vaikui adaptuojantis prie aplinkos, į šį procesą aktyviai įtraukiant ir vaiko tėvus, su jais palaikant partnerystę grindžiamus konstruktyvius ryšius.

Apibendrinant galima teigti, kad bendradarbiavimas tarp tėvų, pedagogų ir ikimokyklinės įstaigos vadovybės yra labai svarbus vadybiniu aspektu. Organizavimas yra viena iš pagrindinių vadybos funkcijų. Vaiko adaptacijos organizavimas yra procesas, orientuotas į adaptacinio periodo palengvinimą ir pagreitinimą. Be bendradarbiavimo minėtas procesas taptų labiau komplikotas ir nepilnavertis. Ikimokyklinės įstaigos vadovybei svarbu reikalauti, kad grupės pedagogai bendradarbiautų su tėvais, pačiai palaikyti kontaktus su tėvais, juos šviesti. Tėvų švietimu turėtų užsiimti ir pedagogai, nes tai padėtų tėvams geriau parengti vaikus adaptacijai ir palengvintų patį adaptacijos procesą. Tėvai ir vaikas turi būti laikomi lygiaverčiais partneriais, nes tai sudaro bendradarbiavimo esmę. Tik toks požiūris gali užtikrinti efektyvią vaiko adaptaciją suinteresuotų subjektų sąveiką.

1.4.2. Ikimokyklinės įstaigos pritaikymas vaiko adaptacijai

Ikimokyklinės įstaigos pritaikymas vaiko adaptacijai taip pat yra dalis organizacinio darbo, nes šis procesas reikalauja atitinkamų organizavimo pastangų ir atsakingų subjektų kompetencijos, skatinančios suvokimą žinoti, ko iš tikrųjų reikia darželyje besiadaptuojančiam vaikui.

Ikimokyklinio amžiaus vaikai, kaip nurodo D. Borbélyová (2016), dar negali reguliuoti savo adaptacijos proceso, todėl yra priklausomi nuo suaugusiųjų indėlio į šį procesą. Dėl šios priežasties adaptacijos procesas susideda iš specifinių dimensijų, t.y. vaiko prisitaikymo prie ugdymo įstaigos, ugdymo įstaigos pritaikymo vaikui. Kalbant apie vaiko prisitaikymą prie ugdymo įstaigos reikalavimų, būtina atsižvelgti į tai, kad tai yra ikimokyklinio amžiaus vaikas, kuris pradeda lankyti ugdymo įstaigą ir vaiko pareigos joje palaipsniui formuojasi. Vaikas tampa naujos socialinės grupės nariu ir įgyja tam tikrą socialinį statusą. Ugdymo įstaigos pritaikymo vaikui dimensija siejama su materialinių-techninių ir erdvinų sąlygų (tokių, kaip klasė, įranga ir t.t.) sudarymu taip, kad vaikas galėtų geriau adaptuotis. Ši dimensija taip pat apima ugdymo darbo planavimą ir edukacinės veiklos organizavimą. Siekiama ugdymo turinį parengti taip, kad jis palengvintų vaiko adaptaciją. Taigi šiame kontekste reikėtų kalbėti apie palankios vaiko adaptacijai aplinkos kūrimą ir plėtojimą.

Esant palankiai adaptacijai aplinkai, užtikrinama galimybė vaikams naudotis reikalingais ištekliais, kuriai būdingas pakantumas vaiko nesėkmėms ir kuri pasižymi kokybiško grįžtamojo ryšio tarp vaiko ir pedagogo, tėvų ir pedagogo suformavimu (Davies ir kt., 2006). Palankioje adaptacijai aplinkoje vyrauja pasitikėjimo atmosfera, kuri leidžia konstruktyviau spręsti problemas, sudaro lankstesnes sąlygas atsiskleisti ir bręsti kiekvieno vaiko ir pedagogo asmenybei, padeda užbėgti už akių daugeliui vaiko problemų (Kubilienė, 2010). Esant palankiai aplinkai, vaikui sudaromos tinkamos sąlygos greičiau ir lengviau adaptuotis, kadangi pati aplinka, veikiami pedagogų, ikimokyklinės įstaigos vadovybės, tėvų ir visos grupės pastangų, skatina geresnį vaiko poreikių tenkinimą. Tokios aplinkos suformavimas siejamas su „atvira, savo veiklą tobulinančia institucija, galinčia sparčiai reaguoti į gyvenimo pokyčius, tikrovės iššūkius, kintančius visuomenės poreikius“ (Indrašienė ir kt., 2013, 126 p.). Atvirumu pasižyminti ikimokyklinė įstaiga geba lengviau prisitaikyti prie kaitos procesų ir priimti naujoves, kurios gali padėti vaiko adaptacijai naujoje aplinkoje. Tokioje įstaigoje dirbantys pedagogai yra atviresni abipusiems kontaktams su vaiko tėvais palaikyti, kas reikšmingai lemia vaiko adaptacijos rezultatus. Vienas iš galimų būdų, taikomų kuriant palankią adaptacijai aplinką, yra bent dalinis vaiko dienotvarkės suvienodinimas. I. Penkauskaitė ir kt. (2016) pabrėžia, kad tėvai, besiruošiantys leisti savo vaiką į ikimokyklinę įstaigą, turėtų iš anksto pasidomėti grupėje vyraujančia dienotvarke ir pabandyti ją taikyti namuose. Ikimokyklinės įstaigos pedagogai taip pat turėtų atkreipti dėmesį į vaikų šeimų rutinas ir sudaryti bendrą dienotvarkę. Tėvai ir pedagogai privalo pasirūpinti vaiko dienos ritmo vienove, todėl dienos ritmas tiek ikimokyklinėje įstaigoje, tiek šeimoje turi būti panašus, o jo laikytis privalo visi grupės ir šeimos nariai. Kiekvienam vaikui dienos ritmas gali būti šiek tiek individualizuojamas, tačiau neturi ženkliai skirtis nuo bendro ritmo. Svarbus palankios adaptacijai aplinkos komponentas yra žaidimai. Mokslininkai pripažįsta žaidimų naudą, padedant vaikams adaptuotis naujoje aplinkoje

(Gudžinskienė ir kt., 2010 a ir b; Aramavičiūtė ir kt., 2011; Sussman, 2012; Gersamia et al., 2015; Kornilavičienė ir kt., 2016). Ikimokykliniame amžiuje žaidimas traktuojamas „kaip pagrindinė ir labiausiai prieinama veikla, atitinkanti to amžiaus vaiko mąstymą, emocionalumą, aktyvumą, poreikį bendrauti“ (Aramavičiūtė ir kt., 2011, 74 p.). Adaptacijos sunkumų dažnai iškyla ne todėl, kad vaiką baugina nauja aplinka, nepažįstami vaikai grupėje, tačiau dėl to, kad nuo įprastos laisvos, spontaniškos kasdieninės veiklos – žaidimų – vaikui staigiai reikia pereiti prie nebūtinai įdomių ugdymosi dalykų (Gudžinskienė ir kt., 2010a). Taigi vaikai ima stokoti žaidimų aplinkos, kuri buvo įprasta namuose. Todėl žaidimai gali pajvairinti ikimokyklinės įstaigos aplinką, ją labiau priartinti prie jaukios namų aplinkos. Nustatyta, kad žaidimas gali būti naudojamas kaip vaikų adaptacijos priemonė, kadangi žaisdamas vaikas susipažįsta ir prisitaiko prie jį supančios aplinkos, žaidžiant ugdomi adaptyvumo gebėjimai. Taigi naudojant žaidimus, gerėja vaikų adaptacija ugdymo įstaigoje (Gudžinskienė ir kt., 2010b). Žaidimų metu gali būti imituojamas asmuo ar personažas, panaudojama tam tikra įranga, rodomas fizinis ar pramoginis renginys, atliekamas žaidimo veiksmas (Sussman, 2012). Žaidimai gali padėti vaikui adaptuotis dėl to, kad šalina stresą, vaikai gali užmegzti santykius tarpusavyje ir įgyti komunikacinės patirties (Gersamia et al., 2015), pamažu pradėti suprasti savo vietą tarp bendraamžių, mokytis prie jų prisitaikyti (Kornilavičienė ir kt., 2016). Visgi pedagogams sudėtinga organizuoti žaidimus ikimokyklinio amžiaus vaikams. Aktyvūs vaikai, turintys žaidybinius įgūdžius, tampa žaidimų organizatoriais, tačiau pasyvūs, uždari vaikai lieka šalia ir tik stebi savo bendraamžių žaidimus. Todėl būtina suaugusiojo pagalba, kad visi vaikai galėtų dalyvauti abipusiuose žaidimuose. Savanoriškuose žaidimuose pedagogas turi įsikišti tik esminėmis akimirkomis (Gersamia et al., 2015).

Apibendrinant galima teigti, kad palankios vaiko adaptacijai aplinkos kūrimas reiškia sudarymą ikimokyklinėje įstaigoje tokių sąlygų, kurios skatintų ir padėtų vaikui kuo geriau adaptuotis. Palanki adaptacijai aplinka pasižymi tokiais savybėmis, kaip atvirumas, tolerancija, pasitikėjimas vienas kitu, lankstumas, bendravimas. Svarbiausi palankios vaiko adaptacijai aplinkos komponentai yra adaptaciją palengvinantis ugdymo turinys, bent dalinis vaiko dienotvarkės suvienodinimas ikimokyklinėje įstaigoje ir namų aplinkoje (ypač paruošiamuoju laikotarpiu), žaidimų panaudojimas ugdymo ir adaptacijos procesuose, adaptacijai reikalingų materialinių-techninių ir erdvinių sąlygų užtikrinimas. Bendradarbiavimą tarp suinteresuotų subjektų taip pat galima laikyti labai svarbiu vaiko adaptacijai palankios aplinkos komponentu. Ikimokyklinės įstaigos vadovybė ir pedagogai yra palankios aplinkos kūrėjai, įgalinantys šiame procese dalyvauti tėvus.

1.4.3. Vaikų adaptacijos organizavimo ikimokyklinėje įstaigoje komponentai

Vaikų adaptacijos organizavimas ikimokyklinėje įstaigoje sudarytas iš tam tikrų komponentų, kurių supratimas gali padėti kontroliuoti organizavimo procesą, orientuoti jį į efektyvumą. Mokslininkai išskiria įvairius vaiko adaptacijos organizavimo ugdymo (ikimokyklinėje) įstaigoje komponentus ir tai yra mokslinių diskusijų objektas. Šaltiniuose detalizuojami šie ikimokyklinio amžiaus vaiko adaptacijos komponentai (Bankauskienė ir kt., 2006.):

1. *Adekvati emocijų raiška naujoje aplinkoje* – ramus vaiko atsiskyrimas su šeimos nariais, vegetacinės nervų sistemos sukeltų somatinių negalavimų nebuvimas, situacijai adekvatūs jausmai ir emocijos, vaiko susidomėjimas ugdymu.
2. *Esminių elgesio normų perėmimas* – vaiko adaptacija prie dienotvarkės, pedagogų reikalavimų turinio supratimas, užsispyrimo nebuvimas, gebėjimas riboti norus.
3. *Gebėjimas naudotis verbaline ir neverbaline komunikacija interakcijos procese* – vaiko mokėjimas užmegzti draugiškus santykius su kitais vaikais, pradėti, palaikyti ir baigti pokalbį, žaisti, pateikti savo nuomonę, taikiai spręsti iškilusius ginčus.
4. *Įsitraukimas į įvairių veiklų* – vaiko socialinio ir materialinio domėjimosi aplinka stabilumas, aktyvumas bendraujant, pilnavertis vaiko dalyvavimas ugdymo procese.
5. *Aplinkinių poreikių, emocijų supratimas* – tinkamas kalbos suvokimo lygis, klausymosi gebėjimas, aplinkinių emocinės būklės supratimas.
6. *Pozityvus nusiteikimas kitų vaikų atžvilgiu* – mokėjimas reaguoti į kitų vaikų rodomą dėmesį, noras dalytis žaislais ir žiniomis apie aplinką, siekis suteikti pagalbą.

D. Borbélyová (2016) parengė vaiko adaptacijos ugdymo įstaigoje struktūrą (2 lentelė), kurioje nurodomi šie vaiko adaptacijos ugdymo įstaigoje komponentai – organizacinis, ugdymo ir motyvavimo, psichologinis, socialinis.

2 lentelė. Vaiko adaptacijos ugdymo įstaigoje struktūra (Borbélyová, 2016)

Adaptacijos ugdymo įstaigoje komponentai	Adaptacijos ugdymo įstaigoje kriterijai	Adaptacijos lygmenį nusakantys indikatoriai
Organizacinis komponentas	Prisitaikymas prie naujo socialinio vaidmens	Vaiko gebėjimo prisitaikyti prie naujo socialinio vaidmens ir naujų taisyklių lygmuo
Ugdymo ir motyvavimo komponentas	Ugdymosi motyvacija	Ugdymosi motyvų dominavimo, ugdymosi sutrikimų paplitimo lygmuo
Psichologinis komponentas	Emocinė būseną	Nuotaika, emocinis diskomfortas, nerimas
Socialinis komponentas	Elgsenos ypatumai	Elgsenos kontrolė grupėje ir pertraukų metu

Šalia vaiko adaptacijos ugdymo įstaigoje komponentų akcentuojami ir adaptacijos lygmenį nusakantys indikatoriai. Laikomasi nuostatos, kad pagrindinis sėkmingos vaikų adaptacijos indikatorius – vaikų pasitenkinimas ikimokykline įstaiga (Rupšienė ir kt., 2006).

Vaiko adaptacijos ikimokyklinėje įstaigoje procesas gali būti laikomas sėkmingai užbaigtu tuomet, kai vaikas pasiekia psichinę pusiausvyrą, pasiekia adekvačius sugebėjimus ir geba

sėkmingai taikyti elgsenos strategijas naujoje aplinkoje. Tinkama adaptacija suteikia vaikui pasitenkinimo jausmą ir skatina pasitikėjimą savimi. Sėkmingo psichologinio prisitaikymo rodiklis yra tai, kad vaikas nori eiti į ugdymo įstaigą, yra geros nuotaikos, jaučia norą kalbėtis apie ugdymo įstaigą. Priešingos apraiškos rodo, kad vaikas dar nėra prisitaikęs prie naujos aplinkos (Borbélyová, 2016).

Apibendrinant galima teigti, kad svarbiausi vaiko adaptacijos ikimokyklinėje įstaigoje komponentai yra organizacinis, ugdymo ir motyvavimo, psichologinis ir socialinis. Svarbiausi kriterijai yra vaiko prisitaikymas prie naujo socialinio vaidmens, ugdymosi motyvacija, emocinė būseną, elgsenos ypatumai. Vaiko adaptacijos ikimokyklinėje įstaigoje komponentų vertinimas padeda nustatyti, kiek sėkmingai ikimokyklinėje įstaigoje yra organizuojama vaiko adaptacija ir ką reikėtų tobulinti šiame procese.

2. VAIKŲ ADAPTACIJOS KLAIPĖDOS MIESTO „N“ LOPŠELYJE-DARŽELYJE EMPIRINIS TYRIMAS

2.1. Empirinio tyrimo dizainas

2.1.1. Empirinio tyrimo metodologinis pagrindimas

Kaip jau buvo nustatyta, vaikui, pradėjus lankyti ikimokyklinę įstaigą, gali kilti įvairių sunkumų, kurie gali daryti poveikį vaiko adaptacijos trukmei ir sudėtingumui.

Kyla tokie probleminiai klausimai, susiję su vaikų adaptacija Klaipėdos miesto „N“ lopšelyje-darželyje:

- Kokią įtaką vaikų adaptacijai šioje ikimokyklinėje įstaigoje daro tokie adaptacijos komponentai, kaip organizacinis, ugdymo ir motyvavimo, psichologinis ir socialinis?
- Kokį vaidmenį šios ikimokyklinės įstaigos vaikų adaptacijos procese atlieka pedagogai (grupės mokytojai), ikimokyklinės įstaigos vadovybė, tėvai (vaiko šeima), grupės vaikai (bendraamžiai)?

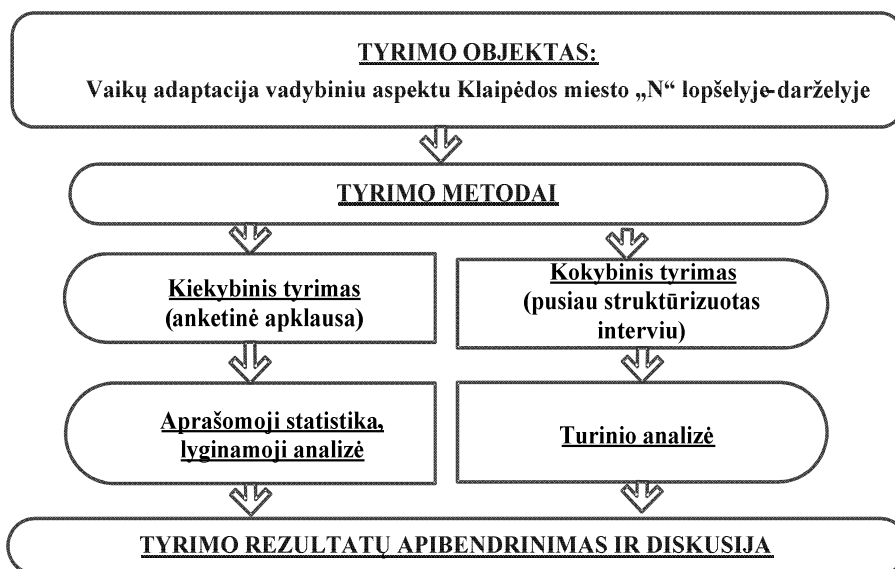
Siekiant atsakyti į esminius probleminius klausimus, buvo tikslinga atlikti tyrimą, kuriuo būtų įvertintos vaikų adaptacijos problemos Klaipėdos miesto „N“ lopšelyje-darželyje.

Tyrimo uždaviniai:

1. Įvertinti, kokią įtaką vaikų adaptacijai „N“ lopšelyje-darželyje daro organizacinis, ugdymo ir motyvavimo, psichologinis, socialinis adaptacijos komponentai.
2. Nustatyti, kokį vaidmenį vaiko adaptacijos procese „N“ lopšelyje-darželyje atlieka pedagogai (grupės mokytojai), ikimokyklinės įstaigos vadovybė, tėvai, grupės vaikai (bendraamžiai).
3. Palyginti ikimokyklinės įstaigos pedagogų (grupės mokytojų) ir tėvų požiūrį į vaikų adaptacijos procesą „N“ lopšelyje-darželyje.

Siekiant gauti kuo išsamesnius empirinio tyrimo duomenis, buvo nuspręsta atlikti tiek kiekybinį tyrimą (anketinę apklausą), tiek kokybinį tyrimą (interviu). Empirinio tyrimo esmė pateikiama tyrimo dizaine (1 pav.). Kiekybinis tyrimas yra gana dažnai socialiniuose tyrimuose pasitaikantis tyrimo metodas. Kiekybinius tyrimus, tirdami vaikų adaptacijos problemas ugdymo įstaigoje, yra naudoję B. Akçınar (2013), I. Gersamia, N. Imedadze (2015) ir kt. Kokybinius tyrimus (interviu), tirdami vaikų adaptaciją ikimokyklinėje įstaigoje įvairiais aspektais, yra naudoję dalis kitų autorių. I. Vietienė (2015), taikydama interviu ir panaudodama atviro tipo klausimus, tyrė tėvų išgyvenimus, vaikui pradėjus lankyti ikimokyklinę įstaigą. O. Monkevičienė (2004), panaudodama interviu metodą, tyrė kompetencijos pokyčius tarp pedagogų, kurie dalyvavo „Zipio

draugai“ programoje (ši programa buvo skirta mažų vaikų gebėjimui įveikti kasdieninius adaptacijos sunkumus ir stresus). I. Penkauskaitė, A. Bagdonas (2016) naudojo kelis tyrimo metodus, vienas iš kurių buvo interviu, siekiant išsiaiškinti tėvų ir pedagogų požiūrį į ankstyvojo amžiaus vaikų dienos ritmą. Kadangi ankstyvojo amžiaus vaikų dienotvarkė ir dienos ritmo paisymas turi įtakos vaikų adaptacijos procesui, tai šis tyrimas buvo vertingas ir vaikų adaptacijos ikimokyklinėje įstaigoje požiūriu.

1 pav. Empirinio tyrimo dizainas (sudaryta autorės)

Pateikti faktai rodo, kad tiek kiekybinis tyrimas (anketinė apklausa), tiek kokybinis tyrimas (interviu) yra tinkami būdai, siekiant nustatyti vaikų adaptacijos ikimokyklinėje įstaigoje problemas ir jų sprendimo būdus, tiriant suinteresuotųjų subjektų požiūrį į analizuojamą reiškinį.

Kiekybinis tyrimas – tai kiekybiniais rodikliais išreikštos tyrimo informacijos gavimo būdas (Tidikis, 2003; Kardelis, 2016; Stumpfegger, 2017). Kokybinis tyrimas, atvirkščiai, – tai kiekybiniais rodikliais neišreikštos tyrimo informacijos gavimo būdas (Tidikis, 2003; Kardelis, 2016; Stumpfegger, 2017). Kiekybinis tyrimas naudojamas didesniai kiekiui respondentų apklausti, o kokybinis tyrimas pasitelkiamas, siekiant nustatyti socialinės problemos paplitimo mastą, priežastis, pasekmes bei sprendimo būdus (Stumpfegger, 2017). Kiekybinis tyrimas naudotas, siekiant nustatyti ir palyginti ikimokyklinės įstaigos pedagogų (grupės mokytojų) bei tėvų požiūrį į tai, kokią įtaką vaiko adaptacijai Klaipėdos miesto „N“ lopšelyje-darželyje daro organizacinis, ugdymo ir motyvavimo, psichologinis, socialinis adaptacijos komponentai, koki vaidmenį vaikų adaptacijos procese atlieka atlieka pedagogai (grupės mokytojos), ikimokyklinės įstaigos vadovybė, tėvai (šeima), grupės vaikai (bendraamžiai). Naudota anketinė apklausa raštu. Toks apklausos būdas reiškia, kad anketos išdalijamos respondentams, kad jas raštiškai užpildytų.

Kokybinis tyrimas pasitelktas, siekiant ne tik identifikuoti ir palyginti ikimokyklinės įstaigos pedagogų (grupės mokytojų) bei tėvų požiūrį į vaikų adaptacijos komponentų įtaką bei suinteresuotų subjektų vaidmenį vaikų adaptacijos procese, bet ir į vaikų adaptacijos politiką, procesą ir problemas Klaipėdos miesto „N“ lopšelyje-darželyje. Naudotas toks kokybinis tyrimas, kaip pusiau struktūrizuotas interviu. R. Tidikis (2003) nurodo, kad interviu yra vienas iš efektyviausių kokybinio tyrimo metodų, nes tai yra geras priartėjimo prie žmonių suvokimo, reikšmių, situacijų apibrėžimo ir realybės aiškinimo būdas. Anot L. Rupšienės (2007), interviu apima respondentų/informantų klausinėjimą ir įdėmų klausymąsi. Pusiau struktūrizuoto individualaus interviu klausimyno ir eigos struktūra nėra labai griežtai apibrėžta. Iš anksto sudaromas preliminarus klausimynas, kurio laikomasi kokybinio tyrimo metu, tačiau atsižvelgiant į interviu eigą, klausimus galima koreguoti, perfrazuoti ir pan. (Tidikis, 2003; Bitinas ir kt., 2008; Kardelis, 2016).

2.1.2. Apklausos metodologija

Apklausos imtis. Moksliniuose šaltiniuose bene dažniausiai akcentuojamas pedagogų vaidmuo vaikų adaptacijos procese ugdymo įstaigoje (Poderienė ir kt., 2006; Gudžinskienė ir kt., 2010; Vildžiūnaitė, 2011; Skouteris et al., 2012; Brzezińska et al., 2013; Akçınar, 2013; Gersamia et al., 2015; ir kt.). Taip pat literatūroje ganėtinai dažnai pažymimas ir tėvų vaidmuo vaikų adaptacijos procese ugdymo įstaigoje (Jorutytė, Budreikaitė, 2005; Cowan, Cowan, 2009; Brožaitienė ir kt., 2011; Burvytė, 2013; Günindi, 2013; Vietienė, 2015; Kornilavičienė, Bagdonas, 2016; Penkauskaitė, Bagdonas, 2016b; Rimkevičienė, Mauragienė, 2016; Kovienė, 2017; ir kt.). Todėl tiriant, kokios yra vaikų adaptacijos problemos Klaipėdos miesto „N“ lopšelyje-darželyje, tikslinga įvertinti bei palyginti būtent pedagogų (grupės mokytojų) ir tėvų požiūrį į tiriamąjį objektą. Tyrimo imties tūrį galima nustatyti, naudojant V. I. Panijoto formulę (Tidikis, 2003; Kardelis, 2016; Stumpfegger, 2017):

$$n = \frac{1}{\Delta^2 + \frac{1}{N}}; \quad (1)$$

kur:

n – imties dydis – atrankinės visumos dydis;

Δ – leidžiamos paklaidos dydis;

N – tiriamos visumos narių skaičius – statistinės visumos dydis.

Lopšelyje-darželyje „N“ veikia 19 skirtingo amžiaus vaikų grupių: suformuotos 4 lopšelinukų, 13 ikimokyklinukų ir 2 priešmokyklinukų grupės. Viso šioje įstaigoje dirba 40 pedagogų. Nuspręsta apklausti po vieną grupės mokytoją iš 19 skirtingo amžiaus vaikų grupių. Tai ir yra šio tyrimo imtis.

Vaikų grupių mokytojai palaiko betarpišką kontaktą su besiadaptuojančiais vaikais, taiko įvairius vaikų adaptacijos problemų sprendimų būdus savo vadovaujamose/ lankomosiose grupėse. Grupių mokytojai įtraukia tėvus į vaikų adaptacijos problemų sprendimo procesus. Todėl šios tiriamųjų grupės nuomonė tiriamuoju aspektu yra kritinės reikšmės.

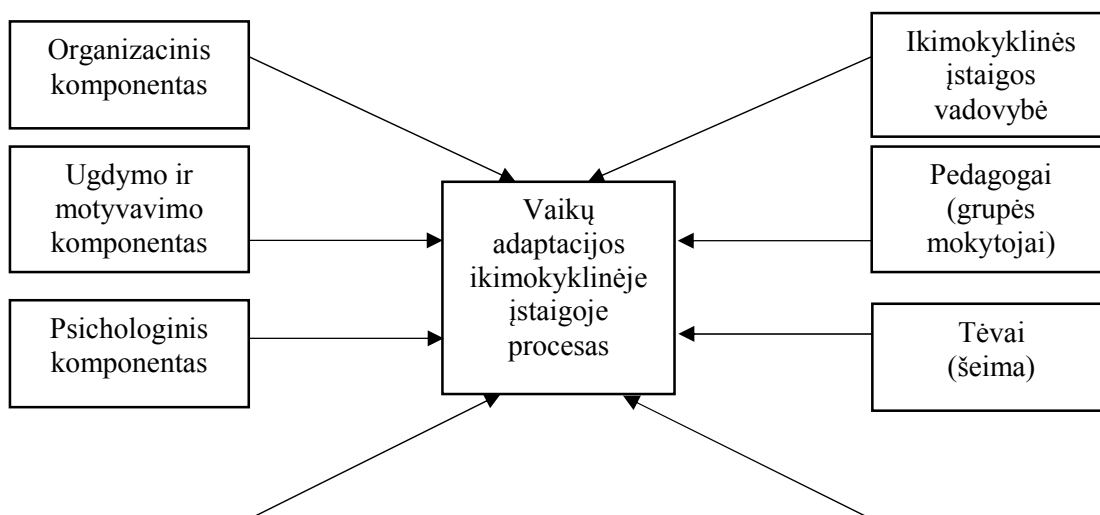
Labiau komplikauta situacija, kalbant apie tėvus kaip dar vieną tiriamųjų grupę. Lopšėlių-darželį „N“ šiuo metu lanko 344 vaikai. Todėl generalinę visumą turėtų sudaryti bent 344 tėvai (jeigu sumanyta apklausti po vieną kiekvieno vaiko tėvą). Panaudojus formulę, gauta tėvų apklausos tyrimo imtis:

$$n = \frac{1}{0,05^2 + \frac{1}{244}} = \frac{1}{0,0025 + 0,002906977} = 185 \quad (2)$$

Žinant, kad ne visi tėvai nori dalyvauti tyrime, ne visi jų nuolat lankosi lopšelyje-darželyje, tai apklausti minėtą respondentų skaičių nėra realu. Todėl nuspręsta apklausti 50 tėvų. Negalima teigti, kad ši tyrimo imtis yra reprezentatyvi generalinei visumai, todėl tėvų nuomonės tyrimą šiame darbe reikėtų laikyti žvalgybiniu tyrimu. Siekiant objektyvesnių rezultatų, pedagogų ir tėvų nuomonės empiriniame tyrime yra lyginamos. Kiekybiniame tyrime naudotas patogiosios atrankos metodas, kurio idėja yra tokia – atrenkami lengviausiai prieinami generalinės aibės vienetai (Rupšienė, 2007).

Apklauso instrumentas. Ikimokyklinės įstaigos bendruomenė – tai ne tik pedagogai, vadovybė ir vaikai, bet ir tėvai. Todėl labai svarbus tėvų pasirengimas padėti vaikui sėkmingai adaptuotis jo pakitusioje pozicijoje. Mokslinės literatūros analizė rodo, kad dažniausiai mokslininkai akcentuoja vaidmenį subjektų, tam tikru aspektu dalyvaujančių vaiko adaptacijos procese ir sąveikaujančių su vaiku – ypač pabrėžiamas pedagogų ir tėvų (šeimos narių) vaidmuo (Poderienė ir kt., 2006; Gudžinskienė ir kt., 2010; Vildžiūnaitė, 2011; Skouteris et al., 2012; Brzezińska et al., 2013; Akçınar, 2013; Gersamia et al., 2015; Kornilavičienė ir kt., 2016).

Remiantis šiomis teorinėmis nuostatomis sudarytas klausimyno teorinis modelis, kuris pateikiamas 2 paveikslėlyje.

2 pav. Klausimyno teorinio modelio struktūra (sudaryta autorės, remiantis Borbélyová, 2016; Bankauskienė ir kt., 2006; Brožaitienė ir kt., 2011; Akçınar, 2013; Kornilavičienė ir kt., 2016; Obradovič, 2016; Daraškevičienė, 2017)

Paveikslo esmę atspindi tai, kad vaikų adaptacijos ikimokyklinėje įstaigoje procesą lemia atitinkami vaikų adaptacijos komponentai ir veiksniai. Pastarasis aspektas rodo, kad nuo grupės mokytojos, tėvų, darželio vadovybės ir grupės vaikų daromo poveikio ir atliekamo vaidmens priklauso vaiko adaptacijos ikimokyklinėje įstaigoje procesas ir rezultatai. Taigi šis poveikis yra įvairiapusiškas. Grupės mokytojai veikia kaip tarpininkai tarp vaiko ir grupės vaikų, vaiko tėvų ir vadovybės. Tėvai atsakingi už vaiko paruošimą adaptacijai namuose ir pagalbos suteikimą savo vaikui grupėje. Darželio vadovybė formuoja vaiko adaptacijos politiką ir programą, organizuoja reikiamas adaptacijai sąlygas, kontroliuoja grupės mokytojų veiklą. Visų šių subjektų bendradarbiavimas yra labai svarbus, siekiant sėkmingos vaiko adaptacijos ikimokyklinėje įstaigoje. Grupės vaikai formuoja savo santykius su vaiku, todėl ir jie lemia tai, kaip vaikas adaptuosis grupėje. Taigi būtina tirti kompleksinį minėtų veiksmų poveikį vaiko adaptacijai darželyje, taip pat tikslinga atlikti tyrimą pagal kriterijus, apibūdinančius vaikų adaptacijos ikimokyklinėje įstaigoje proceso komponentus (organizacinį, ugdymo ir motyvavimo, psichologinį, socialinį).

Klausimynai, atitinkamai skirti pedagogams ir tėvams, kurių vaikai lanko tiriamą lopšelių-darželių, pateikiami 3 ir 4 prieduose. Klausimynų struktūros pagrindimas pateikiamas 3 lentelėje.

3 lentelė. Apklausos klausimynų struktūros pagrindimas

Modelio elementai		Modelio elementų paskirtis	Klausimai, skirti		Šaltiniai, remiantis kuriais sudaryti klausimai
			Pedagogams (3 priedas)	Tėvams (4 priedas)	
1. Vaikų adaptacijos ikimokyklinėje įstaigoje komponentų vertinimas	1.1. Organizacinio komponento vertinimas	Skirta nustatyti, kokią įtaką vaikų adaptacijai Klaipėdos miesto lopšelyje-darželyje „N“ daro organizacinis, ugdymo ir motyvavimo, psichologinis, socialinis adaptacijos komponentai.	1 klausimas	1 klausimas	D. Borbélyová (2016)
	1.2. Ugdymo ir motyvacijos komponento vertinimas		2 klausimas	2 klausimas	
	1.3. Psichologinio komponento vertinimas		3 klausimas	3 klausimas	
	1.4. Socialinio komponento vertinimas		4 klausimas	4 klausimas	
2. Veiksmų, lemiančių vaikų adaptaciją	2.1. Pedagogų vaidmens vertinimas	Skirta nustatyti, kokį vaidmenį vaiko adaptacijos procese Klaipėdos miesto	5 klausimas	5 klausimas	N. Bankauskienė ir kt. (2006), H. Skouteris et al. (2012),
	2.2. Tėvų vaidmens vertinimas		6 klausimas	6 klausimas	

ikimokyklinėje įstaigoje, vertinimas	2.3. Vadovybės vaidmens vertinimas	lopšelyje-darželyje „N“ atlieka pedagogai (grupės mokytojai), ikimokyklinės įstaigos vadovybė, tėvai, grupės vaikai.	7 klausimas	7 klausimas	B. Akçinar (2013), S. Burvytė (2013), I. Gersamia et al. (2015), D. Borbélyová (2016), I. Kornilavičienė ir kt. (2016)
	2.4. Grupės vaikų vaidmens vertinimas		8 klausimas	8 klausimas	
3. Demografinių charakteristikų nustatymas	3.1. Lytis (tėvų), 3.2. Amžius, 3.3. Darbo stažas (pedagogų)	Skirta identifikuoti, kokiomis charakteristikomis pasižymi tiriamųjų grupės (pedagogai ir tėvai)	9, 10 klausimai	9, 10 klausimai	Sudaryta autorės

Apklauso duomenų analizė. Tyrimo duomenų apdorojimui naudojama *SPSS 17.0* ir *Microsoft Excel 2013* programos. Pirmiausia atsakymų duomenys koduojami bei suvedami į programą. Kitas žingsnis yra nustatyti duomenų dažnumų ir procentinį atsakymų pasiskirstymą, apskaičiuoti vertinimo vidurkius. Išanalizavus duomenis, pateikiami kiekybinio tyrimo apibendrinimo rezultatai. Analizė atliekama, naudojant aprašomosios statistikos metodą. Taip pat atsakymai lyginami pagal tiriamųjų grupes (grupių mokytojas ir tėvus).

Apklauso organizavimas ir etika. Apklausa buvo vykdoma „N“ lopšelyje-darželyje 2019 metų gegužės mėnesį. Grupių mokytojos buvo apklausiamos darbo vietose prieš arba po užsiėmimų grupėse. Iš 19 grupės mokytojų buvo apklausta 14 – tai 74 proc. nuo planuotos apklausti tyrimo imties. Dalis grupės mokytojų dėl objektyvių (ligos, per didelio užimtumo grupėje) ar subjektyvių (asmeninių) priežasčių negalėjo arba nesutiko dalyvauti tyrime. Tėvai buvo apklausiami tie, kurie savo vaikus lydėdavo į „N“ lopšelių-darželių, juos pasiimdavo, dalyvaudavo susirinkimuose ir pan. Iš 40 planuotų apklausti tėvų tyrime dalyvavo 37 – tai 93 proc. nuo planuotos apklausti tyrimo imties. Daugelis tėvų dėl įvairių priežasčių (užimtumo, skubėjimo, nesuinteresuotumo ir t. t.) nenorėjo dalyvauti tyrime, todėl buvo sudėtinga apklausti numatytą tyrimo imtį. Tai, kad nebuvo apklaustas numatytas skaičius grupės mokytojų ir tėvų, leidžia daryti išvadą, kad tiriamųjų nuomonės negalima pritaikyti visai generalinei visumai. Tyrimą reikėtų laikyti žvalgybiniu. Atliekant tyrimą, buvo remiamasi socialinio tyrimų etikos principais (anonimiškumo, informavimo, laisvanoriškumo, lygiavertiškumo). Respondentai turėjo galimybę tyrime dalyvauti anonimiškai. Respondentai buvo asmeniškai supažindinami su tyrimo tikslu, atsakoma į jiems kylančius klausimus (informavimo principas). Tyrimas buvo atliekamas, remiantis laisvanoriškumo principu. Respondentai, supažindinti su tyrimu, turėjo galimybę apsispręsti dėl dalyvavimo anketinėje apklausoje. Buvo gautas visų tiriamųjų žodinis sutikimas dalyvauti apklausoje. Tyrimas buvo atliekamas, išlaikant lygiavertį santykį tarp respondentų ir tyrimo rengėjos.

Apklauso imties charakteristika pateikiama 4 lentelėje.

4 lentelė. Apklauso imties charakteristika

Demografinės charakteristikos	Grupės mokytojos		Tėvai	
	N	Proc.	N	Proc.

Lytis	Moteris	14	100,00	31	83,78
	Vyras	0	0,00	6	16,22
Amžius	Iki 30 metų	3	21,43	13	35,14
	31-40 metų	3	21,43	18	48,65
	41-50 metų	3	21,43	5	13,51
	51-60 metų	4	28,57	1	2,70
	61 metai ir daugiau	1	7,14	0	0,00
Darbo stažas darželyje	Nėra vieno pilno metų	2	14,29	-	
	1-5 metai	5	35,71		
	6-10 metų	1	7,14		
	11-15 metų	2	14,29		
	16 metų ir daugiau	4	28,57		

Tyrimė dalyvavo 100 proc. moterų iš grupės mokytojų, todėl toliau tyrimė ši tyrimo imtis bus įvardijama moteriškąja forma (grupės mokytojomis). 84 proc. tėvų buvo moterys. Grupės mokytojų pasiskirstymas pagal amžių buvo labai įvairus, kiek mažai apklausta tik 61 metų arba vyresnių respondentų (7 proc.). Beveik pusė tėvų (49 proc.) priklausė 31-40 metų amžiaus kategorijai. Daugiausia grupės mokytojos turėjo 1-5 metų darbo stažą darželyje (36 proc.).

Tyrimo ribotumai. Buvo sudėtinga apklausti reikiamą skaičių grupės mokytojų ir tėvų, todėl tai riboja tyrimo rezultatų patikimumą. Apklausti reikiamą tyrimo imtį riboja ne tik įvairios objektyvios ir subjektyvios, bet ir organizacinės priežastys, nes buvo sunku apklausą atlikti dėl to, kad tuo pačiu metu „N“ lopšelyje-darželyje buvo atliekamas dar ne vienas kitų tyrėjų vykdomas tyrimas, todėl tai apsunkino respondentų pritraukimą į tyrimą.

2.1.3. Interviu metodologija

Interviu imtis. Kaip jau buvo minėta, vaiko adaptacijos ikimokyklinėje įstaigoje procese reikšmingiausią vaidmenį atlieka grupės mokytojos (pedagogai) ir tėvai. Todėl tiriant, kaip vyksta vaiko adaptacija Klaipėdos miesto „N“ lopšelyje-darželyje, tikslinga įvertinti minėtų subjektų požiūrį į tiriamąjį objektą. Tokiu būdu galima palyginti tyrimo dalyvių nuomones, gauti tikslesnius ir objektyvesnius empirinio tyrimo duomenis, užtikrinti didesnę empirinio tyrimo patikimumą.

Mokslinėje praktikoje nėra aiškios nuostatos, kiek reikėtų apklausti kokybinio tyrimo dalyvių, kad būtų gauti reprezentatyvūs duomenys. Priimta manyti, kad reikia apklausti ne kuo daugiau respondentų, bet kuo geriau įsigilinti į jų nuomones ir priežastis, lemiančias vyraujančius požiūrius (Tidikis, 2003; Kardelis, 2016; Stumpfegger, 2017). Taigi svarbu ne kiekybė (respondentų skaičius), bet kokybė (atsakymų išsamumas ir gilumas). Šiame darbe interviu imtį sudaro Klaipėdos miesto „N“ lopšelyje-darželyje dirbančios pedagogės (grupės mokytojos) ir tėvai, kurių vaikai lanko minėtą lopšelių-darželį. Kadangi interviu duomenimis siekiama papildyti anketinės apklausos rezultatus, nuspręsta apklausti po 2 tyrimo dalyvius iš abiejų tiriamųjų grupių – 2 grupių mokytojas ir 2 tėvus. Manytina, kad tai yra optimalus tiriamųjų skaičius, nes:

- Nėra mokslinėje praktikoje priimtos nuostatos, kiek būtinai reikia apklausti dalyvių kokybiniame tyrime (nėra kokybinio tyrimo imties nustatymo formulės, kaip kiekybiniame tyrime).
- Kokybiniai tyrimo duomenys šiame darbe yra tik papildomi, padedantys paaiškinti tam tikras kiekybinių duomenų pasiskirstymo priežastis ir pan.
- Sudaryti išsamūs klausimynai (5 ir 6 priedai) leidžia įsigilinti į tiriamąjį objektą, todėl svarbiau interviu būdu apklausti ne kuo daugiau tyrimo dalyvių, bet kuo kokybiškiau.

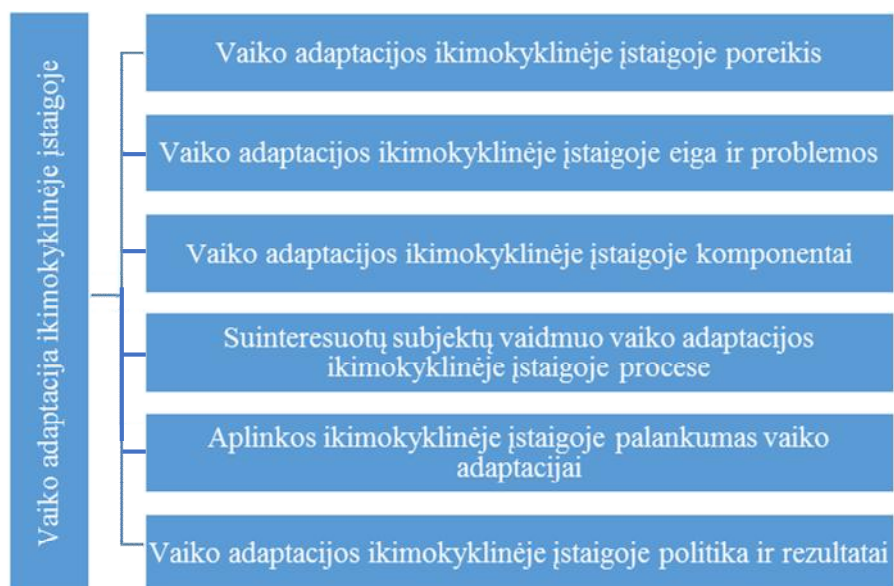
Naudotas patogiosios atrankos metodas, kai tyrimui atrenkami lengviausiai pasiekiami generalinės aibės vienetai (Rupšienė, 2007, 29 p.).

Kadangi tyrimo rengėja dirba „N“ lopšelyje-darželyje, jai buvo patogu apklausti šioje įstaigoje dirbančias darbuotojas ir tėvus, kurių vaikai lanko minėtą ugdymo įstaigą. Buvo apklausti tie tėvai ir tos grupės mokytojos, kurias tyrimo laikotarpio buvo galima lengviausiai aptikti (pavyzdžiui, tėvus, pasiimančius iš ugdymo įstaigos savo vaikus ar dalyvaujančius jų ugdyme grupėje, pedagoges, esančias savo darbo vietose ir pan.).

Interviu klausimynas. Interviu klausimyną sudaro du tyrimo instrumentai:

1. Klausimynas, skirtas ikimokyklinės įstaigos pedagogams (grupių mokytojoms) (5 priedas). Viso klausimyną sudaro 17 atviro tipo klausimų.
2. Klausimynas, skirtas tėvams, kurių vaikai lanko tiriamą ikimokyklinę įstaigą (6 priedas). Viso klausimyną sudaro 13 atviro tipo klausimų.

Daugelis klausimų sudaryti taip, kad atsakymus į juos būtų galima palyginti. Kadangi naudojamas pusiau struktūrizuotas interviu, tai tyrimo metu egzistavo tikimybė koreguoti klausimus, keisti jų pateikimo tvarką ir klausimyno turinį. Visa tai priklausė nuo tiriamųjų pateikiamų atsakymų ir argumentų. Interviu klausimynas sudarytas pagal teorinį modelį (3 pav.).

3 pav. Interviu klausimyno teorinis modelis (sudaryta autorės, remiantis Günindi, 2013; Brzezińska et al., 2013; Akçınar, 2013; Rimkevičienė ir kt., 2016; Borbélyová, 2016; Kornilavičienė ir kt., 2016; Klizaitė ir kt., 2017)

Modelio teorinės nuostatos:

- Ikimokyklinėje įstaigoje jaučiamas sėkmingos vaiko adaptacijos poreikis (Poderienė ir kt., 2006; Günindi, 2013; Borbélyová, 2016; Klizaitė ir kt., 2017).
- Vaiko adaptacijos ikimokyklinėje įstaigoje eiga yra specifinė ir lemia problemas, kurios gali skirtis priklausomai nuo vaiko adaptacijos etapų (Kubilienė, 2010; Brzezińska et al., 2013; Akçınar, 2013; Borbélyová, 2016; Kornilavičienė ir kt., 2016).
- Vaiko adaptacijos ugdymo įstaigoje struktūrą sudaro šie komponentai: organizacinis komponentas (apibūdina vaiko prisitaikymo prie naujo socialinio vaidmens kriterijus), ugdymo ir motyvavimo komponentas (apibūdina vaiko ugdymosi motyvacijos kriterijus), psichologinis komponentas (apibūdina vaiko emocinės būsenos kriterijus), socialinis komponentas (apibūdina vaiko elgsenos ypatumų kriterijus) (Borbélyová, 2016).
- Vaiko adaptacijos ikimokyklinėje įstaigoje proceso turinį ir rezultatus lemia suinteresuotų subjektų (pedagogų, vadovybės, tėvų, bendraamžių) atliekamas vaidmuo (Poderienė ir kt., 2006; Gudžinskienė ir kt., 2010; Vildžiūnaitė, 2011; Skouteris et al., 2012; Brzezińska et al., 2013; Akçınar, 2013; Gersamia et al., 2015; Kornilavičienė ir kt., 2016).

- Palanki vaiko adaptacijai aplinka lemia teigiamus vaiko adaptacijos ikimokyklinėje įstaigoje rezultatus (Gudžinskienė ir kt., 2010; Aramavičiūtė ir kt., 2011; Sussman, 2012; Gersamia et al., 2015; Kornilavičienė ir kt., 2016).
- Vaiko adaptacijos ikimokyklinėje įstaigoje politika ne tik lemia vaiko adaptacijos rezultatus ir yra tobulinimo sprendimų objektas (Bankauskienė ir kt., 2006; Akçinar, 2013; Borbélyová, 2016; Daraškevičienė, 2017).

Interviu klausimyno teorinį modelį sudaro šeši elementai, kurie detalizuojami ir pagrindžiami 5 lentelėje. Kiekvienam iš teorinio modelio elementų priskiriami tam tikri klausimai ar jų grupės, į kuriuos privalo atsakyti pedagogai ir/ar tėvai.

5 lentelė. Interviu klausimynų struktūros pagrindimas

Modelio elementai	Modelio elementų paskirtis	Klausimai, skirti		Šaltiniai, remiantis kuriais sudaryti klausimai
		Pedagogams (5 priedas)	Tėvams (6 priedas)	
1. Vaiko adaptacijos ikimokyklinėje įstaigoje poreikis	Skirta nustatyti, kuo svarbi sėkminga vaiko adaptacija ikimokyklinėje įstaigoje.	1 klausimas	1 klausimas	Günindi (2013), Rimkevičienė ir kt. (2016), Borbélyová (2016), Klizaitė ir kt. (2017)
2. Vaiko adaptacijos ikimokyklinėje įstaigoje eiga ir problemos	Skirta nustatyti, kokie yra tipiniai vaiko adaptacijos etapai, kokie sunkumai kyla kiekviename iš šių etapų, kas daroma siekiant juos išspręsti, kiek užtrunka vaiko adaptacija, kiek pasitaiko dezadaptacijos atvejų.	2, 3, 4 klausimai	2 klausimas	Kubilienė (2010), Brzezińska et al. (2013), Akçinar (2013), Borbélyová (2016), Kornilavičienė ir kt. (2016)
3. Vaiko adaptacijos ikimokyklinėje įstaigoje komponentai	Skirta nustatyti, kokią įtaką vaikų adaptacijai ikimokyklinėje įstaigoje daro organizacinis, ugdymo ir motyvavimo, psichologinis, socialinis adaptacijos komponentai.	5, 6, 7, 8 klausimai	3, 4, 5, 6 klausimai	Borbélyová (2016)

5 lentelės tęsinys kt. puslapyje
5 lentelės tęsinys

Modelio elementai	Modelio elementų paskirtis	Klausimai, skirti		Šaltiniai, remiantis kuriais sudaryti klausimai
		Pedagogams (5 priedas)	Tėvams (6 priedas)	
4. Suinteresuotų subjektų vaidmuo vaiko adaptacijos procese	Skirta nustatyti, kokį vaidmenį vaiko adaptacijoje atlieka pedagogai, įstaigos vadovybė, tėvai, bendraamžiai, koks tarp jų vyksta bendradarbiavimas.	9, 10, 11, 12, 13 klausimai	7, 8, 9, 10, 11 klausimai	Skouteris et al. (2012), Brzezińska et al. (2013), Akçinar (2013), Gersamia et al. (2015), Kornilavičienė ir kt. (2016)
5. Aplinkos ikimokyklinėje įstaigoje palankumas vaiko adaptacijai	Skirta nustatyti, kiek yra palanki vaiko adaptacijai aplinka ikimokyklinėje įstaigoje, ar vykdomas bent dalinis vaiko dienvakės suvienodinimas ikimokyklinėje įstaigoje ir namų aplinkoje, ar naudojami žaidimai ugdymo ir adaptacijos procesuose, ar užtikrinamos vaiko adaptacijai reikalingos sąlygos.	14 klausimas	12 klausimas	Gudžinskienė ir kt. (2010), Aramavičiūtė ir kt. (2011), Sussman (2012), Gersamia et al. (2015), Kornilavičienė ir kt. (2016)

6. Vaiko adaptacijos ikimokyklinėje įstaigoje politika ir rezultatai	Skirta įvertinti vaiko adaptacijos politiką ikimokyklinėje įstaigoje, nustatyti, kaip sudaromi vaiko adaptacijos planai, kokie yra vaiko adaptacijos rezultatai ir tobulinimo galimybės.	15, 15, 17 klausimai	13 klausimas	Bankauskienė ir kt. (2006), Akçinar (2013), Borbélyová (2016) Daraškevičienė (2017)
--	--	----------------------	--------------	---

Interviu validumas ir patikimumas. Tyrimas pasižymi vidiniu validumu, t. y. galima pasikliauti tyrimo išvadomis, kadangi buvo tiriamos dvi tiriamųjų grupės – pedagogai ir tėvai. Palyginus šių grupių nuomones, buvo galima gauti išsamius duomenis. Atliekant tyrimą buvo naudojama mechaninė įrašymo priemonė (diktofonas), todėl tai leido užtikrinti, kad bus gauti neiškreipti duomenys, atspindintys tikslią tyrimo dalyvių nuomonę. Tyrėjos tiesioginis dalyvavimas tiriamojoje veikloje (tyrimo metodikos parengimas ir duomenų rinkimas) taip pat leido pasiekti didesnę tyrimo vidinį validumą. Kokybinis tyrimas pasižymi ir išoriniu validumu, kadangi nustatytas vaikų adaptacijos „N“ lopšelyje-darželyje problemas galima palyginti su rezultatais kitų tyrimų, atliktų įvairiose Lietuvos ikimokyklinėse įstaigose.

Kadangi Klaipėdos miesto „N“ lopšelis-darželis yra tipiška ikimokyklinė įstaiga ir yra integrali mūsų šalies ikimokyklinio ugdymo sistemos dalis, manytina, kad šioje įstaigoje susiklosčiusi situacija yra panaši, kaip ir kitose įstaigose. Žinoma, daug ką lemia žmogiškasis veiksnys (vadovybės principingumas, pedagogų kompetencija adaptuojant vaikus ir pan.), tačiau nacionalinė švietimo sistema (teisiniu ir valstybės politikos požiūriu) yra bendra visoms ikimokyklinėms įstaigoms, todėl tai lemia bendrą tyrimo kontekstą, kuris gali skirtis tik atskirais specifiniais niuansais. Kokybinio tyrimo rezultatų patikimumą atspindi šie patikimumo kriterijai (pagal Ramanauskaitę, 2002): 1) teorinis pasiruošimas; 2) nuodugnus tyrimo metodologijos suformavimas; 3) tyrimo metodo, kuriuo tikimasi išsamiai atskleisti problemas ir jų sprendimo būdus, selekcija; 4) informantų, kurie galėtų pateikti reikiamą informaciją, selekcija; 5) vadovavimasis asmeninėmis tyrėjos refleksijomis; 6) sistemingas duomenų tvarkymas; 7) nuodugnus analizės procedūrų taikymas; 8) planingas tyrimo organizavimas bei tyrėjos disciplinos išlaikymas.

Interviu duomenų analizė. Interviu pagalba surinkti duomenys buvo suvesti į interviu klausimų ir atsakymų suvestinę (7 priedas). Kiekvienam tyrimo dalyviui, priklausomai nuo to, kuriai tiriamųjų grupei priskiriamas, buvo suteiktas kodinis pavadinimas (*Mokytoja01*, *Mokytoja02*, *Tėv01*, *Tėv02*). Interviu duomenų analizė buvo atlikta, naudojant turinio analizę.

Turinio analizė yra kokybinės diagnostikos instrumentas, apimantis šiuos etapus (Denzin, Lincoln 2017; Creswell 2018):

1. Daugkartinis suvesto teksto skaitymas.
2. Fundamentalių kategorijų išskyrimas, pasitelkiant logiką ir prasmes.

3. Kategorijų turinio išskaidymas į smulkesnes subkategorijas.
4. Kategorijų ir subkategorijų pagrindimas iš teksto paimtais teiginiais.

Interviu organizavimas ir etika. Interviu buvo atliekamas salėje ar „N“ lopšelio-darželio grupių rūbinėje (imant interviu su tėvais). Interviu vyko 2019 metų gegužės mėnesį. Atliekant interviu, vadovautasi socialinio tyrimų etikos principais (informavimo, anonimiškumo, laisvanoriškumo, lygiavertiškumo). Informantai buvo personaliai supažindinami su interviu tikslu, buvo atsakoma į jiems interviu metu kilusius klausimus, buvo paisoma informantų anonimiškumo, t. y. informantams buvo suteikiami individualūs kodiniai pavadinimai. Informantai galėjo laisvai apsispręsti dėl dalyvavimo interviu, buvo gautas jų žodinis sutikimas dalyvauti kokybiniame tyrime. Interviu buvo siekiama išlaikyti lygiavertį santykį tarp informantų ir interviu rengėjos.

Interviu imties charakteristika. Interviu metu buvo apklaustos dvi grupės mokytojos ir du tėvai. Apklaustos grupės mokytojos buvo vyresnės negu 50 metų, turinčios didesnę negu 30 metų darbo stažą darželyje. Didelė darbo patirtis leido tikėtis objektyvesnių atsakymų iš grupės mokytojų. Apklausti tėvai yra moteriškos lyties – atitinkamai 30 ir 32 metų amžiaus.

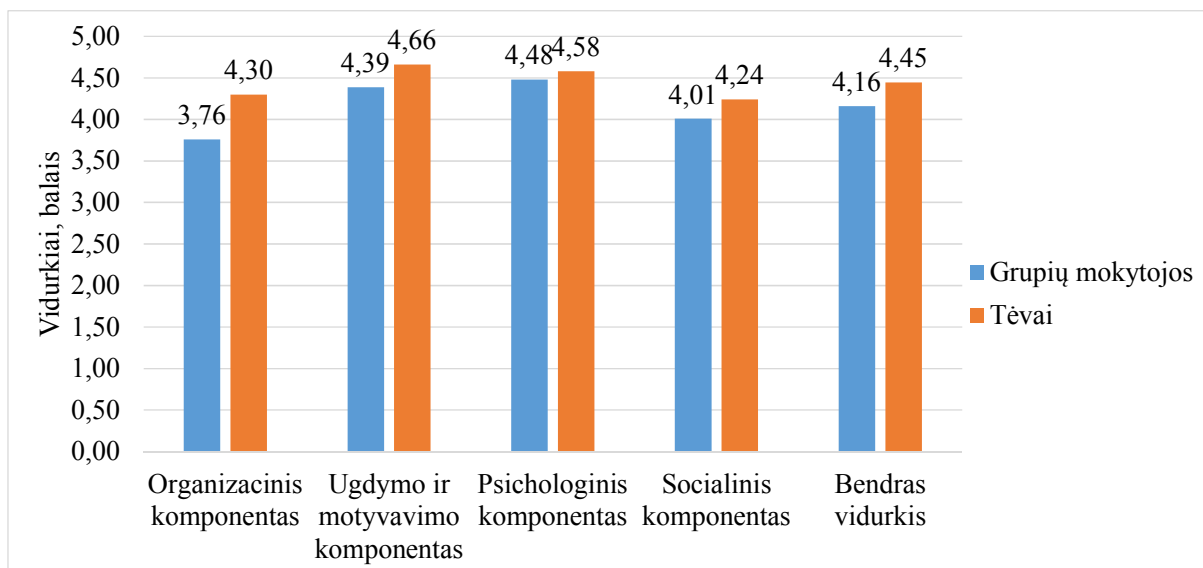
Tyrimo ribotumai. Interviu dalyvių (ypač grupės mokytojų) atsakymai buvo iš dalies formalūs, stokojo objektyvumo. Tai iš dalies mažino kokybinio tyrimo rezultatų patikimumą. Kita vertus, kokybiniai tyrimo duomenys papildė kiekybinį tyrimą.

2.2. Empirinio tyrimo rezultatų analizė

2.2.1. Apklausos rezultatų analizė

Grupių mokytojos ir tėvai įvertino vaikų adaptacijos „N“ lopšelyje-darželyje komponentus. Vertinimui čia ir toliau naudota 5 balų skalė, kai 1 balas – respondentai su teiginiu visiškai nesutinka, 5 balai – visiškai sutinka. Pagal šią skalę buvo išvesti aritmetiniai vidurkiai, kurie leido palyginti abiejų respondentų grupių nuomones. Laikytasi nuostatos, kad jeigu vertinamas objektas yra įvertintas mažesniu negu 4 balai (3,99 ir mažiau) vidurkiu, jis rodo probleminę vietą lopšelyje-darželyje ir turėtų būti tobulintinas.

Lyginant vaikų adaptacijos „N“ lopšelyje-darželyje komponentų įvertinimus, pastebėta, kad tėvai visus komponentus įvertino geriau, negu grupių mokytojos. Viena vertus, tai gali rodyti grupių mokytojų kritiškesnį požiūrį į vertinamus objektus, kita vertus, neatmestina, kad dalis atsakymų galėjo būti šališki ir ne itin objektyvūs (iš tėvų pusės). Prasčiausiai grupių mokytojos įvertino vaikų adaptacijos organizacinį komponentą (3,76), o tėvai – socialinį komponentą (4,01). Geriausiai grupių mokytojos įvertino vaikų adaptacijos psichologinį komponentą (4,48), o tėvai – ugdymo ir motyvavimo komponentą (4,66) (4 pav.).

4 pav. Vaikų adaptacijos „N“ lopšelyje-darželyje komponentų įvertinimų palyginimas, balais ($N_{\text{grupių mokytojos}} = 14$; $N_{\text{tėvai}} = 37$)

Siekiant pagrįsti, kodėl gauti būtent tokie vaikų adaptacijos „N“ lopšelyje-darželyje komponentų bendri įvertinimai, tikslinga atlikti detalesnę analizę pagal kiekvieną komponentą atspindinčius teiginius, t. y. išskleisti vertinimo objektus pagal juos įvertinančius kriterijus.

Vaikų adaptacijos „N“ lopšelyje-darželyje organizacinio komponento vertinimo rezultatai pateikiami 6 lentelėje. Visus teiginius geriau įvertino tėvai (žiūrėti atotrūkius 6 lentelėje). Tai, kaip minėta, gali būti siejama su tėvų objektyvumo stoka. Bendras vaikų adaptacijos „N“ lopšelyje-darželyje organizacinio komponento vertinimas buvo aukštesnis tėvų (4,30), lyginant su grupių mokytojomis (3,76). Geriausiai tėvai įvertino vaikų greitą prisiderinimą prie pakitusio dienos režimo (4,76), o prasčiausiai – vaikų pasitenkinimą tuo nauju socialiniu vaidmeniu, kurį jie atlieka (4,00). Geriausiai grupių mokytojos įvertino tėvų pasitenkinimą tuo, kokį naują socialinį vaidmenį atlieka jų vaikai ikimokyklinėje įstaigoje (4,29), o prasčiausiai – vaikų nuoseklų laikymąsi ikimokyklinėje įstaigoje nustatytų taisyklių (3,36).

6 lentelė. Vaikų adaptacijos „N“ lopšelyje-darželyje organizacinio komponento vertinimas ($N_{\text{grupių mokytojos}} = 14$; $N_{\text{tėvai}} = 37$)

Vertinimo kriterijai	Grupių mokytojos		Tėvai		Atotrūčiai tarp pedagogų ir tėvų vertinimų, balais
	1		2		3
	Vidurkiai, balais	Rangavimas	Vidurkiai, balais	Rangavimas	$3 = 1 - 2$
1. Vaikų gebėjimas greitai prisitaikyti prie naujo socialinio vaidmens ikimokyklinėje įstaigoje.	3,64	5	4,05	6	-0,41
2. Vaikų nuoseklus laikymasis ikimokyklinėje įstaigoje nustatytų taisyklių.	3,36	7	4,30	3	-0,94
3. Vaikų greitas prisiderinimas prie pakitusio dienos režimo.	3,79	3	4,76	1	-0,97
4. Vaikų gebėjimas be problemų perimti elgesio modelius, būdingus naujam socialiniam vaidmeniui.	3,71	4	4,22	4	-0,51

5. Vaikai greitai išmokimas atlikti tai, kai jų prašoma to, ko nebuvo daroma namų aplinkoje.	3,57	6	4,08	5	-0,51
6. Vaikų pasitenkinimas tuo nauju socialiniu vaidmeniu, kurį jie atlieka.	3,93	2	4,00	7	-0,07
7. Tėvų pasitenkinimas tuo, kokį naują socialinį vaidmenį atlieka jų vaikai ikimokyklinėje įstaigoje.	4,29	1	4,68	2	-0,39
Bendras vidurkis	3,76	-	4,30	-	-0,54

Atsižvelgiant į tai, kad grupių mokytojų nuomonė yra profesionalesnė ir yra grįsta daugialype darbo su vaikais grupėse patirtimi, galima teigti, kad dalis vaikų negeba greitai prisitaikyti prie naujo socialinio vaidmens „N“ lopšelyje-darželyje, nesilaiko lopšelyje-darželyje nustatytų taisyklių, ne greitai prisiderina prie pakitusio dienos režimo, negeba be problemų perimti elgesio modelius, būdingus naujam socialiniam vaidmeniui, ne greitai išmoksta atlikti tai, kai jų prašoma to, ko nebuvo daroma namų aplinkoje. Viso šio proceso pasekmė – dalis vaikų ne itin pasitenkina tuo nauju socialiniu vaidmeniu, kurį jie atlieka lopšelyje-darželyje. Pateiktus vertinimo rezultatus galima aiškinti įvairiai – ir vaikų asmeninėmis charakteristikomis, kurios jiems trukdo adaptuotis, ir tėvų per mažu įsitraukimu į vaikų adaptacijos organizavimą, ir ikimokyklinės įstaigos subjektų (vadovybės, grupių mokytojų) daline kompetencijos stoka, kuri neleidžia geriau organizuoti vaikų adaptacijos proceso. Tiriamoje įstaigoje nėra oficialaus dokumento, kuriame būtų aiškiai apibrėžtas vaikų adaptacijos organizavimo procesas. Iš formalių dokumentų naudojamas tik vaikų adaptacijos stebėjimo lapas (8 priedas), kuris leidžia įvertinti, kaip ir kiek sėkmingai vaikai adaptuojasi grupėje. Darytina išvada, kad „N“ lopšelyje-darželyje reikėtų stiprinti vaikų adaptacijos organizacinį komponentą. Vaikų adaptacijos „N“ lopšelyje-darželyje ugdymo ir motyvavimo komponento vertinimo rezultatai pateikiami 7 lentelėje.

Visus teiginius (išskyrus 4 teiginį) geriau įvertino tėvai. Bendras vaikų adaptacijos „N“ lopšelyje-darželyje ugdymo ir motyvavimo komponento vertinimas buvo aukštesnis tėvų (4,39), lyginant su grupių mokytojomis (4,66). Geriausiai tėvai įvertino pasitenkinimą savo vaikų ugdymo procesu (4,92), o prasčiausiai teiginį, kad vaikai nepatiria ugdymosi sunkumų (4,41). Nežiūrint to, visi teiginių įvertinimai buvo pakankamai aukšti.

7 lentelė. Vaikų adaptacijos „N“ lopšelyje-darželyje ugdymo ir motyvavimo komponento vertinimas ($N_{\text{grupių mokytojos}} = 14$; $N_{\text{tėvai}} = 37$)

Vertinimo kriterijai	Grupių mokytojos		Tėvai		Atotrūčiai tarp pedagogų ir tėvų vertinimų, balais
	1		2		3
	Vidurkiai, balais	Rangavimas	Vidurkiai, balais	Rangavimas	$3 = 1 - 2$
1. Vaikai nepatiria ugdymosi sunkumų.	3,93	6	4,41	6	-0,48
2. Vaikai pamažu gerina savo ugdymosi įgūdžius.	4,50	2-3	4,81	2	-0,31
3. Vaikai yra imlūs žinių įsisavinimui.	4,36	4-5	4,65	3	-0,29
4. Vaikai džiaugiasi, kai pavyksta tai, kas anksčiau ugdymo procese jiems nepavykdavo.	4,71	1	4,59	4	+0,12
5. Vaikai yra patenkinti ugdymo procesu.	4,50	2-3	4,57	5	-0,07

6. Tėvai yra patenkinti savo vaikų ugdymo procesu.	4,36	4-5	4,92	1	-0,56
Bendras vidurkis	4,39	-	4,66	-	-0,27

Geriausiai grupių mokytojos įvertino teiginį, kad vaikai džiaugiasi, kai pavyksta tai, kas anksčiau ugdymo procese jiems nepavykdavo (4,71), o prasčiausiai, kaip ir tėvai, kad vaikai nepatiria ugdymosi sunkumų (3,93). Atsižvelgiant į grupių mokytojų nuomonę, galima konstatuoti, kad dalis vaikų dėl adaptacijos sunkumų patiria ugdymosi problemų „N“ lopšelyje-darželyje. Visgi atsižvelgiant į bendras vertinimo tendencijas, galima teigti, kad vaikų adaptacijos ugdymo ir motyvavimo komponentas yra stiprioji vieta „N“ lopšelyje-darželyje. Vaikų adaptacijos „N“ lopšelyje-darželyje psichologinio komponento vertinimo rezultatai pateikiami 8 lentelėje.

8 lentelė. Vaikų adaptacijos „N“ lopšelyje-darželyje psichologinio komponento vertinimas
($N_{\text{grupių mokytojos}} = 14$; $N_{\text{tėvai}} = 37$)

Vertinimo kriterijai	Grupių mokytojos		Tėvai		Atotrūkiai tarp pedagogų ir tėvų vertinimų, balais
	1		2		3
	Vidurkiai, balais	Rangavimas	Vidurkiai, balais	Rangavimas	$3 = 1 - 2$
1. Vaikai dažniausiai būna geros nuotaikos.	4,38	6	4,43	6	-0,05
2. Vaikai nejaučia emocinio diskomforto.	4,64	1-2	4,73	1	-0,09
3. Vaikai nepatiria nerimo.	4,00	7	4,35	7	-0,35
4. Vaikai nori eiti į šią ikimokyklinę įstaigą.	4,57	3-5	4,59	4-5	-0,02
5. Vaikai džiaugiasi savo pasiekimais šioje ikimokyklinėje įstaigoje.	4,57	3-5	4,59	4-5	-0,02
6. Vaikai yra patenkinti šia ikimokykline įstaiga.	4,64	1-2	4,68	2-3	-0,04
7. Tėvai yra patenkinti tuo, kaip jų vaikai jaučiasi ikimokyklinėje įstaigoje.	4,57	3-5	4,68	2-3	-0,11
Bendras vidurkis	4,48	-	4,58	-	-0,10

Visus teiginius geriau įvertino tėvai. Bendras vaikų adaptacijos „N“ lopšelyje-darželyje psichologinio komponento vertinimas buvo šiek tiek aukštesnis tėvų (4,58), lyginant su grupių mokytojomis (4,48). Geriausiai tėvai įvertino teiginį, kad vaikai nejaučia emocinio diskomforto (4,73), o prasčiausiai teiginį, kad vaikai nepatiria nerimo (4,35). Nežiūrint to, visi teiginių įvertinimai buvo pakankamai aukšti. Geriausiai grupių mokytojos įvertino teiginius, kad vaikai nejaučia emocinio diskomforto (4,64) ir kad vaikai patenkinti ikimokykline įstaiga (4,64), o prasčiausiai, kaip ir tėvai, kad vaikai nepatiria nerimo (4,00). Nežiūrint to, visi teiginių įvertinimai tarp grupių mokytojų, kaip ir tarp tėvų, buvo pakankamai aukšti. Galima teigti, kad grupių mokytojų ir tėvų nuomonės dėl teigiamos vaikų adaptacijos psichologinės eigos sutapo.

Vaikų adaptacijos „N“ lopšelyje-darželyje socialinio komponento vertinimo rezultatai pateikiami 9 lentelėje.

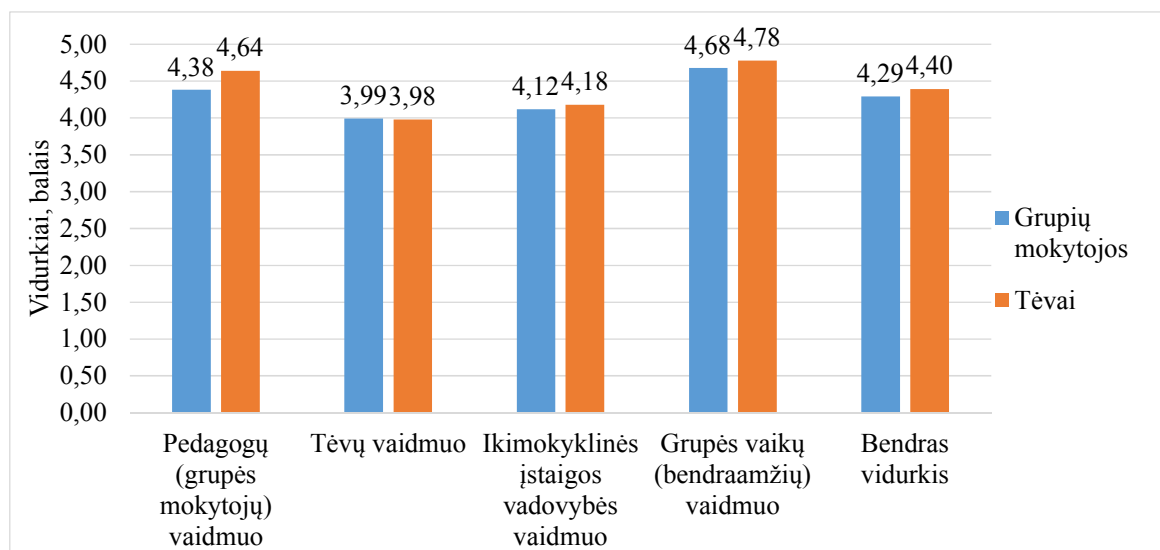
9 lentelė. Vaikų adaptacijos „N“ lopšelyje-darželyje socialinio komponento vertinimas
($N_{\text{grupių mokytojos}} = 14$; $N_{\text{tėvai}} = 37$)

Vertinimo kriterijai	Grupių mokytojos	Tėvai	Atotrūkiai tarp pedagogų ir tėvų
----------------------	------------------	-------	----------------------------------

					vertinimų, balais
	1		2		3
	Vidurkiai, balais	Rangavimas	Vidurkiai, balais	Rangavimas	3 = 1 - 2
1. Vaikų elgsena grupėje nesukuria jokių problemų.	3,21	6	4,01	6	-0,80
2. Vaikai greitai išmoka naujų elgsenos modelių grupėje.	3,86	4	4,19	4	-0,33
3. Vaikai noriai bendrauja su savo bendraamžiais.	4,57	1	4,14	5	+0,43
4. Vaikai pamažu gerina savo socialinius įgūdžius grupėje.	4,50	2	4,37	2	+0,13
5. Vaikai geba keisti savo elgseną grupėje, kai to iš jų reikalaujama.	3,71	5	4,27	3	-0,56
6. Tėvai yra patenkinti tuo, kaip jų vaikai elgiasi ikimokyklinėje įstaigoje.	4,21	3	4,46	1	-0,25
Bendras vidurkis	4,01	-	4,24	-	-0,23

Visus teiginius (išskyrus 3 ir 4 teiginius) geriau įvertino tėvai. Bendras vaikų adaptacijos „N“ lopšelyje-darželyje socialinio komponento vertinimas buvo aukštesnis tėvų (4,24), lyginant su grupių mokytojomis (4,01). Geriausiai tėvai įvertino savo pasitenkinimą tuo, kaip jų vaikai elgiasi ikimokyklinėje įstaigoje (4,46), o prasčiausiai teiginį, kad vaikų elgsena grupėje nesukuria jokių problemų (4,01). Geriausiai grupių mokytojos įvertino tai, kad vaikai noriai bendrauja su savo bendraamžiais (4,57), o prasčiausiai, kaip ir tėvai, teiginį, kad vaikų elgsena grupėje nesukuria jokių problemų (3,21). Atsižvelgiant į grupių mokytojų nuomonę, galima teigti, kad dalis vaikų patiria elgsenos (socialinių) problemų adaptacijos procese, nes ne visuomet greitai išmoka naujų elgsenos modelių grupėje, negeba keisti savo elgsenos grupėje, kai to iš jų reikalaujama. Elgsenos problemų gali kilti ir dėl vaikų psichologinių ypatumų, ir dėl tėvų ar grupės mokytojų kaltės. Darytina išvada, kad „N“ lopšelyje-darželyje reikėtų stiprinti vaikų adaptacijos socialinį komponentą.

Grupių mokytojos ir tėvai įvertino veiksnius, darančius įtaką vaikų adaptacijai „N“ lopšelyje-darželyje (5 pav.).

5 pav. Veiksnių, darančių įtaką vaikų adaptacijai „N“ lopšelyje-darželyje, įvertinimų palyginimas, balais ($N_{\text{grupių mokytojos}} = 14$; $N_{\text{tėvai}} = 37$)

Lyginant veiksmų įvertinimus, pastebėta, kad tėvai beveik visus juos (išskyrus tėvų vaidmenį) įvertino geriau, negu grupių mokytojos. Prasčiausiai grupių mokytojos įvertino tėvų vaidmenį (3,99). Kita vertus, ir patys tėvai pripažino savo per mažą vaidmenį vaikų adaptacijos procese (3,98). Geriausiai grupių mokytojos įvertino grupės vaikų vaidmenį (4,68), tėvai taip pat geriausiai įvertino būtent šį veiksnį (4,78).

Toliau atliekama detalesnė analizė pagal teiginius. Pedagogų (grupės mokytojų) vaidmens vertinimo rezultatai pateikiami 10 lentelėje.

10 lentelė. Pedagogų (grupės mokytojų) vaidmens, padedant vaikams adaptuotis grupėje „N“ lopšelyje-darželyje, vertinimas ($N_{\text{grupių mokytojos}} = 14$; $N_{\text{tėvai}} = 37$)

Vertinimo kriterijai	Grupių mokytojos		Tėvai		Atotrūčiai tarp pedagogų ir tėvų vertinimų, balais
	1		2		3
	Vidurkiai, balais	Rangavimas	Vidurkiai, balais	Rangavimas	$3 = 1 - 2$
1. Grupės mokytojos padėdamos adaptuotis taiko individualų požiūrį į vaiką.	4,50	1	4,84	1	-0,34
2. Grupės mokytojos tinkamai organizavo pirmas vaikų dienas darželyje, skatindamos vaiką pradėti aktyviai komunikuoti ir bendrauti su kitais vaikais.	4,29	5-6	4,81	2	-0,52
3. Grupės mokytojos suformuoja tokias elgesio normas, kurios galėtų apsaugoti vaiką nuo prastos adaptacijos.	4,29	5-6	4,62	4	-0,33
4. Grupės mokytojos išnagrinėja įvairias socialines situacijas ir padeda vaikui adaptuotis, pasirinkdamos tinkamą elgesio variantą.	4,36	4	4,54	5	-0,18
5. Grupės mokytojos naudoja priemones, kurios ugdo vaiko gebėjimus, palengvinančius jo adaptaciją.	4,43	2-3	4,70	3	-0,27
6. Grupės mokytojos individualizavo veiklas vaikui pereinamuoju laikotarpiu.	4,43	2-3	4,35	6	+0,08
Bendras vidurkis	4,38	-	4,64	-	-0,26

Visus teiginius (išskyrus 6 teiginį) geriau įvertino tėvai. Bendras grupės mokytojų vaidmens vertinimas buvo aukštesnis tėvų (4,64), lyginant su grupių mokytojomis (4,38). Taigi, grupės mokytojos savo vaidmenį įvertino kritiškiau, ir tai rodo jų atsakymų objektyvumą. Geriausiai tėvai įvertino teiginį, kad grupės mokytojos, padėdamos adaptuotis, taiko individualų požiūrį į vaiką (4,84), o prasčiausiai teiginį, kad grupės mokytojos individualizavo veiklas vaikui pereinamuoju laikotarpiu (4,35). Visi teiginių įvertinimai tarp tėvų buvo aukšti.

Geriausiai grupių mokytojos įvertino tai, kad grupės mokytojos, padėdamos adaptuotis, taiko individualų požiūrį į vaiką (4,50). Taigi dėl geriausiai vertinamo teiginio tiek tėvų, tiek grupės mokytojų nuomonės sutapo. Prasčiausiai grupių mokytojos įvertino teiginius, kad grupės mokytojos tinkamai organizavo pirmas vaikų dienas darželyje, skatindamos vaiką pradėti aktyviai komunikuoti

ir bendrauti su kitais vaikais (4,29), ir kad grupės mokytojos suformuoja tokias elgesio normas, kurios galėtų apsaugoti vaiką nuo prastos adaptacijos (4,29).

Darytina išvada, kad grupės mokytojos „N“ lopšelyje-darželyje dirba pakankamai profesionaliai, padeda vaikams tinkamai adaptuotis grupėje. Tai silpnina anksčiau išsakytą prielaidą, kad besiadaptuojantys vaikai elgsenos problemų gali patirti ir dėl dalies grupės mokytojų kompetencijos stokos. Analogiškai silpnina nuostatą, kad ne toks veiksmingas vaikų adaptacijos „N“ lopšelyje-darželyje organizacinis komponentas gali būti siejamas su per mažo pedagogų indėlio, organizuojant vaikų adaptacijos procesą, veiksmu. Galima konstatuoti, kad grupės mokytojos yra stiprioji vaikų adaptacijoje dalyvaujančių subjektų grandis.

Tėvų vaidmens vertinimo rezultatai pateikiami 11 lentelėje. Tai kritiškiausiai įvertinta veiksmų grupė. Kai kuriuos teiginius (2, 4, 5, 10, 13, 15) geriau įvertino tėvai, kai kuriuos (1, 3, 6-9, 11, 12, 14, 16, 17) – grupės mokytojos. Bendras tėvų vaidmens vertinimas buvo labai nežymiai aukštesnis tėvų (3,99), lyginant su grupių mokytojomis (3,98). Geriausiai tėvai įvertino teiginį, kad tėvai yra psichologiškai ir emociškai pasiruošę išleisti vaiką į darželį (4,20), o prasčiausiai teiginį, kad tarp grupės mokytojų ir tėvų santykiai nėra vien tik formalūs (3,31).

Geriausiai grupių mokytojos įvertino tai, kad grupės mokytojos ir tėvai yra atviri vieni kitiems, bendradarbiauja vaiko gerovės labui (4,47), o prasčiausiai teiginį, kad tėvai yra psichologiškai ir emociškai pasiruošę išleisti vaiką į darželį (3,19). Tai labai ryškus atsakymų skirtumas tarp tėvų ir pedagogų, kadangi pagal rangavimą tėvai šį teiginį įvertino geriausiai, o grupių mokytojos – prasčiausiai.

Galima manyti, kad kai kurie tėvai savo vaidmenį vaikų paruošimo į darželį procese vertina neadekvačiai. Manytina, kad tėvų vaidmuo jų vaikų adaptacijos procese tiriamoje įstaigoje nėra pakankamai veiksmingas. Tai stiprina anksčiau išsakytą prielaidą, kad besiadaptuojantys vaikai elgsenos problemų gali patirti ir dėl per menko tėvų vaidmens adaptacijos procese.

11 lentelė. Tėvų vaidmens, padedant vaikams adaptuotis grupėje „N“ lopšelyje-darželyje, vertinimas ($N_{\text{grupių mokytojos}} = 14$; $N_{\text{tėvai}} = 37$)

Vertinimo kriterijai	Grupių mokytojos		Tėvai		Atotrūčiai tarp pedagogų ir tėvų vertinimų, balais
	1		2		3
	Vidurkiai, balais	Rangavimas	Vidurkiai, balais	Rangavimas	$3 = 1 - 2$
1. Tarp grupės mokytojų ir tėvų santykiai nėra vien tik formalūs.	3,53	13	3,31	17	+0,22
2. Tarp grupės mokytojų ir tėvų nekylo konfliktų, konkuruojant tarpusavyje dėl poveikio vaikui arba dėl skirtingai suvokiamų vertybių.	4,02	12	4,04	8-9	-0,02
3. Grupės mokytojos ir tėvai yra atviri vieni kitiems, bendradarbiauja vaiko gerovės labui.	4,47	1	4,16	2	+0,31
4. Tėvai yra psichologiškai ir emociškai pasiruošę išleisti vaiką į darželį.	3,19	17	4,20	1	-1,01

5. Tėvai negąsdino savo vaiko darželiu.	3,33	16	4,03	10-13	-0,70
6. Grupės mokytojos patarė tėvams, kaip namuose paruošti vaiką, kad jis geriau adaptuotųsi darželyje.	4,23	7	3,37	16	+0,86
7. Grupės mokytojos į tėvus žiūri kaip į lygiaverčius partnerius vaikų adaptacijos darželyje procese.	4,27	6	4,09	4-5	+0,18
8. Grupės mokytojos ir tėvai yra tarpusavyje aptarę vaidmenis vaiko adaptacijos procese.	4,40	2-3	4,03	10-13	+0,37
9. Grupės mokytojos ir tėvai kartu konstruoja reikiamus elgesio modelius.	4,09	9-10	4,04	8-9	+0,05
10. Grupės mokytojos ir tėvai taiko pozityvius vaikui ugdymo stilius ir jų kartu laikosi.	4,04	11	4,11	3	-0,07
11. Grupės mokytojos nuolat informuoja tėvus, kaip vaikui sekasi prisitaikyti prie darželio aplinkos.	4,34	4-5	4,08	6-7	+0,26
12. Grupės mokytojos rodo iniciatyvą, įtraukdamos tėvus į vaiko adaptacijos procesą.	4,34	4-5	4,09	4-5	+0,25
13. Tėvai rodo iniciatyvą, siekdami dalyvauti vaiko adaptacijos procese.	3,49	15	4,02	14	-0,53
14. Tėvai, atsižvelgdami į vaiko poreikius adaptacijos metu, palaipsniui ilgino vaiko buvimą grupėje	4,40	2-3	4,01	15	+0,39
15. Tėvai derino/derina vaiko dienos ritmą namuose prie darželio įprastos dienotvarkės.	3,51	14	4,03	10-13	-0,52
16. Tėvai informavo pedagogą apie vaiko individualius ugdymosi poreikius.	4,09	9-10	4,03	10-13	+0,06
17. Tėvai suteikė visą svarbią informaciją pedagogui apie vaiko sveikatą.	4,12	8	4,08	6-7	+0,04
Bendras vidurkis	3,99	-	3,98	-	+0,01

Tėvai yra silpnoji vaikų adaptacijoje dalyvaujančių subjektų grandis. Tokį argumentą patvirtina tai, kad tarp grupės mokytojų ir tėvų stokojama neformalių santykių (jie sustiprintų šių suinteresuotų asmenų grupių sąveiką, į vaikų adaptacijos procesą nebūtų žvelgiama pernelyg formaliai). Be to, pedagogų vertinimu, dalis tėvų nėra psichologiškai ir emociškai pasiruošę išleisti vaiką į darželį, tėvai kartais gąsdina savo vaikus darželiu, o tai skiepia vaikams nereikalingas baimes, kurios trukdo adaptuotis. Nustatyta, kad tėvų nuomone, grupės mokytojos ne visada patarė jiems, kaip namuose paruošti vaiką, kad jis geriau adaptuotųsi darželyje. Pedagogų manymu, dalis tėvų ne itin rodo iniciatyvą, siekdami dalyvauti vaiko adaptacijos procese, ir ne itin derino/derina vaiko dienos ritmą namuose prie darželio įprastos dienotvarkės. Visi šie tyrimo metu nustatyti faktai rodo, kad grupės mokytojoms būtina labiau tėvus įtraukti į vaikų adaptacijos procesą lopšelyje-darželyje „N“, siekiant geresnių adaptacijos rezultatų.

Įstaigos vadovybės vaidmens vertinimo rezultatai pateikiami 12 lentelėje.

12 lentelė. Įstaigos vadovybės vaidmens, padedant vaikams adaptuotis „N“ lopšelyje-darželyje, vertinimas ($N_{\text{grupių mokytojos}} = 14$; $N_{\text{tėvai}} = 37$)

Vertinimo kriterijai	Grupių mokytojos		Tėvai		Atotrūčiai tarp pedagogų ir tėvų vertinimų, balais
	1		2		3
	Vidurkiai, balais	Rangavimas	Vidurkiai, balais	Rangavimas	$3 = 1 - 2$
1. Vadovybė yra suformulavusi vaikų adaptaciją	4,21	4-5			

darželyje kaip prioritetinį tikslą.					
2. Vadovybė yra parengusi kryptingą vaikų adaptacijos organizavimą, kuris aptariamas su tėvais sutartyje.	4,29	3	4,30	2-3	-0,01
3. Vadovybė teikia įvairią informaciją dėl adaptacijos darželyje.	4,50	1	4,14	4	+0,36
4. Vadovybė stebi, kaip mokytojos padeda vaikams adaptuotis grupėse.	3,57	8			
5. Vadovybė įtraukia kitus suinteresuotus subjektus (pvz. socialinius pedagogus, psichologus ir kt.) į pagalbos vaikui adaptuojantis teikimą.	3,64	7	4,08	5	-0,44
6. Vadovybė palaiko grįžtamąjį ryšį su tėvais, kurių vaikai lanko darželį.	4,21	4-5	4,38	1	-0,17
7. Vadovybė inicijuoja ir koordinuoja bendradarbiavimą tarp grupės mokytojų ir tėvų vaikų adaptacijos požiūriu.	4,07	6	3,89	6	+0,18
8. Vadovybė užtikrina reikiamas sąlygas vaikams adaptuotis.	4,43	2	4,30	2-3	+0,13
Bendras vidurkis	4,12	-	4,18	-	-0,06

Kai kuriuos teiginius (2, 5, 6) geriau įvertino tėvai, kai kuriuos (3, 7, 8) – grupės mokytojos. Bendras darželio vadovybės vaidmens vertinimas buvo nežymiai aukštesnis tėvų (4,18), lyginant su grupių mokytojomis (4,12). Geriausiai tėvai įvertino teiginį, kad vadovybė palaiko grįžtamąjį ryšį su tėvais, kurių vaikai lanko darželį (4,38), o prasčiausiai teiginį, kad vadovybė inicijuoja ir koordinuoja bendradarbiavimą tarp grupės mokytojų ir tėvų vaikų adaptacijos požiūriu (3,89).

Geriausiai grupių mokytojos įvertino tai, kad vadovybė teikia įvairią informaciją dėl adaptacijos darželyje (4,50), o prasčiausiai teiginį, kad vadovybė stebi, kaip mokytojos padeda vaikams adaptuotis grupėse (3,57). Galima teigti, kad vadovybė iš dalies yra silpnoji vaikų adaptacijoje dalyvaujančių subjektų grandis. Tokį argumentą patvirtina tai, kad vadovybė per mažai įtraukia kitus suinteresuotus subjektus (pvz. socialinius pedagogus, psichologus ir kt.) į pagalbos vaikui adaptuojantis teikimą (bendradarbiavimo stoka), vadovybė per mažai stebi, kaip mokytojos padeda vaikams adaptuotis grupėse (kontrolės stoka) ir per mažai inicijuoja bei koordinuoja bendradarbiavimą tarp grupės mokytojų ir tėvų vaikų adaptacijos požiūriu (vėlgi bendradarbiavimo stoka). Išsprendus minėtas problemas vadovybėje, būtų galima veiksmingiau organizuoti vaikų adaptacijos procesą „N“ lopšelyje-darželyje. Grupės vaikų (bendraamžių) vaidmens vertinimo rezultatai pateikiami 13 lentelėje.

13 lentelė. Grupės vaikų (bendraamžių) vaidmens, padedant vaikams adaptuotis „N“ lopšelyje-darželyje, vertinimas ($N_{\text{grupių mokytojos}} = 14$; $N_{\text{tėvai}} = 37$)

Vertinimo kriterijai	Grupių mokytojos		Tėvai		Atotrūčiai tarp pedagogų ir tėvų vertinimų, balais
	1		2		3
	Vidurkiai, balais	Rangavimas	Vidurkiai, balais	Rangavimas	$3 = 1 - 2$
1. Mokytojos tarp grupės vaikų formuoja draugišką atmosferą.	4,64	3-4	4,86	1	-0,22
2. Mokytojos nuteikė grupės vaikus teigiamai	4,86	1	4,78	4	+0,08

priimti į savo grupę vaiką.					
3. Mokytojos stengėsi ugdyti vaiko socialinius ir komunikacinius gebėjimus, kad jis galėtų lengviau bendrauti grupėje ir greičiau į ją įsilietų.	4,71	2	4,81	3	-0,10
4. Mokytojos naudojo žaidimus, kad vaikas greičiau užmegztų ryšį su kitais grupės vaikais.	4,57	5	4,82	2	-0,25
5. Mokytojos visada stebi, kaip vaikas bendrauja su kitais grupės vaikais, kad galėtų koreguoti jo elgesį.	4,64	3-4	4,65	5	-0,01
Bendras vidurkis	4,68	-	4,78	-	-0,10

Beveik visus teiginius (išskyrus 2 teiginį) geriau įvertino tėvai. Bendras grupės vaikų vaidmens vertinimas buvo nežymiai aukštesnis tėvų (4,78), lyginant su grupių mokytojomis (4,68). Geriausiai tėvai įvertino teiginį, kad mokytojos tarp grupės vaikų formuoja draugišką atmosferą (4,86), o prasčiausiai teiginį, kad mokytojos visada stebi, kaip vaikas bendrauja su kitais grupės vaikais, kad galėtų koreguoti jo elgesį (4,65). Nežiūrint to, tenka konstatuoti, kad visi teiginiai tarp tėvų buvo įvertinti gana aukštais vidurkiais. Geriausiai grupių mokytojos įvertino tai, kad mokytojos nuteikė grupės vaikus teigiamai priimti į savo grupę vaiką (4,86), o prasčiausiai teiginį, kad mokytojos naudojo žaidimus, kad vaikas greičiau užmegztų ryšį su kitais grupės vaikais (4,57). Vėlgi reikia pastebėti, kad visi teiginiai tarp pedagogų buvo įvertinti aukštais vidurkiais. Galima teigti, kad grupė (grupės vaikai) yra stiprioji vaikų adaptacijoje dalyvaujančių subjektų grandis. Per santykius su savo bendraamžiais vaikai greičiau adaptuojasi grupėje ir sėkmingiau įsilieja į ugdymo procesą. Teigiamą grupės vaikų vaidmenį adaptacijos procese „N“ lopšelyje-darželyje galima vertinti, kaip mokytojų profesionalaus darbo su grupe pasekmę.

2.2.2. Interviu rezultatų analizė

Interviu metu gauti duomenys buvo suskirstyti į 7 kategorijas, 26 subkategorijas ir 77 teiginius (9 priedas). Pirmoje kategorijoje „Vaiko adaptacijos poreikis „N“ lopšelyje-darželyje“ buvo išskirtas vaiko adaptacijos poreikis tiek grupės mokytojų, tiek tėvų atžvilgiu. Grupės mokytojos pripažino, kad „vaiko adaptacija svarbi, nes nuo jos priklauso vaiko savijauta ir tolimesnis ugdymas“ (*Mokytoja01*), kad „svarbi gera vaiko savijauta ir bendradarbiavimas su tėvais vaiko labui“ (*Mokytoja02*). Tėvams taip pat svarbu, kad vaikai tinkamai adaptuotųsi. Kaip teigė vienas iš tėvų, „noriu, kad mano vaikas norėtų kasdien eiti į darželį ir ten jaustųsi ramus, saugus ir laimingas“ (*Tėv01*). Tėvams iš esmės „svarbu, kad vaikas jaustųsi gerai. Vaikas jaučiasi saugus ir laimingas, todėl tėveliai ramūs“ (*Tėv02*). Taigi tiek grupės mokytojos, tiek tėvai nekvestionavo ypatingos vaiko adaptacijos „N“ lopšelyje-darželyje svarbos. Tinkama vaiko adaptacija svarbi tiek vaiko būsenos, tiek tolesnio ugdymo požiūriais. Vertindami vaiko adaptacijos „N“ lopšelyje-

darželyje eiga, informantai išskyrė tipinius šio proceso etapus, trukmę ir proceso individualų pobūdį (14 lentelė).

14 lentelė. Kategorija „Vaiko adaptacijos „N“ lopšelyje-darželyje eiga“

Subkategorijos	Teiginiai	Informantų kodiniai pavadinimai
1. Tipiniai etapai	• Pirminis etapas – išsiskyrimas su tėvais ir grupės personalo pripažinimas, pasitikėjimas juo. Vėliau seka žaidimas ir bendravimas su grupės draugais, gera savijauta.	<i>Mokytoja01</i>
	• Etapai yra keli: sunkus išsiskyrimas su artimaisiais, nepažįstamų žmonių pripažinimas ir pasitikėjimas jais.	<i>Mokytoja02</i>
2. Tipinė trukmė	• Adaptacija vidutiniškai užtrunka apie du-tris mėnesius.	<i>Mokytoja01</i>
	• Vidutiniškai trunka apie 3 mėnesius ir daugiau.	<i>Mokytoja02</i>
3. Individualus pobūdis	• [Adaptacija] priklauso nuo konkretaus vaiko. Žinoma, norėtusi, kad adaptacija vyktų kuo trumpiau.	<i>Mokytoja01</i>
	• Kiekvienam vaikui skirtinga adaptacija. Mūsų atveju yra ir buvo viskas kuo puikiausiai.	<i>Tėv02</i>
4. Reti dezadaptacijos atvejai	• Dezadaptacija pasitaiko itin retai. Mano praktikoje buvo vos du tokie atvejai.	<i>Mokytoja01</i>
	• Dezadaptacijos nepasitaikė mano darbo praktikoje.	<i>Mokytoja02</i>

Kaip matyt, vaiko adaptacija „N“ lopšelyje-darželyje prasideda nuo atsiskyrimo nuo tėvų etapo, po kurio seka nepažįstamų žmonių pripažinimo ir pasitikėjimo jais etapas, dar vėliau – įsiliejimas į grupės veiklą žaidimų ir bendravimo su grupės vaikais forma. Sėkmingos adaptacijos proceso pabaigoje vaikas visiškai integruojasi į grupę ir ima jaustis gerai. Adaptacijos procesas, grupės mokytojų vertinimu, užtrunka apie 2-3 mėnesius. Žinoma, reikia įvertinti adaptacijos proceso individualų pobūdį, nes adaptacijos trukmė gali svyruoti, priklausomai nuo kiekvieno vaiko asmeninių savybių. Dezadaptacijos atvejai „N“ lopšelyje-darželyje yra labai reti. Nors pasitaiko daug atvejų, kai vaiko adaptacija tiriamoje ikimokyklinėje įstaigoje praeina be didelių sunkumų, visgi buvo identifikuota įvairių ir skirtingo sunkumo problemų šiame procese (15 lentelė). Vaikams būna sunku išsiskirti su tėvais, ypač pirmaisiais kartais. Tai tipinė pradinio adaptacijos proceso etapo problema. Vaikų adaptacijos metu dažnai iškyla psichologinių problemų, kai vaikai arba užsidaro savyje, arba būna pikti, jiems būdingas jautrumas ir liūdesys. Pastebimos ir elgsenos problemos, kai elgiamasi agresyviai, arba, atvirkščiai, labai pasyviai. Interviu metu buvo pripažįstama, kad ypač komplikauta yra specialiųjų poreikių turinčių vaikų adaptacija, nes grupės mokytojoms reikia gerai išmanyti tai, kaip tenkinti tokių vaikų specialius poreikius, daug bendrauti su specialistais, nes dėl savo specifinės būsenos (emocinių, elgsenos sutrikimų ir kt.) šiems vaikams sunku integruotis į grupę.

15 lentelė. Kategorija „Vaiko adaptacijos „N“ lopšelyje-darželyje problemos“

Subkategorijos	Teiginiai	Informantų kodiniai pavadinimai
1. Sunkūs pirmieji išsiskyrimai su tėvais	• Dažnai būna sunkūs pirmieji išsiskyrimai su tėvais, todėl pedagogai stengiasi užimti ir sudominti vaiką įvairiomis veiklomis.	<i>Mokytoja01</i>

2. Dažnos ir/arba įvairios (skirtingo sunkumo) psichologinės problemos	• Psichologinių problemų pasitaiko dažnai.	<i>Mokytoja01</i>
	• Kartais vaikai liūdesį išreiškia per pyktį, mušdami draugus, arba atvirkščiai – liūdi, nori pabūti vieni, neprisileidžia nei draugų, nei grupės personalo.	<i>Mokytoja01</i>
	• Psichologinių problemų pasitaiko ir jų daugėja. <...> [Todėl, kad] gal pasitaiko mažiau psichologiškai atsparių vaikų..	<i>Mokytoja02</i>
	• Buvo dienų, kai vaikas ėjo su ašaromis.	<i>Tėv01</i>
	• Vienu laikotarpiu buvo, kai vaikui kažkas nepatiko grupėje, sakydavo, kad grupės mokytoja grubiau kažką atsakė, todėl vaikas reaguodavo jautriai.	<i>Tėv01</i>
	• Jautėsi nuovargis. Vaikas naktimis šnekėdavo kelis mėnesius.	<i>Tėv02</i>
3. Pastebimos elgsenos problemos	• Adaptacijos metu dažniausiai vaikai elgiasi nedrąsiai, nepasitiki juos supančia aplinka, būna jautrūs, verkia, prastai valgo ir miega. Visą dieną praleidžia laukdami tėvelių.	<i>Mokytoja01</i>
	• Būna atvejų, kad adaptacijos metu vaikas užsidaro, nenori draugijos, kartais pasireiškia ir agresijos prieuoliai.	<i>Mokytoja01</i>
	• Kartais mušdavosi ir stumdydavosi dėl žaislų.	<i>Tėv02</i>
4. Sunkiausia spec. poreikių turinčių vaikų adaptacija	• Sunkiausia adaptacija su specialius poreikius turinčiais vaikais.	<i>Mokytoja01</i>
	• Taip pat reiktų pagalbos dirbant su specialių poreikių vaikais.	<i>Mokytoja01</i>
	• Tobulintina pagalba pedagogams, kurie grupėje turi specialiųjų poreikių vaikų.	<i>Mokytoja02</i>
5. Adaptacija be didelių sunkumų	• Mano vaikui nebuvo sunki adaptacija, aišku, kol pažino savo grupės mokytojas praėjo kažkiek laiko, buvo rytų su ašaromis.	<i>Tėv01</i>
	• Didelių sunkumų nebuvo. Rugsėjo mėnesį buvo truputį ašarų, bet neilgai. Sprendimas – kantriai laukėme, kol vaikas apsipras.	<i>Tėv02</i>

Galima konstatuoti, kad daugelis vaikų adaptacijos „N“ lopšelyje-darželyje procese susiduria su vienomis ar kitomis, lengvesnėmis ar sunkesnėmis adaptacijos problemomis, kurias sprendžiant yra labai svarbi grupės mokytojų ir tėvų parama.

Toliau vertinama kategorija „Vaiko adaptacijos „N“ lopšelyje-darželyje komponentai“. Nustatyta, kad tiek grupės mokytojas, tiek tėvus tenkina vaikų adaptacijos organizavimas („Mūsų įstaigoje adaptacijos organizavimas mane tenkina ir, manau, yra puikus“, *Mokytoja01*; „Adaptuotis padėjo puikios grupės mokytojos“, *Tėv01*; ir pan.). Vaikų ugdymo ir motyvavimo komponentas taip pat buvo įvertintas teigiamai. Grupės mokytojos pripažino, kad „vaikų motyvacija vyksta per žaidimus, per veiklas, <...> svarbu sudominti vaiką, parodyti jam šilumą ir rūpestį“ (*Mokytoja01*). Vaikams siūloma daugiau žaidimų, keičiamos ugdomosios erdvės, aplinkos (*Mokytoja02*). Tėvai ir patys naudoja motyvaciją, siekdami padėti vaikams lengviau ir greičiau adaptuotis grupėje. Anot vienos iš tyrimo dalyvių, „drąsindavau vaiką kasdien, kalbėdavau apie darželį ir grupę tik labai gerai“ (*Tėv01*). Taigi bendraujant su vaiku buvo siekiama suformuoti pozityvias vaiko nuostatas dėl darželio ir grupės. Kitos tyrimo dalyvės akcentavimu, „adaptacijos pradžioje stengėmės sudominti vaiką visais darželio privalumais – geromis mokytojomis, gražia teritorija ir įrengimais joje“ (*Tėv02*). Derinant tiek grupės mokytojų, tiek tėvų naudojamas motyvavimo priemonės, stengiamasi pasiekti geresnių vaiko adaptacijos ugdymo įstaigoje rezultatų. Apie psichologinio komponento sudėtingumą galima spręsti dėl to, kad, kaip jau buvo nustatyta, egzistuoja įvairaus sunkumo ir dažnų vaiko adaptacijos psichologinių problemų. Tai nestebina, nes vaiko adaptacija ikimokyklinėje įstaigoje yra ne tik socialinis, bet ir psichologinis procesas. Jau anksčiau buvo išsiaiškinta, kad

adaptacijos metu patiriama ir vaikų elgsenos problemų, tai kelia svarbius vaiko adaptacijos socialinio komponento įgyvendinimo darželyje iššūkius. Tiek grupės mokytojos, tiek tėvai nurodė, kad vaikų elgsena adaptacijos metu būna įvairi: „Vieni vaikai smalsūs, domisi aplinka, kiti atvirkščiai – mieliau leidžia laiką šalia suaugusiojo“ (*Mokytoja02*); „Mano vaikas grupėje elgdavosi normaliai, tik pats atėjimas į grupę buvo sunkesnis“ (*Tėv01*). Taigi ne visi vaikai patiria elgesio problemų grupėje. Galima teigti, kad grupės mokytojos ir tėvai teigiamai įvertino vaiko adaptacijos organizacinį ir ugdymo bei motyvavimo komponentus, o kritiškiau – psichologinį ir socialinį komponentus. Minėtiems dviem komponentams būdingi dideli iššūkiai, kuriuos sąlygoja įvairios vaikų patiriamos psichologinės ir elgsenos problemos, kurias privalo sutartinai spręsti grupės mokytojos, įstaigos vadovybė ir tėvai.

Toliau buvo tiriamas suinteresuotų subjektų vaidmuo vaiko adaptacijos „N“ lopšelyje-darželyje procese (16 lentelė). Tiek tėvai, tiek pedagogės neabejojo svarbiu grupės mokytojų vaidmeniu, padedant vaikams adaptuotis „N“ lopšelyje-darželyje. Gana skirtingai buvo vertinamas vadovybės vaidmuo. Nors grupės mokytojos pripažino darželio vadovybės svarbą („[Vadovybė] itin pasitiki pedagogais, jų kompetencija“, *Mokytoja01*), tačiau vienas iš tėvų pasigedo didesnio darželio vadovybės dėmesio, komunikacijos, t. y. aktyvesnio vaidmens, padedant vaikui adaptuotis grupėje. Buvo išsakta vadovybės šališkumo problema: „Vadovybė neturėtų ginti ar būti tokių mokytojų pusėje, kurios negražiai elgiasi su vaikais, baugina juos, šaukia. Tai tikrai nepadaeda mažyliams adaptuotis“ (*Tėv01*). Taigi vadovybės vaidmuo, padedant vaikams adaptuotis „N“ lopšelyje-darželyje, yra keistinas.

Grupės mokytojos neabejojo itin svarbiu tėvų vaidmeniu vaikų adaptacijos procese. Anot vienos pedagogės, „tėvai ir pedagogai – lygiaverčiai partneriai adaptacijos metu. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas padeda vaikui greičiau adaptuotis ir gerai jaustis įstaigoje“ (*Mokytoja01*). Patys tėvai savo vaidmenį, padedant vaikams adaptuotis grupėje, vertina gerai. Jie domisi vaikų savijauta ir daug šneka su jais. Grupės mokytojos nesiskundė tėvų atliekamu vaidmeniu. Nors dauguma informantų pripažino svarbų bendraamžių vaidmenį, padedant vaikui adaptuotis grupėje, tačiau viena iš pedagogių nenorėjo pervertinti grupės vaikų veiksnio, nes, jos nuomone, adaptacijos pradžioje yra svarbesnis pedagogų vaidmuo (*Mokytoja2*). Pedagogės sutarė dėl to, kad būtinas bendradarbiavimas tarp suinteresuotų subjektų. Buvo išsakta tokia nuomonė: „Labai svarbus bendradarbiavimas tarp subjektų, t. y. mokytojų, tėvų ir vadovų, nes dalijantis informacija, diskutuojant pasiekiami optimaliausi rezultatai“ (*Mokytoja02*).

16 lentelė. Kategorija „Suinteresuotų subjektų vaidmuo vaiko adaptacijos „N“ lopšelyje-darželyje procese“

Subkategorijos	Teiginiai	Informantų kodiniai
----------------	-----------	---------------------

		pavadinimai
1. Svarbus grupės mokytojų vaidmuo	• Pedagogo vaidmuo labai svarbus, nes tai pagrindinis žmogus, kurio supratimo ir švelnumo vaikui reikia adaptacijos metu.	<i>Mokytoja01</i>
	• Pedagogų vaidmuo itin svarbus adaptacijos procese.	<i>Mokytoja02</i>
	• Grupės mokytojos labai pagelbėjo adaptacijos metu, kurios šiltai ir gražiai bendravo ir elgėsi su vaikų. <...> Būtent tokios pagalbos ir tikėjau.	<i>Tėv01</i>
	• Puikiai, labai padeda mokytojų bendravimas, papasakojimas apie tai, kaip vaikui tą dieną sekėsi.	<i>Tėv02</i>
2. Skirtingai vertinamas vadovybės vaidmuo	• Vadovybės vaidmuo svarbus.	<i>Mokytoja01</i>
	• Vadovybės vaidmuo labai svarbus.	<i>Mokytoja02</i>
	• Viskas gerai, jokių rūpesčių neturėjau.	<i>Tėv02</i>
	• Vadovybės vaidmens nepastebėjau, tikėjau kažko daugiau. [Ko?] Sunku pasakyti, gal daugiau dėmesio, komunikacijos...	<i>Tėv01</i>
	• Bendradarbiavimas vyko tik su grupės mokytojomis, vadovybės įsikišimo nepastebėjau.	<i>Tėv01</i>
3. Itin svarbus tėvų vaidmuo	• Vienas iš svarbiausių yra tėvų vaidmuo.	<i>Mokytoja01</i>
	• Tėvų vaidmuo taip pat svarbus. Būtinai glaudus tarpusavio bendradarbiavimas (pedagogas plius tėvai)	<i>Mokytoja02</i>
	• Savo vaidmenį adaptacijos metu vertinu gerai. Noriai padėjau ir daug kalbėjau su vaiku. Visada domėjausi, kaip mano vaikelis jaučiasi.	<i>Tėv01</i>
	• Visada domiuosi, kaip vaikui sekėsi, kiekvieną dieną apšnekame su vaiku dienos įspūdžius, sužinau, kas jam sekėsi, o kas nelabai. <...> Savo, kaip tėvų, vaidmenį vertinu gerai.	<i>Tėv02</i>
4. Skirtingos svarbos grupės vaikų vaidmuo	• Adaptacijos metu grupės vaikų vaidmuo taip pat svarbus, ypač vyresnėse grupėse.	<i>Mokytoja01</i>
	• Vaikas puikiai jautėsi su grupės vaikais, rado draugų, namie kalbėdavo apie juos, su džiaugsmu minėdavo vardus.	<i>Tėv01</i>
	• ...pradžioje vaikas pats nenorėjo eiti į darželį, bet labai greit kitus vaikus pradėjo vadinti draugais, tai iš to sprendėme, kad vaikui sekasi puikiai socializuotis.	<i>Tėv02</i>
	• Adaptacijos pradžioje dažniausiai vaikai labiau domisi ir pasitiki pedagogo draugija, nei bendraamžių vaikų.	<i>Mokytoja02</i>

Gera tai, kad lopšelyje-darželyje vyksta įvairialypis bendravimas tarp suinteresuotų subjektų:

Bendravimas vyksta įvairiomis formomis. Organizuojami susirinkimai, kuriuose dalyvauja direktorė, pedagogai ir tėvai. Organizuojamos įvairios veiklos, projektai į kuriuos įtraukiami tėvai, vykdomos apklausos. Administracija pastoviai dalinasi informacija *Facebook* paskyroje, keliamos nuotraukos, informacija (*Mokytoja01*).

Stebėjimo metu nustatyta, kad „N“ lopšelyje-darželyje rengiami susirinkimai adaptacijos tema naujai atvykusiems vaikams ir jų tėvams, kuriuos veda direktorė, bendrosios praktikos slaugytoja, socialinis pedagogas ir grupės mokytojos. Jo metu tėvai supažindami su vaikų adaptacijos trukme ir vykdymu. Galima teigti, kad geriausiai informantai įvertino grupės mokytojų ir tėvų vaidmenį, padedant vaikams adaptuotis ugdymo įstaigoje, bendraamžių vaidmuo buvo įvertintas kaip reikalingas, bet ne pernelyg svarbus. Aktyvesnio, objektyvesnio vadovybės vaidmens pasigendama (iš tėvų vertinimo taško). Nors tiriamos įstaigos vadovybė stebi grupės mokytojų darbą ir joms rekomenduoja bei pataria, ką reikėtų keisti, tobulinti, tačiau stokojama aktyvesnio vadovybės darbo su tėvais, didesnio dėmesio jiems skyrimo ir įsiklausymo į jų skundus bei pastabas.

Grupės mokytojos ir tėvai teigiamai įvertino sąlygas, kurios sudaromos vaikams adaptuotis „N“ lopšelyje-darželyje. Tikėtina, kad tai yra viena iš priežasčių, kodėl taip retai grupėse pasitaiko

vaikų dezadaptacijos atvejų. Grupės mokytojos naudoja įvairius žaidimus vaikų adaptacijai palengvinti, tai pagyvina aplinką, padeda vaikams greičiau priprasti grupėje (17 lentelė).

17 lentelė. Kategorija „Aplinkos „N“ lopšelyje-darželyje palankumas vaiko adaptacijai“

Subkategorijos	Teiginiai	Informantų kodiniai pavadinimai
1. Palankios sąlygos vaiko adaptacijai	• Mūsų įstaigoje adaptacijos procesas vyksta sklandžiai.	<i>Mokytoja01</i>
	• Sąlygos yra puikios.	<i>Mokytoja02</i>
	• Grupės mokytojos sukurdavo jaukią aplinką grupėje, kur vaikas buvo laukiamas.	<i>Tėv01</i>
	• Aplinka palanki, organizuojami įvairūs renginiai, projektai suburiantys visą darželį.	<i>Tėv01</i>
	• Vaikai pamato ir pajaučia, kaip darželyje gera.	<i>Tėv01</i>
	• Motyvacija buvo pats darželio lankymas. Kiekvieną dieną – nauji įspūdžiai, šiltas ir malonus grupės personalo bendravimas.	<i>Tėv02</i>
	• Taip [užtikrinamos vaiko adaptacijai reikalingos sąlygos].	<i>Tėv02</i>
2. Naudojami žaidimai adaptacijai palengvinti	• Grupėse naudojami žaidimai, skaitomos pasakos, rengiamos įvairios pramogos, užsiėmimai, ryto rateliai.	<i>Mokytoja01</i>
	• Žaidimai naudojami, ir įvairūs.	<i>Mokytoja02</i>

Grupės mokytojas tenkina esama vaiko adaptacijos politika „N“ lopšelyje-darželyje. Pasak vienos iš pedagogių, „adaptacijos politika mūsų įstaigoje <...> tinka, siekiant greičiau padėti vaikams adaptuotis“ (*Mokytoja02*). Vaiko adaptacijos procesas yra planuojamas. Adaptacijos metu grupės mokytojos planuoja savo veiklas, kurias orientuoja į tai, kaip palengvinti adaptacinį procesą, pildo stebėjimo anketas, jas aptaria su vadovybe ir bendrosios praktikos slaugytoja. Adaptacijos stebėsenos lapas yra pagrindinis dokumentas, naudojamas vaikų adaptacijos politikos įgyvendinime (8 priedas). Adaptacijos laikotarpiai ir numatoma forma, trukmė nurodoma sutartyse, kurias tėveliai pasirašo su įstaiga, prieš vaikui pradedant lankyti darželį. Buvo siūlomi įvairūs vaiko adaptacijos politikos gerinimo sprendimai. Pasak vienos mokytojos, vaiko adaptacijos procesą būtų „galima pagerinti, reikalui esant, skiriant papildomą asmenį, kuris padėtų sunkiu momentu. Taip pat reiktų pagalbos, dirbant su specialiųjų poreikių vaikais“ (*Mokytoja01*). Šiuo atveju būtų reikalinga didesnė kompetetingų specialistų (pvz., psichologo) ir vadovybės pagalba. Apie tokios pagalbos poreikį akcentavo ir kita tyrimo dalyvė (*Mokytoja02*). Tėvai taip pat pateikė savo pasiūlymus. Vienas iš jų nurodė, kad „reiktų [vadovybei] nenumoti ranka į tėvėlių skundus“ (*Tėv01*). Darželio vadovybė turėtų būti nešališka, iškilus nesutarimams tarp grupės mokytojų ir tėvų, kad būtų galima ieškoti bendrų sutarimų, kaip padėti vaikui geriau adaptuotis grupėje. Pateikti faktai rodo, kad nors grupės mokytojas tenkina esama vaiko adaptacijos politika, tačiau jos priemonės (pvz., vadovybės veiksnys) nepakankamai tenkina kai kurių tėvėlių, todėl adaptacijos politika yra tobulintina.

2.3. Empirinio tyrimo rezultatų apibendrinimas ir diskusija

Interviu metu buvo nustatyta, kad vaikų adaptacijos procesas „N“ lopšelyje-darželyje, grupės mokytojų vertinimu, užtrunka apie 2-3 mėnesius (6 pav.). Tai tipiškas adaptacinis periodas, nes 2-3

mėnesių adaptacijos laikotarpį savo darbuose nurodo nemažai autorių (Balytė ir kt., 2009; Vildžiūnaitė, 2011; Šulcienė, 2012; Kornilavičienė ir kt., 2016; Klizienė ir kt., 2017), nors kartais ir pažymi, kad adaptacijos laikotarpio ribos svyruoja, neatmetant galimybės trumpesniam ar šiek tiek ilgesniam adaptaciniam periodui. Be abejo, adaptacijos trukmė gali svyruoti, priklausomai nuo kiekvieno vaiko asmeninių savybių. Dezadaptacijos atvejai lopšelyje-darželyje „N“ yra labai reti. Kad tokie atvejai yra reti ugdymo įstaigose sutinka ir kiti autoriai (Brzezińska et al., 2013; Borbélyová, 2016).

Pastaba. Raudona spalva pažymėtos probleminės vietos.

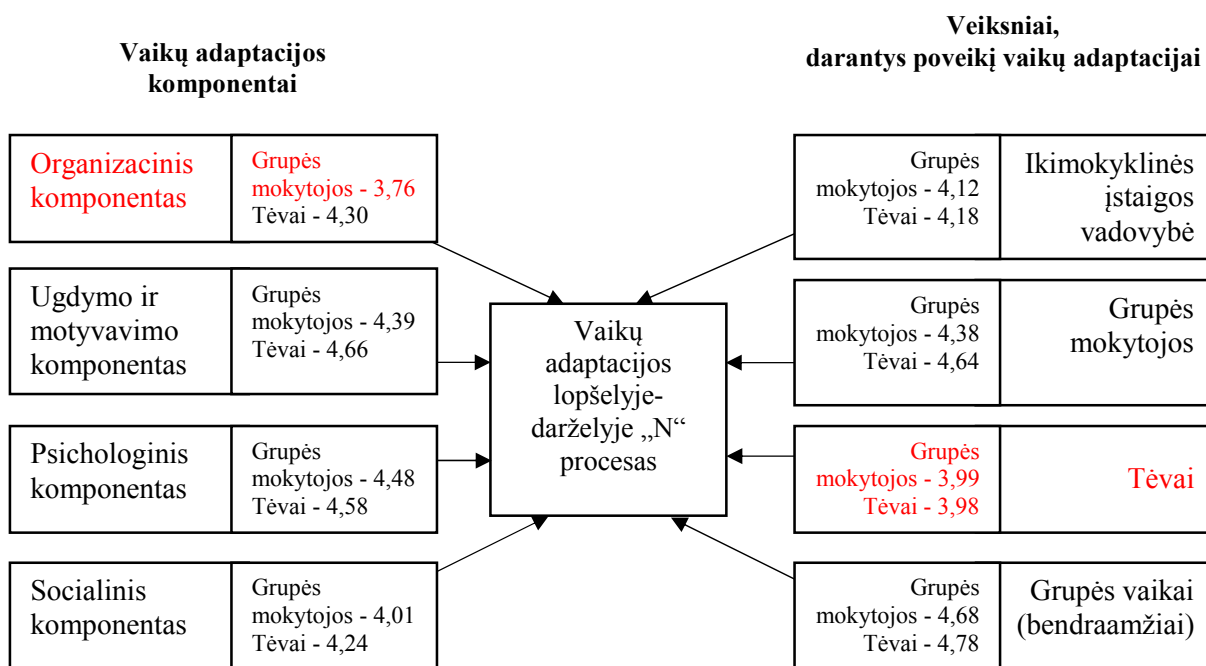
6 pav. Interviu klausimyno teorinio modelio pagrindimas „N“ lopšelio-darželio pavyzdžiu

Interviu metu buvo akcentuojama sudėtinga specialiųjų poreikių turinčių vaikų adaptacija, nes grupės mokytojoms reikia gerai išmanyti tokių vaikų poreikius, daug bendrauti su specialistais, nes dėl specifinės būsenos (emocinių, elgsenos sutrikimų ir kt.) šiems vaikams sudėtinga įsiliesti į grupę.

Lopšelyje-darželyje „N“ rengiami susirinkimai adaptacijos tema naujai atvykusiems vaikams ir jų tėvams, kuriuos veda direktorė, bendrosios praktikos slaugytoja, socialinis pedagogas ir grupės mokytojos. Jo metu tėvai supažindami su vaikų adaptacijos trukme ir vykdymu. Grupės mokytojos ir tėvai interviu metu teigiamai atsiliepią apie sąlygas, kurios sudaromos vaikams adaptuotis lopšelyje-darželyje. Todėl su tam tikromis išlygomis šioje įstaigoje galima naudoti „palankios aplinkos“ adaptacijai terminą (Indrašienė ir kt., 2013). Grupės mokytojos naudoja įvairius žaidimus vaikų adaptacijai palengvinti, tai pagyvina aplinką, padeda vaikams greičiau apsiprasti grupėje. Tai

vertintina teigiamai, nes mokslininkai neabejoja dėl žaidimų naudos, padedant vaikams adaptuotis naujoje aplinkoje (Gudžinskienė ir kt., 2010 a ir b; Aramavičiūtė ir kt., 2011; Sussman, 2012; Gersamia et al., 2015; Kornilavičienė ir kt., 2016). Šiame tyrime išsiaiškinta, kad adaptacijos metu grupės mokytojos planuoja savo veiklas, kurias orientuoja į tai, kaip palengvinti adaptacinį procesą, pildo stebėjimo anketas, jas aptaria su vadovybe ir bendrosios praktikos slaugytoja.

Anketinės apklausos metu nustatyta, kad vaiko adaptacijos organizacinis komponentas, grupės mokytojų vertinimu, yra silpnoji vieta „N“ lopšelyje-darželyje (7 pav.).

Pastaba. Raudona spalva pažymėtos probleminės vietos.

7 pav. Apklausos klausimyno teorinio modelio pagrindimas „N“ lopšelio-darželio pavyzdžiu

Tėvai organizacinį komponentą vertino palankiau. Kiti vaiko adaptacijos komponentai (ugdymo ir motyvavimo, psichologinis, socialinis) apklausos metu buvo įvertinti teigiamai. Kita vertus, dalis šių kiekybinio tyrimo rezultatų prieštarauja interviu duomenimis, nes psichologinis ir socialinis komponentai kokybiniame tyrime buvo įvertinti kritiškai, daugiausiai dėl dažnų psichologinių ir elgsenos problemų buvimo vaikų adaptacijos procese. Psichologinės ir elgsenos problemos vaikams adaptuojantis grupėse yra neišvengiamos. Praktiškai kiekvienas vaikas patiria tam tikrų problemų adaptacijos procese, skiriasi tik jų pobūdis, sunkumo laipsnis, pasireiškimo trukmė. Todėl galima teigti, kad psichologinio ir socialinio komponento vertinimai interviu metu patvirtina, koks sudėtingas yra vaiko adaptacijos procesas ir periodas „N“ lopšelyje-darželyje ir dėl to jaučiamas grupės mokytojų kokybiško darbo su vaikais poreikis, į šį darbą darniai įtraukiant tėvus, vadovybę, grupės vaikus. Anketinės apklausos metu buvo pabrėžtas teigiamas įstaigos

vadovybės, grupės mokytojų ir grupės vaikų (bendraamžių) vaidmuo, padedant vaikams adaptuotis grupėje, tačiau pasigesta didesnio tėvų indėlio į šį procesą (7 pav.).

Nežiūrint kai kurių objektyvių priežasčių, paaiškinančių, kodėl vaikai neišvengiamai patiria tam tikrų sunkumų adaptacijos procese, ir to, kad kokybinio tyrimo metu informantai išreiškė pasitenkinimą vaikų adaptacijos organizaciniu komponentu, tenka pripažinti, kad vaiko adaptacijos procesas „N“ lopšelyje-darželyje galėtų būti geriau organizuojamas. Tą anketinės apklausos metu akcentavo ir dalis grupės mokytojų. Būtent grupės mokytojos pagal visus kriterijus vaiko adaptacijos organizacinį komponentą įvertino prasčiau negu tėvai. Tai galima paaiškinti tuo, kad vaikų adaptacijos organizavime grupės mokytojos dalyvauja tiesiogiai (už jį yra atsakingos), todėl geriau ir objektyviau žino susiklosčiusią situaciją.

Kiekybiniame tyrime buvo identifikuota, kad dalis vaikų negeba greitai prisitaikyti prie naujo socialinio vaidmens, nesilaiko lopšelyje-darželyje nustatytų taisyklių, ne greitai prisiderina prie pakitusio dienos režimo, negeba be problemų perimti elgesio modelius, būdingus naujam socialiniam vaidmeniui, ne greitai išmoksta atlikti tai, kai jų prašoma to, ko nebuvo daroma namų aplinkoje. Nustatyta, kad dalis vaikų ne itin pasitenkina tuo nauju socialiniu vaidmeniu, kurį jie atlieka lopšelyje-darželyje. Visas šias problemas būtina spręsti, geriau organizuojant vaikų adaptacijos procesą, o tai iš esmės yra vaikų adaptacijos politikos „N“ lopšelyje-darželyje veiklos objektas. Todėl reikėtų kritiškai žiūrėti į interviu metu nustatytą faktą, kad grupės mokytojas tenkina vaiko adaptacijos politika lopšelyje-darželyje. Tiriamoje įstaigoje nėra oficialaus dokumento, kuriame būtų aiškiai apibrėžtas vaikų adaptacijos organizavimo procesas. Iš formalių dokumentų naudojamas tik vaikų adaptacijos stebėjimo lapas, skirtas įvertinti, kaip vaikai adaptuojasi grupėje. Geras sprendimas būtų parengti „N“ lopšelio-darželio vaikų adaptacijos proceso organizavimo tvarkos aprašą, kuris padėtų grupės mokytojoms laikytis nustatytų reikalavimų ir geriau planuoti savo veiklą, dirbant su besiadaptuojančiais vaikais, leistų nustatyti trūkstamas kompetencijos spragas, kuriuos neleidžia veiksmingai dirbti pagal aprašą, ir jas tobulinti. Mokslininkai pritaria tam, kad adaptacijos turinys ugdymo įstaigoje būtų įformintas oficialiu dokumentu (Daraškevičienė, 2017).

Anketinės apklausos metu vaikų adaptacijos ugdymo ir motyvavimo komponentas buvo įvertintas gerai. Beveik pagal visus kriterijus ugdymo ir motyvavimo komponentą geriau įvertino tėvai. Prasčiau grupės mokytojų buvo įvertintas tik vienas iš teiginių, kuris rodo, kad dalis vaikų patiria ugdymosi sunkumų. S. Burvytė (2004) pripažįsta, kad ugdymosi sunkumų vaikams gali kilti dėl adaptacijos problemų. Todėl vaikų ugdymosi sunkumus „N“ lopšelyje-darželyje galima nemažai sieti su adaptacijos problemomis, kurios trukdo vaikui sėkmingiau ugdytis. Iš esmės tai yra nepakankamai veiksmingo vaikų adaptacijos proceso organizavimo lopšelyje-darželyje pasekmė.

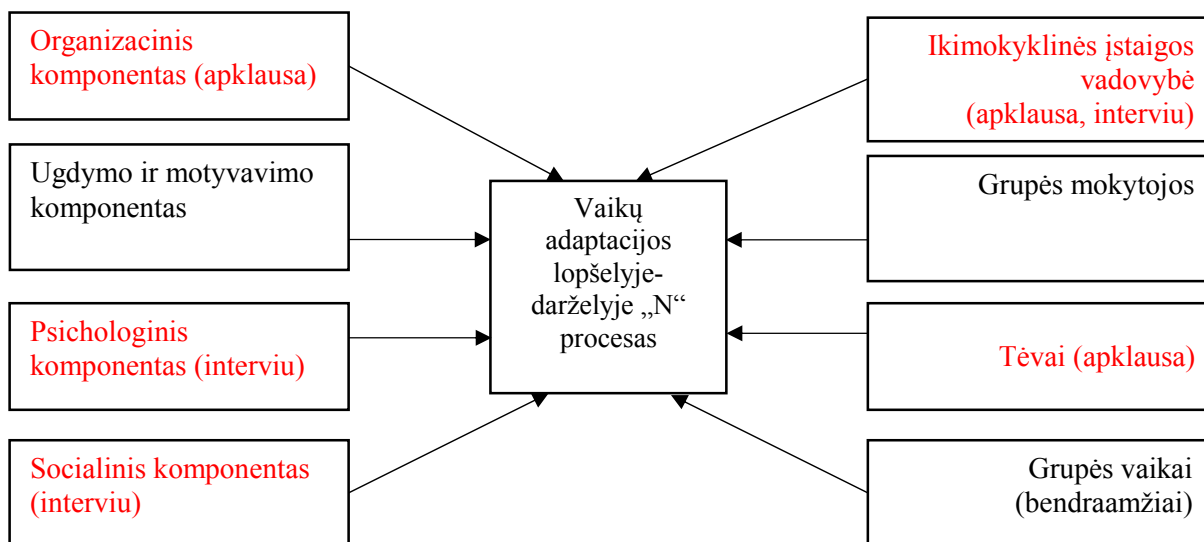
Išsprendus minėtą problemą, galima tikėtis ne tik lengvesnės vaikų adaptacijos, bet ir pozityvesnio poveikio ugdymosi rezultatams. Interviu metu surinkti duomenys neprieštarauja anketinės apklausos rezultatams. Čia ugdymo ir motyvavimo komponentas taip pat buvo įvertintas teigiamai. Grupės mokytojos pripažino, kad vaikams siūloma daugiau žaidimų, keičiant ugdomąsias erdves, aplinkas. Tėvai patys naudoja motyvaciją, siekdami padėti vaikams lengviau adaptuotis grupėje. Pagrindinė tėvų naudojama motyvavimo priemonė yra bendravimas su vaiku, siekiant suformuoti pozityvias nuostatas dėl grupės ir darželio. Bendravimo reikšmę šiame kontekste pabrėžia kai kurie autoriai (Cowan et al., 2009).

Anketinės apklausos metu vaikų adaptacijos psichologinis komponentas buvo įvertintas itin gerai. Pagal visus kriterijus psichologinį komponentą geriau už grupės mokytojas įvertino tėvai. Kaip minėta, tokie geri kiekybinio tyrimo rezultatai stebina, nes kontrastuoja su interviu duomenimis. Galima įtarti, kad kiekybinio tyrimo dalyviai į kai kuriuos klausimus atsakė nepakankamai objektyviai, nes kokybinio tyrimo dalyviai akcentavo dažnas psichologines problemas, kylančias vaikų adaptacijos metu. Interviu metu buvo identifikuota, kad vaikams būna sunku išsiskirti su tėvais, ypač pirmaisiais kartais. Adaptacijos metu dažnai vaikai arba užsidaro savyje, arba būna pikti, jiems pasireiškia jautrumas ir liūdesys. Tokios psichologinės reakcijos nėra kažkuo išskirtinės, jos yra tipiškos besiadaptuojantiems vaikams (Brzezińska et al., 2013; Bredokienė ir kt., 2015; Borbélyová, 2016; Klizaitė ir kt., 2017).

Anketinės apklausos metu vaikų adaptacijos socialinis komponentas buvo įvertintas gerai. Pagal daugelį kriterijus socialinį komponentą geriau už grupės mokytojas įvertino tėvai. Tokie kiekybinio tyrimo rezultatai iš dalies kontrastuoja su interviu duomenimis. Įsigilinus į atskirų teiginių vertinimus kiekybiniame tyrime, nustatyta, kad dalis vaikų patiria elgsenos (socialinių) problemų adaptacijos procese, nes ne visuomet greitai išmoksta naujų elgsenos modelių grupėje, negeba keisti savo elgsenos grupėje, kai to iš jų reikalaujama. Daroma prielaida, kad elgsenos problemų gali kilti ir dėl vaikų psichologinių ypatumų, ir dėl tėvų ar grupės mokytojų kaltės, vaikų adaptacijos proceso organizavimo nesklandumų. Interviu metu buvo akcentuotos krašutinės vaikų elgsenos problemos adaptacijos metu, kai vaikai elgiasi arba agresyviai (labai aktyviai), arba labai pasyviai. Tai nėra kažkoks unikalus atvejis, nes kiti tyrimai patvirtina analogiškas vaikų elgsenos ypatybes adaptacijos metu (Brzezińska et al., 2013; Borbélyová, 2016). Kita vertus, tiek grupės mokytojos, tiek tėvai nurodė, kad vaikų elgsena adaptacijos metu gali būti įvairi, ir ne visi vaikai gali būtinai patirti elgesio problemų grupėje.

Lyginant veiksnių, darančių įtaką vaikų adaptacijai „N“ lopšelyje-darželyje, įvertinimus (8 pav.), išsiaiškinta, kad organizacinis komponentas prasčiausiai buvo įvertintas anketinės apklausos metu, o psichologinis ir socialinis komponentai – interviu metu. Ikimokyklinės įstaigos vadovybės

vaidmuo prastai buvo įvertintas tiek anketinės apklausos, tiek interviu metu, o tėvų vaidmuo – apklausos metu. Mokslininkai pabrėžia visų vaikų adaptacijos komponentų svarbą adaptacijos procesui (Borbélyová, 2016), taip pat sutelktinį visų suinteresuotų subjektų vaidmenį, padedant vaikams adaptuotis (Skouteris et al., 2012; Kornilavičienė ir kt., 2016; Penkauskaitė ir kt., 2016; Kovienė, 2017).

Pastaba. Raudona spalva pažymėtos probleminės vietos.
Skliausteliuose nurodyta kuriame tyrime išaiškinta probleminė vieta.

8 pav. Veiksnių, darančių įtaką vaikų adaptacijai „N“ lopšelyje-darželyje, vertinimas

Kalbant apie suinteresuotus subjektus, tai tėvai anketinės apklausos metu beveik visus juos (išskyrus tėvų vaidmenį) įvertino geriau, negu grupių mokytojos. Tiek grupės mokytojos, tiek tėvai pakankamai gerai įvertino grupės mokytojų vaidmenį, padedant vaikams adaptuotis grupėje. Beveik pagal visus kriterijus grupės mokytojų vaidmenį geriau įvertino tėvai. Tai rodo, kad tėvai yra patenkinti grupės mokytojų darbu su besiadaptuojančiais vaikais. Interviu rezultatai šią nuostatą tik patvirtina, nes tiek tėvai, tiek pedagogės neabejojo svarbiu grupės mokytojų vaidmeniu ir teigiamu indėliu, padedant vaikams adaptuotis lopšelyje-darželyje.

Tėvų vaidmuo, padedant vaikams adaptuotis grupėje, apklausos metu buvo įvertintas kritiškiausiai. Pagal kai kuriuos kriterijus tėvų vaidmenį geriau įvertino patys tėvai, kai kuriuos – grupės mokytojos. Remiantis kiekybinio tyrimo rezultatais, daroma išvada, kad kai kurie tėvai savo vaidmenį vaikų paruošimo į darželį procese vertina neadekvačiai. Mokslininkai nurodo, kad netinkamas tėvų pasirengimas išleisti vaiką į ikimokyklinę įstaigą blogina jo adaptaciją (Chranovskienė, 2013; Ausėnaitė, 2014). Manoma, kad vaikai adaptacijos problemų „N“ lopšelyje-darželyje gali patirti dėl per menko tėvų vaidmens adaptacijos procese. Pedagogų vertinimu, dalis

tėvų nėra psichologiškai ir emociškai pasiruošę išleisti vaiką į darželį, tėvai kartais gąsdina savo vaikus darželiu. I. Kornilavičienė ir kt. (2016) nurodo, kad kai tėvai būna linkę gąsdinti vaiką darželiu, jie skiepija vaikui nereikalingas baimes ir taip trukdo adaptuotis. Šiame darbe atliktame tyrime nustatyta, kad dalis tėvų ne itin rodo iniciatyvą, siekdami dalyvauti vaiko adaptacijos procese, ir ne itin derino/derina vaiko dienos ritmą namuose prie darželio įprastos dienos tvarkės. Kita vertus, tėvai skundžiasi pedagogų pasyvumu, įtraukiant juos į vaiko adaptacijos organizavimo procesą, nes būtent grupės mokytojos čia turėtų būti aktyvioji, įtraukiančioji pusė. Tėvų nuomone, grupės mokytojos ne visada patarė jiems, kaip namuose paruošti vaiką, kad jis geriau adaptuotųsi darželyje, tarp grupės mokytojų ir tėvų stokojama neformalių santykių (tai riboja tėvų įtraukimo į vaikų adaptacijos procesą galimybes per neformalias sąveikas, kurios gali pasireikšti ir inicijuojančiu vaidmeniu iš pedagogų pusės). Galima teigti, kad grupės mokytojoms būtina labiau tėvus įtraukti į vaikų adaptacijos procesą „N“ lopšelyje-darželyje. Interviu metu surinkti duomenys neatskleidžia jokių probleminių vietų tėvų veikloje, padedant vaikams adaptuotis grupėje. Grupės mokytojos, skirtingai nei anketinėje apklausoje, nesiskundė tėvų atliekamu vaidmeniu. Patys tėvai savo vaidmenį, padedant vaikams adaptuotis grupėje, vertino gerai, jie nurodė, kad domisi vaikų savijauta ir daug šneka su jais. Tai, tėvų įsitikinimu, padeda vaikams greičiau adaptuotis grupėje. Tyrimai patvirtina, kad tėvai dėmesingumas vaikų poreikiams (Akçınar, 2013), kalbėjimas su vaikais (Cowan et al., 2009) padeda jiems lengviau adaptuotis.

Anketinės apklausos metu vadovybės vaidmuo, padedant vaikams adaptuotis lopšelyje-darželyje, buvo įvertintas kritiškai. Pagal kai kuriuos kriterijus vadovybės vaidmenį geriau įvertino tėvai, kai kuriuos – grupės mokytojos. Kiekybinio tyrimo metu buvo nustatyta, kad vadovybė per mažai įtraukia kitus suinteresuotus subjektus (pvz. socialinius pedagogus, psichologus ir kt.) į pagalbos vaikui adaptuojantis teikimą (bendradarbiavimo stoka), vadovybė per mažai stebi, kaip mokytojos padeda vaikams adaptuotis grupėse (kontrolės stoka) ir per mažai inicijuoja bei koordinuoja bendradarbiavimą tarp grupės mokytojų ir tėvų vaikų adaptacijos požiūriu (vėlgi bendradarbiavimo stoka). Kokybinio tyrimo duomenys parodė nevienareikšmišką tiriamųjų požiūrį į vadovybės veiklą. Nors grupės mokytojos pripažino darželio vadovybės svarbą, padedant vaikams adaptuotis, tačiau vienas iš tėvų aiškiai pasigedo didesnio vadovybės dėmesio tėvams, geresnės tarpusavio komunikacijos. Buvo akcentuojama vadovybės šališkumo problema, pasiliekant grupės mokytojų, nerandančių priemonių, nepritaikančių tinkamų metodų dirbti su besiadaptuojančiais vaikais, pusėje, ignoruojant tėvų nusiskundimus. S. Burvytės (2013) teigimu, ikimokyklinėje įstaigoje santykiai tarp vaiko tėvų ir vadovybės turi būti abipusiai, tačiau akivaizdu, kad to „N“ lopšelyje-darželyje stokojama.

Anketinės apklausos metu grupės vaikų (bendraamžių) vaidmuo, padedant vaikams adaptuotis lopšelyje-darželyje, buvo įvertintas gerai. Beveik pagal visus kriterijus grupės vaikų vaidmenį geriau įvertino tėvai. Remiantis kiekybinio tyrimo rezultatais, daroma išvada, kad per santykius su savo bendraamžiais vaikai greičiau užmezga socialinius ryšius, lengviau adaptuojasi grupėje ir sėkmingiau įsilieja į ugdymo procesą. Šios nuostatos laikosi ir mokslininkai (Günindi, 2013; Brzezińska et al., 2013). Nors dauguma informantų interviu metu pripažino svarbų bendraamžių vaidmenį, padedant vaikui adaptuotis grupėje, tačiau viena iš pedagogių nenorėjo pervertinti grupės vaikų veiksnio, nes, jos nuomone, adaptacijos pradžioje yra svarbesnis pedagogų vaidmuo.

Pateikti empirinio tyrimo faktai rodo, kad „N“ lopšelyje-darželyje yra sudarytos geros sąlygos vaiko adaptacijai, tačiau organizacine prasme šis procesas turėtų būti tobulinamas. To negalima pasakyti apie psichologinį, iš dalies ir socialinį, vaikų adaptacijos komponentą, nes psichologinės ir elgsenos problemos adaptacijos metu yra dažnai neišvengiamos, be to, minėti komponentai glaudžiai priklauso nuo organizacinio komponento įgyvendinimo. Įstaigos vadovybės ir tėvų vaidmuo, padedant vaikams adaptuotis grupėje, yra nepakankamas. Geriausiai šiuo atžvilgiu vertintinas grupės mokytojų vaidmuo.

IŠVADOS

1. Adaptacija ikimokyklinėje įstaigoje reiškia sąveiką tarp vaiko ir ikimokyklinės įstaigos aplinkos, siekiant vaikui prisitaikyti prie naujų aplinkybių, įveikti prieštaravimus tarp vaiko ir naujos aplinkos. Svarbiausiais veiksniais, lemiančiais vaiko adaptaciją ikimokyklinėje įstaigoje, laikomi pedagogai, tėvai, ikimokyklinės įstaigos vadovybė ir bendraamžiai, t. y. tie subjektai, su kuriais tam tikru laipsniu vaikas sąveikauja adaptacijos procese. Pedagogų, tėvų ir ikimokyklinės įstaigos vadovybės bendradarbiavimas yra labai svarbus, siekiant tinkamai organizuoti vaiko adaptaciją, suformuoti palankią vaiko ugdymuisi ir adaptacijai aplinką.
2. Vaikų adaptacijos organizavimo ikimokyklinėje įstaigoje komponentai yra organizacinis, ugdymo ir motyvavimo, psichologinis, socialinis. Organizacinis komponentas išreiškia, kaip yra organizuojamas vaiko adaptacijos procesas, kokia adaptacijos organizavimo politika naudojama, padedant vaikui prisitaikyti prie naujo socialinio vaidmens. Ugdymo ir motyvavimo komponentas apibūdina vaikų ugdymosi motyvaciją, pedagogų ir tėvų naudojamas motyvavimo priemones, kurios padeda vaikui ugdytis ir adaptuotis. Psichologinis komponentas parodo vaiko emocinę būseną, kuri gali lėtinti, apsunkinti adaptacijos procesą. Šį komponentą veikia visi kiti komponentai, kurie gali švelninti arba pagilinti vaiko psichologinius adaptacijos sunkumus. Socialinis komponentas atspindi vaiko elgseną, nuo kurios priklauso adaptacijos eiga.
3. Vaikų adaptacijos procesas „N“ lopšelyje-darželyje užtrunka apie 2-3 mėnesius. Dezadaptacijos atvejai yra labai reti. Grupės mokytojos planuoja savo veiklas dėl vaikų adaptacijos, naudoja įvairius žaidimus vaikų adaptacijai palengvinti, tai pagyvina aplinką, padeda vaikams greičiau apsiprasti grupėje. Grupės mokytojos ir tėvai pozityviai atsiliepė apie sąlygas, kurios sudaromos vaikams adaptuotis. Lopšelyje darželyje „N“ nėra oficialaus dokumento, kuriame būtų aiškiai apibrėžtas vaikų adaptacijos organizavimo procesas. Iš formalių dokumentų naudojamas tik vaikų adaptacijos stebėjimo lapas, skirtas įvertinti, kaip vaikai adaptuojasi grupėje. Sudėtinga specialiųjų poreikių turinčių vaikų adaptacija, nes grupės mokytojoms reikia gerai išmanyti tokių vaikų poreikius, daug bendrauti su specialistais, nes dėl specifinės būsenos (emocinių, elgsenos sutrikimų ir kt.) šiems vaikams sunku įsilieti į grupę.
4. Tiek tėvai, tiek pedagogės neabejojo grupės mokytojų profesionaliu vaidmeniu ir teigiamu indėliu, padedant vaikams adaptuotis „N“ lopšelyje-darželyje. Grupės mokytojų veikla, padedant vaikams adaptuotis, yra stipriausias veiksnys, teigiamai veikiantis adaptacijos

procesą. Tėvų vaidmuo, padedant vaikams adaptuotis grupėje, yra nepakankamas. Kai kurie tėvai nėra psichologiškai ir emociškai pasiruošę išleisti vaiką į darželį, kartais gąsdina savo vaikus darželiu. Dalis tėvų ne itin rodo iniciatyvą, siekdami dalyvauti vaiko adaptacijos procese, ir ne itin derino/derina vaiko dienos ritmą namuose prie darželio dienotvarkės. Tėvų nuomone, grupės mokytojos ne visada patarė jiems, kaip namuose paruošti vaiką, kad jis geriau adaptuotųsi darželyje (tai viena iš priežasčių, kodėl tėvai prasčiau pasirengė išleisti vaiką į darželį), tarp grupės mokytojų ir tėvų stokojama neformalių santykių. Įstaigos vadovybė per mažai įtraukia kitus suinteresuotus subjektus į pagalbos teikimą vaikui adaptuojantis, per mažai stebi, kaip mokytojos padeda vaikams adaptuotis grupėse, nepakankamai inicijuoja, koordinuoja bendradarbiavimą tarp grupės mokytojų ir tėvų. Tėvai pasigedo didesnio vadovybės dėmesio tėvams, tarpusavio komunikacijos. Buvo akcentuojama vadovybės šališkumo problema, pasiliekant grupės mokytojų, nerandančių priemonių, nepritaikančių tinkamų metodų dirbti su besiadaptuojančiais vaikais, pusėje, ignoruojant tėvų nusiskundimus. Bendraamžių vaidmuo, padedant vaikams adaptuotis grupėje nėra toks reikšmingas, kaip grupės mokytojų, tėvų ar vadovybės, tačiau vistiek išlieka svarbiu, nes per santykius su bendraamžiais vaikai greičiau užmezga socialinius ryšius, lengviau adaptuojasi grupėje ir sėkmingiau įsilieja į ugdymo procesą.

5. Vaikų adaptacijos organizacinis komponentas „N“ lopšelyje-darželyje netenkina grupės mokytojų, nes dalis vaikų negeba greitai prisitaikyti prie naujo socialinio vaidmens, nesilaiko nustatytų taisyklių, ne greitai prisiderina prie pakitusio dienos režimo, negeba be problemų perimti naujus elgesio modelius, ne greitai išmoksta atlikti tai, kai jų prašoma to, ko nebuvo daroma namų aplinkoje. Dalis vaikų ne itin pasitenkina nauju socialiniu vaidmeniu lopšelyje-darželyje. Vaikų adaptacijos ugdymo ir motyvavimo komponentas buvo įvertintas teigiamai. Grupės mokytojos vaikams siūlo daugiau žaidimų, keičia ugdomąsias erdves, aplinkas. Tėvai naudoja motyvaciją, siekdami padėti vaikams lengviau adaptuotis grupėje. Pagrindinė jų naudojama motyvavimo priemonė yra bendravimas su vaiku, siekiant suformuoti pozityvias nuostatas dėl grupės ir darželio. Vertinant psichologinį komponentą, nustatyta, kad vaikams būna sunku išsiskirti su tėvais, ypač pirmaisiais kartais. Adaptacijos metu dažnai vaikai arba užsidaro savyje, arba būna pikti, jiems pasireiškia jautrumas ir liūdesys. Vertinant socialinį komponentą, identifikuota, kad dalis vaikų patiria elgsenos problemų adaptacijos procese, nes ne visuomet greitai išmoksta naujų elgsenos modelių grupėje, negeba keisti savo elgsenos, kai to iš jų reikalaujama. Pasireiškia kraštutinės vaikų elgsenos problemos adaptacijos metu, kai vaikai elgiasi arba agresyviai (labai aktyviai), arba labai pasyviai. Kita vertus, ne visi vaikai patiria elgesio problemų grupėje.

REKOMENDACIJOS

Lopšelių-darželių vadovams, siekiantiems tobulinti adaptacijos procesą ikimokyklinėse įstaigose, siūloma:

1. Parengti vaikų adaptacijos proceso organizavimo tvarkos aprašą, kuris padėtų grupės mokytojoms laikytis nustatytų reikalavimų ir geriau planuoti savo veiklą, dirbant su besiadaptuojančiais vaikais, leistų nustatyti trūkstamas kompetencijos spragas, kuriuos neleidžia veiksmingai dirbti pagal aprašą, ir jas tobulinti.
2. Parengti specialių poreikių turinčių vaikų adaptacijos proceso organizavimo tvarkos aprašą, kuriame būtų numatytas intensyvesnis įvairių subjektų (pvz., socialinių pedagogų, psichologų ir kt.) įtraukimas į pagalbos teikimą grupės mokytojoms, siekiant padėti geriau adaptuotis specialių poreikių turintiems vaikams.
3. Nuolat stebėti, kaip mokytojos padeda vaikams adaptuotis grupėje, kad būtų galima laiku koreguoti grupės mokytojų veiksmus, joms patarti ir reikalauti atitinkamų rezultatų.
4. Nuolat inicijuoti bei koordinuoti bendradarbiavimą tarp grupės mokytojų ir tėvų, šioje srityje vadovybei veikiant kaip tarpininkui, daugiau dėmesio skirti tėvams ir su jais aktyviai komunikuoti.
5. Nuolat reaguoti į tėvų nusiskundimus ir reikalauti iš grupės mokytojų, nerandančių priemonių, nepritaikančių tinkamų metodų dirbti su besiadaptuojančiais vaikais, geresnių darbo rezultatų.

LITERATŪRA

1. Akçınar B. 2013. The predictors of school adaptation in early childhood. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, No. 93, 1099–1104 p.
2. Aramavičiūtė V., Jasiūnaitė P. 2011. Žaidimas kaip vaiko socializacijos veiksnys ikimokykliniame amžiuje. *Acta Paedagogica Vilnensia*, Nr. 26, 70–81 p.
3. Ausėnaitė D. 2014. Į vaikų darželį: dėl ašarų kalti tik tėvai [interaktyvus]. *Vlmedicina.lt*, [žiūrėta 2018 m. birželio 09 d.]. Prieiga per Internetą: <<http://www.ve.lt/naujienos/visuomene/psichologija/i-vaiku-darzeli-del-asaru-kalti-tikai-1229493/>>.
4. Balytė A., Trepekaitė L. (2009). Pirmieji vaiko žingsniai darželyje. *Žvirblių takas*. Nr. 6, 5–9 p.
5. Bankauskienė N., Jegelavičienė S. 2006. Ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių kalbos ir komunikacijos sutrikimų, socialinė adaptacija: ekspertinis vertinimas. *Specialusis ugdymas*, Nr. 1 (14), 145–157 p.
6. Bankauskienė N., Masaitytė R. 2015. Ikimokyklinių ugdymo įstaigų socialinių pedagogų profesinio tobulinimosi raiška. Tarptautinė mokslinė praktinė konferencija: Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogų rengimo problematika, 18–24 p.
7. Barkauskaitė M., Mišeikytė K. 2006. Mokinių adaptacijos ypatumai kritinių ugdymo(si) etapų metu. *Pedagogika*, Nr. 84, 127–134 p.
8. Bitinas B., Rupšienė L., Žydžiūnaitė V. 2008. *Kokybinių tyrimų metodologija*. Klaipėda: S. Jokužio leidykla.
9. Borbélyová D. 2016. Adaptation to the School Environment in Early Elementary Education [interaktyvus]. *Paidagogos.net*, [žiūrėta 2018 m. birželio 10 d.]. Prieiga per Internetą: <<https://www.paidagogos.net/issues/2016/2/article.php?id=13>>.
10. Braslauskienė R., Grudžinskytė A. 2007. Socialinė-educacinė pagalba vaikams iš globos namų adaptuojantis pradinėje mokykloje. *Tiltai*, Nr. 4, 17–27 p.
11. Breidokienė R., Ignatovičienė S. 2015. Pozityviosios tėvystės įgūdžių ugdymo metodinės rekomendacijos. Vilnius: Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija.
12. Brzezińska A. I., Czub M., Ożadowicz N. 2013. Adaptation of three-year old child to preschool environment. *Edukacja. An interdisciplinary approach*, No. 1, 25–40 p.
13. Brožaitienė J., Gudalienė R., Staniūtė M. 2011. Tėvų vaidmuo ikimokyklinio amžiaus vaikų adaptacijos ligoninėje metu. *Sveikatos mokslai*, Nr. 7 (21), 75–79 p.

14. Burvytė S. 2013. Šeimos ir ikimokyklinių ugdymo institucijų bendradarbiavimas: pozityviosios tėvystės skatinimo aspektas. *Socialinis ugdymas*, Nr. 3 (35), 122–136 p.
15. Burvytė S. 2004. Adaptacija ir jos raiška pradinėje mokykloje. *Pedagogika*, Nr. 73, 83–88 p.
16. Burvytė S., Ralys K. 2011. Early life experience of first-formers as an emotional factor in getting adapted to school environment. *Socialinis ugdymas*, Nr. 16 (27), 100–115 p.
17. Chranovskienė S. 2013. Dilema tėvams: vaiko adaptacija darželyje [interaktyvus]. *Bernardinai.lt*, [žiūrėta 2018 m. birželio 10 d.]. Prieiga per Internetą: <<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2013-08-21-dilema-tevams-vaiko-adaptacija-darzelyje/105399>>.
18. Cowan Ph., Cowan C. P. 2009. The Role of parents in Children's School Transition [interaktyvus]. *Ccl-cca.ca*, [žiūrėta 2018 m. birželio 13 d.]. Prieiga per Internetą: <http://www.ccl-cca.ca/pdfs/ECLKC/encyclopedia/Enc09_Cowan-Cowan_parenting_en.pdf>.
19. Creswell, J. 2018. *Research Design: Qualitative, Quantitative and Mixed Methods Approaches*. 4th Edition. SAGE Publications, Inc.
20. Daraškevičienė A. 2017. Vaiko socializacija ankstyvuju jo gyvenimo laikotarpiu: kultūriniai rūpinimosi kūdikiu aspektai XXI a. Lietuvoje. *Lituanistica*, Nr. 2 (108), 127–145 p.
21. Davies B., Ellison L. 2006. *Naujoji strateginė kryptis ir mokyklos plėtra*. Vilnius: Homo liber.
22. Denzin, N., Lincoln, Y. 2017. *The SAGE Handbook of Qualitative Research*. 1st Edition. SAGE Publications Inc.
23. Dromantaitė A., Pokštas V. 2014. Naujų darbuotojų adaptacijos ypatumai ikimokyklinio ir vidurinio ugdymo mokyklose Lietuvoje. *Socialinių mokslų studijos*, Nr. 6 (2), 361–375 p.
24. Gailienė K. 2015. Mokinių tarpasmeniniai santykiai adaptuojantis naujoje gimnazijos klasėje. *Pedagogika*, Nr. 1 (117), 221–224 p.
25. Gersamia I., Imedadze N. 2015. Difficulties in social adaptation of a child to kindergarten: research of factors. *Forum Pedagogiczne*, No. 2, 253–263 p.
26. Gudžinskienė V., Palaimaitė A. 2010a. Žaidimas kaip natūrali pirmaklasių adaptacijos gerinimo priemonė. *Žvirblių takas*, Nr. 2, 2–9 p.
27. Gudžinskienė V., Palaimaitė A. 2010b. Žaidimas kaip pirmaklasių adaptacijos gerinimo priemonė. *Pedagogika*, Nr. 97, 78–84 p.
28. Günindi Y. 2013. An Evaluation of Social Adaptation Skills of Children With and Without Preschool Education Background Based on Their Mothers' Views. *US-China Education Review B*, Vol. 3, No. 2, 80–90 p.
29. Indrašienė V., Merfeldaitė O. 2013. Ugdymuisi palankios aplinkos kūrimas vaikų socializacijos centre. *Tiltai*, Nr. 3, 125–140 p.

30. Itika J. S. 2011. Fundamentals of human resource management. Emerging experiences from Africa. African Studies Centre / University of Groningen / Mzumbe University.
31. Jakovickienė G., Šnipaitienė G. 2007. Penktokų adaptacijos ypatumai Marijampolės bendrojo lavinimo vidurinėse mokyklose. Jaunųjų mokslininkų darbai, Nr. 4 (15), 45–51 p.
32. John M. T., Robert D. G. 2017. Cultural Adaptation in the Workplace. Routledge Library Editions: Human Resource Management.
33. Jorutytė I., Budreikaitė A. 2005. Tėvų dalyvavimas ikimokyklinės įstaigos bendruomenės valdymo procese. Pedagogika, Nr. 76, 56–63 p.
34. Juodaitytė A. 2005. Maži vaikai kaip socialinė grupė: socializacijos procesų ir pasiekimų tyrimai. Pedagogika, Nr. 77, 5–9 p.
35. Juodaitytė A., Malinauskienė D. 2016. Šiuolaikinės vaikystės fenomenų socialinių-educacinių tyrimų metodologiniai kontekstai. Tiltai, Nr. 3, 37–48 p.
36. Kardelis K. 2016. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. 3-as leidimas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras.
37. Kavaliauskienė Ž., Lengvenienė N. 2016. Statutinės organizacijos darbuotojų adaptacija ir socializacija. Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development, Nr. 2 (38), 136–144 p.
38. Kepalaitė A. 2010. Mokyklinės adaptacijos sunkumų koreliatai: kontrolės lokusas ir socialinis interesas. Ugdymo psichologija, Nr. 21, 35–41 p.
39. Klizaitė J., Rupkuvienė S., Varneckienė A., Valaitienė A. 2017. Kitakalbių šeimų ikimokyklinio amžiaus vaikų adaptacijos procesas ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. Tarptautinių konferencijų mokslinių straipsnių rinkinys: Studijos – verslas – visuomenė: dabartis ir ateities išvalgos II, 63–74 p.
40. Kornilavičienė I., Bagdonas A. 2016. Tėvų požiūris į vaikų adaptaciją priešmokyklinio ugdymo grupėje. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogų rengimo problematika: konferencijos pranešimų medžiaga, 115–124 p.
41. Koskienė N. 2014. Kaip palengvinti vaiko adaptaciją darželyje [interaktyvus]. Ikimokyklinis.lt, [žiūrėta 2018 m. birželio 08 d.]. Prieiga per Internetą: <<http://www.ikimokyklinis.lt/index.php/straipsniai/specialistams/kaip-palengvinti-vaiko-adaptacijadarzelyje/17464>>.
42. Kovienė S. 2017. Tėvų švietimas ikimokyklinėse ugdymo įstaigose: lūkesčiai ir realybė. Andragogika, Nr. 1 (8), 144–158 p.
43. Kubilienė K. 2012. Tėvų parama pirmos klasės gimnazistų adaptacijai. Pedagogika, Nr. 106, 70–77 p.

44. Kubilienė K. 2010. Mokinių adaptacija gimnazijoje: mokytojo kompetentingumo vaidmuo. *Pedagogika*, Nr. 98, 100–107 p.
45. Kvieskienė G. 2007. Pozityvioji socializacija kaip ugdymo paradigma. Habilitacijos procedūrai teikiamų mokslo darbų apžvalga. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
46. Leliūgienė I., Simanavičiūtė G. 2010. Pedagoginis tėvų švietimas kaip sėkmingos vaikų socializacijos prielaida. *Socialinis darbas*, Nr. 1 (9), 114–121 p.
47. Magelinskaitė Š., Kepalaitė A., Legkauskas V. 2011. Pradinių klasių mokinių populiarumo klasėje ir kitų adaptacijos mokykloje rodiklių sąajos. *Ugdymo psichologija*, Nr. 22, 6–15 p.
48. Martišauskienė D. 2012. Pedagogų ir tėvų bendradarbiavimo kokybė – vienas pedagogų veiklos profesionalumą lemiančių veiksnių. *Tiltai*, Nr. 2, 109–123 p.
49. Masaitytė-Apuokienė R., Ramanauskaitė A. 2009. Mokymasis bendradarbiaujant – sėkmingos adaptacijos profesinėje veikloje prielaida. *Profesinis rengimas*, Nr. 18, 130–139 p.
50. Myers D. G. 2000. *Psichologija*. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
51. Myers D. G. 2008. *Psichologija (papildytas ir išplėstas leidimas)*. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
52. Obradović J. 2016. Physiological Responsivity and Executive Functioning: Implications for Adaptation and Resilience in Early Childhood. No. 1, Vol. 10, 65–70 p.
53. Palujanskienė A. 2006. Vaikų adaptacija mokykloje. *Socialinis ugdymas*, Nr. 12, 84–93 p.
54. Pečiulienė L. 2014. Šeima ir darželis: kelias į partnerystę [interaktyvus]. *Ikimokyklinis.lt*, [žiūrėta 2018 m. birželio 11 d.]. Prieiga per Internetą: <<https://www.ikimokyklinis.lt/index.php/straipsniai/specialistams/seima-ir-darzelis-kelias-i-partneryste/18236>>.
55. Penkauskaitė I., Bagdonas A. 2016a. Ankstyvojo amžiaus vaikų dienos ritmo ypatumai. *Mokslo taikomieji tyrimai Lietuvos kolegijose*, Nr. 12, 76–86 p.
56. Penkauskaitė I., Bagdonas A. 2016b. Tėvų ir pedagogų požiūris į ankstyvojo amžiaus vaikų dienos ritmą. *Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogų rengimo problematika: konferencijos pranešimų medžiaga*, 150–158 p.
57. Pingault J. B., Tremblay R. E., Vitaro F., Japel C., Boivin M., Côté S. M. 2015. Early Nonparental Care and Social Behavior in Elementary School: Support for a Social Group Adaptation Hypothesis. *Child Dev.*, No. 5, Vol. 86, 1469–1488 p.
58. Pocevičienė R. 2004. Gebėjimo spręsti problemas raiškos ypatumai pradinių klasių mokinių ir mokytojų populiacijoje. *Pedagogika*, Nr. 70, 160–164 p.
59. Poderienė G., Janonytė N. 2006. Mokytojo įtaka mokinių adaptacijos procesui. *Pedagogika*, Nr. 82, 73–79 p.

60. Ramanauskaitė R. 2002. Šiuolaikinės kultūros fenomenų tyrimai. Metodinė mokymo priemonė. Kaunas: VDU leidykla.
61. Rimkevičienė V., Mauragienė V. 2016. Tėvų požiūris į vaikų išgyvenamus socialinius sunkumus ir jų įveikos būdus adaptacijos pradinėje mokykloje laikotarpiu, baigus programą „Zipio draugai“. *Pedagogika*, Nr. 3 (123), 172–186 p.
62. Rupšienė L. 2007. Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo metodologija. Klaipėda: KU leidykla.
63. Rupšienė L., Kučinskienė R. 2006. Mokinių adaptacija naujojoje mokykloje. *Acta Paedagogica Vilnensia*, Nr. 17, 86–102 p.
64. Skouteris H., Watson B., Lum J. 2012. Preschool children's transition to formal schooling: The importance of collaboration between teachers, parents and children. *Australasian Journal of Early Childhood*, No. 4, Vol. 37, 78–85 p.
65. Stravinskienė I. 2017. Darbuotojų adaptacijos valdymas susijungusiose organizacijose: teorinės išvalgos. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, Nr. 77, 137–152 p.
66. Stumpfegger E. 2017. Qualitative Versus Quantitative Research [interaktyvus]. Munich Business School, [žiūrėta 2019 m. sausio 21 d.]. Prieiga per Internetą: <<https://www.munich-business-school.de/insights/en/2017/qualitative-vs-quantitative-research/>>.
67. Sussman K. S. 2012. The importance of play in the preschool classroom. *Texas Child Care Quarterly*, Vol., 36, No. 3, 1–8 p.
68. Šulcienė I. 2012. Adaptacija darželyje [interaktyvus]. *Sulciene.lt*, [žiūrėta 2018 m. birželio 10 d.]. Prieiga per Internetą: <<http://sulciene.lt/2012/09/adaptacija-darzelyje/>>.
69. Tidikis R. 2003. Socialinių mokslų tyrimų metodologija. Vilnius.
70. Tzafestas S. G. 2018. Adaptation, Complexity, and Complex Adaptive Systems. *Energy, Information, Feedback, Adaptation, and Self-organization*, 409–460 p.
71. Valiukienė L., Zambacevičienė E. 2005. Pirmos klasės mokinių adaptacija, sėkmės motyvacija bei jų auklėjimo šeimoje stilius. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, Nr. 3 (7), 153–158 p.
72. Vietienė I. 2015. Tėvų išgyvenimai vaikui pradėjus lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigą. *Mokytojų ugdymas*, Nr. 25 (2), 97–108 p.
73. Vildžiūnaitė A. 2011. Kai kurios penktokų adaptacijos mokykloje problemos. *Žvirblių takas*, Nr. 5, 18–19 p.
74. Zuoza R. 2011. Mokyklos kultūros ir mokinių socializacijos sąsajos: daktaro disertacijos santrauka. Vilnius.
75. Александровна Г. Е. 2014. Социально-психологическая адаптация первоклассников как условие успешного обучения младших школьников [interaktyvus]. *Открытыйурок.рф*, [žiūrėta 2018 m. birželio 12 d.]. Prieiga per Internetą: <открытыйурок.рф/статьи/534484/>.

PRIEDAI

1 priedas. Individo adaptacijos samprata įvairiuose moksliniuose šaltiniuose

Metai	Autoriai	Apibūdinimai	Požiūrio esmė
2006	N. Bankauskienė ir kt. (146 p.)	Adaptacija – tai „procesas, leidžiantis prisitaikyti ir produktyviai veikti kintančioje socialinėje aplinkoje, individo ir socialinės grupės santykių harmonizacijos rezultatas“.	Leidžia prisitaikyti socialinėje aplinkoje
2006	A. Palujanskienė (84 p.)	Žmogaus adaptacija yra sudėtingas procesas, kuriam esant pasireiškia adekvatūs organizmo ir aplinkos ryšiai, susidaro pusiausvyra tarp asmenybės ir socialinės aplinkos.	Susidaro pusiausvyra tarp individo ir socialinės aplinkos
2009	R. Masaitytė-Apuokienė ir kt. (131 p.)	Adaptacija (lot. <i>adaptacio</i> – prisitaikymas, priderinimas) suprantama „kaip žmogaus prisitaikymas prie kintančių gyvenimo sąlygų, naujos aplinkos, siekiant pakeisti ją arba keistis pačiam bei savęs paties suvokimas ir turimo patyrimo sutapimas“.	Prisitaikymas prie kintančių gyvenimo sąlygų, naujos aplinkos
2010b	V. Gudžinskienė ir kt. (79 p.)	Adaptacija yra ne tik individo pokyčiai – taikymasis prie aplinkos, tačiau ir abipusis procesas, taip pat ir aplinkos kitimas, susidūrus su individu.	Abipusis procesas tarp aplinkos ir individo
2011	A. Vildžiūnaitė (18 p.)	Adaptacija – tai „žmogaus prisitaikymas prie kintančių visuomenės gyvenimo sąlygų. Tai procesas, per kurį individas įgyja savybių, būtinų jo veiklai visuomenėje“.	Prisitaikymas prie kintančių visuomenės gyvenimo sąlygų
2014	A. Dromantaitė ir kt. (365 p.)	Adaptacija numato individo visišką prisitaikymą prie naujos aplinkos (organizacijos, prie jos normų ir vertybių).	Visiškas prisitaikymas prie naujos aplinkos
2013	Y. Günindi (80 p.)	Adaptacija – tai procesas, kai individas atsiduria jam naujoje aplinkoje ir yra priverstas modeliuoti savo elgesį pagal naujos aplinkos jam keliamus reikalavimus.	Kai individas priverstas modeliuoti elgesį pagal naujos aplinkos reikalavimus
2016	I. Kornilavičienė ir kt. (116 p.)	Adaptacija – tai „prisitaikymas prie naujos aplinkos, gyvenimo sąlygų“.	Prisitaikymas prie naujos aplinkos
2017	J. Klizaitė ir kt. (72 p.)	Adaptacija – tai „procesas, kuriame aktyviai dalyvaujama bei siekiama įveikti prieštaravimus tarp asmens ir naujosios aplinkos“.	Kai siekiama įveikti prieštaravimus tarp individo ir aplinkos
2017	I. Stravinskienė (149 p.)	Adaptacija – tai „psichologinis asmens pasikeitimas (perėjimas iš vienos psichologinės būklės į kitą) <...>, vykstant <...> pokyčiams“.	Psichologinis individo pasikeitimas, vykstant pokyčiams
2018	S. G. Tzafestas (409 p.)	Adaptacija yra procesas, būdingas visoms visuomeninėms sistemoms ir suteikiantis galimybių užtikrinti visuomenės tinkamumą ir išlikimą tam tikroje (naujoje) aplinkoje.	Procesas, suteikiantis galimybių išlikti naujoje aplinkoje

2 priedas. Mokyklinės adaptacijos samprata įvairiuose moksliniuose šaltiniuose

Metai	Autoriai	Apibūdinimai	Požiūrio esmė
2004	S. Burvytė (83 p.)	Mokyklinė adaptacija yra „procesas, kurio metu moksleivis aktyviai veikia ir elgiasi kurdamas socialinius padarinius“.	Aktyvi vaiko veikla ir elgesys, kuriant socialinius padarinius
2006	L. Rupšienė ir kt. (88 p.)	Mokyklinė adaptacija – tai „procesas, kurio metu siekiama įveikti prieštaravimus tarp mokinio ir <...> mokyklos aplinkos“.	Procesas, siekiant įveikti prieštaravimus tarp vaiko ir mokyklos aplinkos
2010b	V. Gudžinskienė ir kt. (79 p.)	Mokyklinė adaptacija – tai „procesas, sąveika tarp individo ir jo aplinkos, siekiant prisitaikyti prie įvairių aplinkybių, situacijų, problemų, kylančių pradėjus lankyti mokyklą“.	Sąveika tarp vaiko ir mokyklos aplinkos
2010	A. Kepalaitė (35 p.)	Mokyklinė adaptacija – tai besikeičiančios ugdymo įstaigos aplinkos ir bręstančio vaiko sąveika, kurios tikslas yra išlaikyti tokią pusiausvyrą, kuri padėtų tiek plėtoti vaiko asmenybę ir atliepti vaiko poreikius, tiek užtikrinti ugdymo institucijos tobulėjimą.	Besikeičiančios ugdymo įstaigos aplinkos ir vaiko sąveika
2013	Y. Günindi (82 p.)	Mokyklinė adaptacija yra būtinas procesas, siekiant vaikui padėti išsiugdyti reikiamus socialinius įgūdžius, kad jis galėtų modeliuoti savo socialinio elgesio modelį mokykloje.	Procesas, siekiant vaikui padėti išsiugdyti socialinius įgūdžius
2016	D. Borbélyová	Mokyklinė adaptacija yra asmens (mokinio) aktyviojo prisitaikymo prie naujų pasikeitusių socialinės aplinkos sąlygų (t. y. mokyklos) procesas.	Vaiko aktyviojo prisitaikymo prie mokyklos procesas
2016	I. Kornilavičienė ir kt. (117 p.)	Adaptacija ugdymo įstaigoje yra „pirmasis perėjimas tarp dviejų mokomųjų aplinkų: [tokių, kaip] šeima ir ugdymo įstaigos aplinka“.	Pirmasis perėjimas tarp dviejų mokomųjų aplinkų

Gerb. Respondente,

Šiuo metu yra atliekamas tyrimas, kuriuo siekiama įvertinti vaiko adaptaciją Jūsų ikimokyklinėje įstaigoje. Atsakykite į Jums užduodamus klausimus, apibraudami vieną iš pasirinktų vertinimo variantų 5 balų skalėje. Mums labai svarbi Jūsų nuomonė, siekiant surasti vaiko adaptacijos ikimokyklinėje įstaigoje problemų sprendimo būdus. Dėkojame už Jūsų dalyvavimą apklausoje!

- 1. Įvertinkite vaiko adaptacijos Jūsų įstaigoje organizacinį komponentą (5 balų skalėje kiekvienam teiginiui nurodykite įvertinimą, kai 1 balas - visiškai nesutinkate su teiginiu, 2 balai - nesutinkate, 3 balai - nei sutinkate, nei nesutinkate, 4 balai - sutinkate, 5 balai - visiškai sutinkate su teiginiu):**

1. Vaikai greitai geba prisitaikyti prie naujo socialinio vaidmens šioje ikimokyklinėje įstaigoje.	1	2	3	4	5
2. Vaikai nuosekliai laikosi šioje ikimokyklinėje įstaigoje nustatytų taisyklių.	1	2	3	4	5
3. Vaikai greitai prisiderina prie pakitusio dienos režimo.	1	2	3	4	5
4. Vaikai be problemų perima elgesio modelius, būdingus naujam socialiniam vaidmeniui.	1	2	3	4	5
5. Vaikai greitai išmoksta atlikti tai, kai jų prašoma to, ko nebuvo daroma namų aplinkoje.	1	2	3	4	5
6. Vaikai yra patenkinti tuo nauju socialiniu vaidmeniu, kurį jie atlieka.	1	2	3	4	5
7. Tėvai yra patenkinti tuo, kokį naują socialinį vaidmenį atlieka jų vaikai šioje ikimokyklinėje įstaigoje.	1	2	3	4	5

- 2. Įvertinkite vaiko adaptacijos Jūsų įstaigoje ugdymo ir motyvavimo komponentą (5 balų skalėje kiekvienam teiginiui nurodykite įvertinimą, kai 1 balas - visiškai nesutinkate su teiginiu, 2 balai - nesutinkate, 3 balai - nei sutinkate, nei nesutinkate, 4 balai - sutinkate, 5 balai - visiškai sutinkate su teiginiu):**

1. Vaikai nepatiria ugdymosi sunkumų šioje ikimokyklinėje įstaigoje.	1	2	3	4	5
2. Vaikai pamažu gerina savo ugdymosi įgūdžius šioje ikimokyklinėje įstaigoje.	1	2	3	4	5
3. Vaikai yra imlūs žinių įsisavinimui šioje ikimokyklinėje įstaigoje.	1	2	3	4	5
4. Vaikai džiaugiasi, kai pavyksta tai, kas anksčiau ugdymo procese jiems nepavykdavo.	1	2	3	4	5
5. Vaikai yra patenkinti ugdymo procesu šioje ikimokyklinėje įstaigoje.	1	2	3	4	5
6. Tėvai yra patenkinti savo vaikų ugdymo procesu šioje ikimokyklinėje įstaigoje	1	2	3	4	5

- 3. Įvertinkite vaiko adaptacijos Jūsų įstaigoje psichologinį komponentą (5 balų skalėje kiekvienam teiginiui nurodykite įvertinimą, kai 1 balas - visiškai nesutinkate su teiginiu, 2 balai - nesutinkate, 3 balai - nei sutinkate, nei nesutinkate, 4 balai - sutinkate, 5 balai - visiškai sutinkate su teiginiu):**

1. Vaikai dažniausiai būna geros nuotaikos šioje ikimokyklinėje įstaigoje.	1	2	3	4	5
2. Vaikai nejaučia emocinio diskomforto šioje ikimokyklinėje įstaigoje.	1	2	3	4	5
3. Vaikai nepatiria nerimo šioje ikimokyklinėje įstaigoje.	1	2	3	4	5
4. Vaikai nori eiti į šią ikimokyklinę įstaigą.	1	2	3	4	5
5. Vaikai džiaugiasi savo pasiekimais šioje ikimokyklinėje įstaigoje.	1	2	3	4	5
6. Vaikai yra patenkinti šia ikimokykline įstaiga.	1	2	3	4	5
7. Tėvai yra patenkinti tuo, kaip jų vaikai jaučiasi šioje ikimokyklinėje įstaigoje.	1	2	3	4	5

- 4. Įvertinkite vaiko adaptacijos Jūsų įstaigoje socialinį komponentą (5 balų skalėje kiekvienam teiginiui nurodykite įvertinimą, kai 1 balas - visiškai nesutinkate su teiginiu, 2 balai - nesutinkate, 3 balai - nei sutinkate, nei nesutinkate, 4 balai - sutinkate, 5 balai - visiškai sutinkate su teiginiu):**

1. Vaikų elgsena grupėje nesukuria jokių problemų.	1	2	3	4	5
2. Vaikai greitai išmoka naujų elgsenos modelių grupėje.	1	2	3	4	5
3. Vaikai noriai bendrauja su savo bendraamžiais.	1	2	3	4	5
4. Vaikai pamažu gerina savo socialinius įgūdžius grupėje.	1	2	3	4	5
5. Vaikai geba keisti savo elgseną grupėje, kai to iš jų reikalaujama.	1	2	3	4	5
6. Tėvai yra patenkinti tuo, kaip jų vaikai elgiasi šioje ikimokyklinėje įstaigoje.	1	2	3	4	5

- 5. Įvertinkite Jūsų kaip pedagogės (grupės mokytojos) vaidmenį, padedant vaikui adaptuotis Jūsų grupėje (5 balų skalėje kiekvienam teiginiui nurodykite įvertinimą, kai 1 balas - visiškai nesutinkate su teiginiu, 2 balai - nesutinkate, 3 balai - nei sutinkate, nei nesutinkate, 4 balai - sutinkate, 5 balai - visiškai sutinkate su teiginiu):**

1. Padėdama adaptuotis taikau individualų požiūrį į kiekvieną vaiką.	1	2	3	4	5
2. Tinkamai organizuoju pirmas vaikų dienas darželyje, skatindama vaikus pradėti aktyviai komunikuoti ir bendrauti vieniems su kitais.	1	2	3	4	5
3. Suformuoju tokias elgesio normas, kurios galėtų apsaugoti vaiką nuo prastos adaptacijos.	1	2	3	4	5
4. Išnagrinėju įvairias socialines situacijas ir padedu vaikams adaptuotis, pasirinkdamos tinkamą elgesio variantą.	1	2	3	4	5
5. Naudoju priemones, kurios ugdo vaikų gebėjimus, palengvinančius jų adaptaciją.	1	2	3	4	5
6. Individualizuoju veiklas vaikams pereinamuoju laikotarpiu.	1	2	3	4	5

- 6. Įvertinkite tėvų vaidmenį, padedant vaikui adaptuotis Jūsų grupėje (5 balų skalėje kiekvienam teiginiui nurodykite įvertinimą, kai 1 balas - visiškai nesutinkate su teiginiu, 2 balai - nesutinkate, 3 balai - nei sutinkate, nei nesutinkate, 4 balai - sutinkate, 5 balai - visiškai sutinkate su teiginiu):**

1. Tarp manęs ir tėvų, kurių vaikai adaptuojasi darželyje, santykiai nėra vien tik formalūs.	1	2	3	4	5
2. Tarp manęs ir tėvų, kurių vaikai adaptuojasi darželyje, nekyla konfliktų, konkuruojant tarpusavyje dėl poveikio vaikui arba dėl skirtingai suvokiamų vertybių.	1	2	3	4	5
3. Aš ir tėvai, kurių vaikai adaptuojasi darželyje, esame atviri vieni kitiems, bendradarbiaujame vaiko gerovės labui.	1	2	3	4	5
4. Daugelis tėvų yra psichologiškai ir emociškai pasiruošę išleisti vaiką į darželį.	1	2	3	4	5
5. Tėvai negąsdino vaiko darželiu.	1	2	3	4	5
6. Aš patariu tėvams, kaip namuose paruošti vaikus, kad jie geriau adaptuotųsi darželyje.	1	2	3	4	5
7. Į tėvus žiūriu kaip į lygiaverčius partnerius vaikų adaptacijos darželyje procese.	1	2	3	4	5
8. Aš ir tėvai esame tarpusavyje aptarę vaidmenis vaiko adaptacijos procese.	1	2	3	4	5
9. Aš ir tėvai kartu konstruojame reikiamus elgesio modelius.	1	2	3	4	5
10. Aš ir tėvai taikome pozityvius vaikui ugdymo stilius ir jų kartu laikomės.	1	2	3	4	5
11. Aš nuolat informuoju tėvus, kaip jų vaikui sekasi prisitaikyti prie darželio aplinkos.	1	2	3	4	5
12. Aš rodau iniciatyvą, įtraukdama tėvus į vaiko adaptacijos procesą.	1	2	3	4	5
13. Daugelis tėvų rodo iniciatyvą, siekdami dalyvauti vaiko adaptacijos procese.	1	2	3	4	5
14. Tėvai, atsižvelgdami į vaiko poreikius adaptacijos metu, palaipsniui ilgino/ilgina vaiko buvimą grupėje	1	2	3	4	5
15. Tėvai derino/derina vaiko dienos ritmą namuose prie darželio įprastos dienvartės.	1	2	3	4	5
16. Tėvai informavo pedagogą apie vaiko individualius ugdymosi poreikius.	1	2	3	4	5
17. Tėvai suteikė visą svarbią informaciją pedagogui apie vaiko sveikatą.	1	2	3	4	5

- 7. Įvertinkite ikimokyklinės įstaigos vadovybės vaidmenį, padedant vaikui adaptuotis darželyje** (5 balų skalėje kiekvienam teiginiui nurodykite įvertinimą, kai 1 balas - visiškai nesutinkate su teiginiu, 2 balai - nesutinkate, 3 balai - nei sutinkate, nei nesutinkate, 4 balai - sutinkate, 5 balai - visiškai sutinkate su teiginiu):

1. Vadovybė yra suformulavusi vaikų adaptaciją darželyje kaip prioritetinį tikslą.	1	2	3	4	5
2. Vadovybė yra parengusi kryptingą vaikų adaptacijos organizavimą, kuris aptariamas su tėvais sutartyje.	1	2	3	4	5
3. Vadovybė teikia įvairią informaciją dėl adaptacijos darželyje.	1	2	3	4	5
4. Vadovybė stebi, kaip mokytojos padeda vaikams adaptuotis grupėse.	1	2	3	4	5
5. Vadovybė įtraukia kitus suinteresuotus subjektus (pvz. socialinius pedagogus, psichologus ir kt.) į pagalbos vaikui adaptuojantis teikimą.	1	2	3	4	5
6. Vadovybė palaiko grįžtamąjį ryšį su tėvais, kurių vaikai lanko darželį.	1	2	3	4	5
7. Vadovybė inicijuoja ir koordinuoja bendradarbiavimą tarp mokytojų ir tėvų vaikų adaptacijos požiūriu.	1	2	3	4	5
8. Vadovybė užtikrina reikiamas sąlygas vaikams adaptuotis.	1	2	3	4	5

- 8. Įvertinkite grupės vaikų (bendraamžių) vaidmenį, padedant vaikui adaptuotis darželyje** (5 balų skalėje kiekvienam teiginiui nurodykite įvertinimą, kai 1 balas - visiškai nesutinkate su teiginiu, 2 balai - nesutinkate, 3 balai - nei sutinkate, nei nesutinkate, 4 balai - sutinkate, 5 balai - visiškai sutinkate su teiginiu):

1. Tarp grupės vaikų formuoju draugišką atmosferą.	1	2	3	4	5
2. Aš visada nuteikiu grupės vaikus teigiamai priimti į savo grupę naują vaiką.	1	2	3	4	5
3. Stengiuosi ugdyti vaiko socialinius ir komunikacinius gebėjimus, kad jis galėtų lengviau bendrauti grupėje ir greičiau į ją įsilieti.	1	2	3	4	5
4. Naudoju žaidimus, kad vaikas greičiau užmegztų ryšį su kitais grupės vaikais.	1	2	3	4	5
5. Aš visada stebiu, kaip vaikas bendrauja su kitais grupės vaikais, kad galėčiau koreguoti jo elgesį.	1	2	3	4	5

- 9. Jūsų amžius** (pasirinkite vieną atsakymo variantą ir jį pažymėkite varnele)?

- ☐ Iki 30 metų.
☐ 31-40 metų.
☐ 41-50 metų.
☐ 51-60 metų.
☐ 61 metai ir daugiau.

- 10. Jūsų darbo stažas darželyje** (pasirinkite vieną atsakymo variantą ir jį pažymėkite varnele)?

- ☐ Nėra vieno pilno metų.
☐ 1-5 metai.
☐ 6-10 metų.
☐ 11-15 metų.
☐ 16 metų ir daugiau.

Dėkojame už Jūsų pateiktus atsakymus!

Gerb. Respondente,

Šiuo metu yra atliekamas tyrimas, kuriuo siekiama įvertinti vaiko adaptaciją Jūsų ikimokyklinėje įstaigoje. Atsakykite į Jums užduodamus klausimus, apibraudami vieną iš pasirinktų vertinimo variantų 5 balų skalėje. Mums labai svarbi Jūsų nuomonė, siekiant surasti vaiko adaptacijos ikimokyklinėje įstaigoje problemų sprendimo būdus. Dėkojame už Jūsų dalyvavimą apklausoje!

- 1. Įvertinkite Jūsų vaiko adaptacijos šiame darželyje organizacinį komponentą (5 balų skalėje kiekvienam teiginiui nurodykite įvertinimą, kai 1 balas - visiškai nesutinkate su teiginiu, 2 balai - nesutinkate, 3 balai - nei sutinkate, nei nesutinkate, 4 balai - sutinkate, 5 balai - visiškai sutinkate su teiginiu):**

1. Mano vaikas greitai prisitaikė prie naujo socialinio vaidmens šioje ikimokyklinėje įstaigoje.	1	2	3	4	5
2. Mano vaikas nuosekliai laikosi šioje ikimokyklinėje įstaigoje nustatytų taisyklių.	1	2	3	4	5
3. Mano vaikas greitai prisiderino prie pakitusio dienos režimo.	1	2	3	4	5
4. Mano vaikas be problemų perėmė elgesio modelį, būdingą naujam socialiniam vaidmeniui.	1	2	3	4	5
5. Mano vaikas greitai išmoksta atlikti tai, kai jo prašoma to, ko nebuvo daroma namų aplinkoje.	1	2	3	4	5
6. Mano vaikas yra patenkintas tuo nauju socialiniu vaidmeniu, kurį jis atlieka.	1	2	3	4	5
7. Esu patenkinta (-as) tuo, kokį naują socialinį vaidmenį atlieka mano vaikas šioje ikimokyklinėje įstaigoje.	1	2	3	4	5

- 2. Įvertinkite Jūsų vaiko adaptacijos šiame darželyje ugdymo ir motyvavimo komponentą (5 balų skalėje kiekvienam teiginiui nurodykite įvertinimą, kai 1 balas - visiškai nesutinkate su teiginiu, 2 balai - nesutinkate, 3 balai - nei sutinkate, nei nesutinkate, 4 balai - sutinkate, 5 balai - visiškai sutinkate su teiginiu):**

1. Mano vaikas nepatiria ugdymosi sunkumų šioje ikimokyklinėje įstaigoje.	1	2	3	4	5
2. Mano vaikas pamažu gerina savo ugdymosi įgūdžius šioje ikimokyklinėje įstaigoje.	1	2	3	4	5
3. Mano vaikas yra imlus žinių įsisavinimui šioje ikimokyklinėje įstaigoje.	1	2	3	4	5
4. Mano vaikas džiaugiasi, kai pavyksta tai, kas anksčiau ugdymo procese jam nepavykdavo.	1	2	3	4	5
5. Mano vaikas yra patenkintas ugdymo procesu šioje ikimokyklinėje įstaigoje.	1	2	3	4	5
6. Esu patenkinta (-as) savo vaiko ugdymo procesu šioje įstaigoje	1	2	3	4	5

- 3. Įvertinkite Jūsų vaiko adaptacijos šiame darželyje psichologinį komponentą (5 balų skalėje kiekvienam teiginiui nurodykite įvertinimą, kai 1 balas - visiškai nesutinkate su teiginiu, 2 balai - nesutinkate, 3 balai - nei sutinkate, nei nesutinkate, 4 balai - sutinkate, 5 balai - visiškai sutinkate su teiginiu):**

1. Mano vaikas dažniausiai būna geros nuotaikos šioje ikimokyklinėje įstaigoje.	1	2	3	4	5
2. Mano vaikas nejaučia emocinio diskomforto šioje ikimokyklinėje įstaigoje.	1	2	3	4	5
3. Mano vaikas nepatiria nerimo šioje ikimokyklinėje įstaigoje.	1	2	3	4	5
4. Mano vaikas nori eiti į šią ikimokyklinę įstaigą.	1	2	3	4	5
5. Mano vaikas džiaugiasi savo pasiekimais šioje ikimokyklinėje įstaigoje.	1	2	3	4	5
6. Mano vaikas yra patenkintas šia ikimokyklinė įstaiga.	1	2	3	4	5
7. Esu patenkinta (-as) tuo, kaip mano vaikas jaučiasi šioje įstaigoje.	1	2	3	4	5

- 4. Įvertinkite Jūsų vaiko adaptacijos šiame darželyje socialinį komponentą (5 balų skalėje kiekvienam teiginiui nurodykite įvertinimą, kai 1 balas - visiškai nesutinkate su teiginiu, 2 balai - nesutinkate, 3 balai - nei sutinkate, nei nesutinkate, 4 balai - sutinkate, 5 balai - visiškai sutinkate su teiginiu):**

1. Mano vaiko elgsena grupėje nesukuria jokių problemų.	1	2	3	4	5
2. Mano vaikas greitai išmoksta naujų elgsenos modelių grupėje.	1	2	3	4	5
3. Mano vaikas noriai bendrauja su savo bendraamžiais.	1	2	3	4	5
4. Mano vaikas pamažu gerina savo socialinius įgūdžius grupėje.	1	2	3	4	5
5. Mano vaikas geba keisti savo elgseną grupėje, kai to iš jo reikalaujama.	1	2	3	4	5
6. Esu patenkinta (-as) tuo, kaip mano vaikas elgiasi šioje ikimokyklinėje įstaigoje.	1	2	3	4	5

- 5. Įvertinkite Jūsų vaiko pedagogių (grupės mokytojų) vaidmenį, padedant Jūsų vaikui adaptuotis grupėje (5 balų skalėje kiekvienam teiginiui nurodykite įvertinimą, kai 1 balas - visiškai nesutinkate su teiginiu, 2 balai - nesutinkate, 3 balai - nei sutinkate, nei nesutinkate, 4 balai - sutinkate, 5 balai - visiškai sutinkate su teiginiu):**

1. Grupės mokytojos padėdamos adaptuotis taiko individualų požiūrį į mano vaiką.	1	2	3	4	5
2. Grupės mokytojos tinkamai organizavo pirmas vaikų dienas darželyje, skatindamos mano vaiką pradėti aktyviai komunikuoti ir bendrauti su kitais vaikais.	1	2	3	4	5
3. Grupės mokytojos suformuoja tokias elgesio normas, kurios galėtų apsaugoti mano vaiką nuo prastos adaptacijos.	1	2	3	4	5
4. Grupės mokytojos išnagrinėja įvairias socialines situacijas ir padeda mano vaikui adaptuotis, pasirinkdamos tinkamą elgesio variantą.	1	2	3	4	5
5. Grupės mokytojos naudoja priemones, kurios ugdo mano vaiko gebėjimus, palengvinančius jo adaptaciją.	1	2	3	4	5
6. Grupės mokytojos individualizavo veiklas mano vaikui pereinamuoju laikotarpiu.	1	2	3	4	5

- 6. Įvertinkite savo kaip tėvų vaidmenį, padedant Jūsų vaikui adaptuotis grupėje (5 balų skalėje kiekvienam teiginiui nurodykite įvertinimą, kai 1 balas - visiškai nesutinkate su teiginiu, 2 balai - nesutinkate, 3 balai - nei sutinkate, nei nesutinkate, 4 balai - sutinkate, 5 balai - visiškai sutinkate su teiginiu):**

1. Tarp manęs ir grupės mokytojų santykiai nėra vien tik formalūs.	1	2	3	4	5
2. Tarp manęs ir grupės mokytojų nekyla konfliktų, konkuruojant tarpusavyje dėl poveikio mano vaikui arba dėl skirtingai suvokiamų vertybių.	1	2	3	4	5
3. Aš ir grupės mokytojos, esame atviros (-i) vieni kitiems, bendradarbiaujame vaiko gerovės labui.	1	2	3	4	5
4. Esu psichologiškai ir emociškai pasiruošusi (-ęs) išleisti vaiką į darželį.	1	2	3	4	5
5. Aš negąsdinau savo vaiko darželiu.	1	2	3	4	5
6. Grupės mokytojos patarė man, kaip namuose paruošti vaiką, kad jis geriau adaptuotųsi darželyje.	1	2	3	4	5
7. Grupės mokytojos į mane žiūri kaip į lygiavertį partnerį vaikų adaptacijos darželyje procese.	1	2	3	4	5
8. Aš ir grupės mokytojos esame tarpusavyje aptariusios (-ę) vaidmenis mano vaiko adaptacijos procese.	1	2	3	4	5
9. Aš ir grupės mokytojos kartu konstruojame reikiamus elgesio modelius.	1	2	3	4	5
10. Aš ir grupės mokytojos taikome pozityvius mano vaikui ugdymo stilius ir jų kartu laikomės.	1	2	3	4	5
11. Grupės mokytojos nuolat informuoja mane, kaip mano vaikui sekasi prisitaikyti prie darželio aplinkos.	1	2	3	4	5
12. Grupės mokytojos rodo iniciatyvą, įtraukdama mane į vaiko adaptacijos procesą.	1	2	3	4	5

13. Aš rodau iniciatyvą, siekdama (-as) dalyvauti vaiko adaptacijos procese.	1	2	3	4	5
14. Aš, atsižvelgdama (-as) į vaiko poreikius adaptacijos metu, palaipsniui ilginau vaiko buvimą grupėje	1	2	3	4	5
15. Aš derinau/derinu vaiko dienos ritmą namuose prie darželio įprastos dienvartės.	1	2	3	4	5
16. Aš informavau pedagogą apie vaiko individualius ugdymosi poreikius.	1	2	3	4	5
17. Aš suteikiau visą svarbią informaciją pedagogui apie vaiko sveikatą.	1	2	3	4	5

7. Įvertinkite ikimokyklinės įstaigos vadovybės vaidmenį, padedant Jūsų vaikui adaptuotis darželyje (5 balų skalėje kiekvienam teiginiui nurodykite įvertinimą, kai 1 balas - visiškai nesutinkate su teiginiu, 2 balai - nesutinkate, 3 balai - nei sutinkate, nei nesutinkate, 4 balai - sutinkate, 5 balai - visiškai sutinkate su teiginiu):

1. Vadovybė yra parengusi kryptingą vaikų adaptacijos organizavimą, kuris aptariamam sutartyje.	1	2	3	4	5
2. Vadovybė teikia įvairią informaciją dėl adaptacijos darželyje.	1	2	3	4	5
3. Vadovybė įtraukia kitus suinteresuotus subjektus (pvz. socialinius pedagogus, psichologus ir kt.) į pagalbos mano vaikui adaptuojantis teikimą.	1	2	3	4	5
4. Vadovybė palaiko grįžtamąjį ryšį su manimi.	1	2	3	4	5
5. Vadovybė inicijuoja ir koordinuoja bendradarbiavimą tarp grupės mokytojų ir manęs vaikų adaptacijos požiūriu.	1	2	3	4	5
6. Vadovybė užtikrina reikiamas sąlygas mano vaikui adaptuotis.	1	2	3	4	5

8. Įvertinkite grupės vaikų (bendraamžių) vaidmenį, padedant Jūsų vaikui adaptuotis darželyje (5 balų skalėje kiekvienam teiginiui nurodykite įvertinimą, kai 1 balas - visiškai nesutinkate su teiginiu, 2 balai - nesutinkate, 3 balai - nei sutinkate, nei nesutinkate, 4 balai - sutinkate, 5 balai - visiškai sutinkate su teiginiu):

1. Mokytojos tarp grupės vaikų formuoja draugišką atmosferą.	1	2	3	4	5
2. Mokytojos nuteikė grupės vaikus teigiamai priimti į savo grupę mano vaiką.	1	2	3	4	5
3. Mokytojos stengėsi ugdyti mano vaiko socialinius ir komunikacinius gebėjimus, kad jis galėtų lengviau bendrauti grupėje ir greičiau į ją įsiliety.	1	2	3	4	5
4. Mokytojos naudojo žaidimus, kad mano vaikas greičiau užmegztų ryšį su kitais grupės vaikais.	1	2	3	4	5
5. Mokytojos visada stebi, kaip mano vaikas bendrauja su kitais grupės vaikais, kad galėtų koreguoti jo elgesį.	1	2	3	4	5

9. Jūsų lytis (pasirinkite vieną atsakymo variantą ir jį pažymėkite varnele)?

- ☐ Moteris.
☐ Vyras

10. Jūsų amžius (pasirinkite vieną atsakymo variantą ir jį pažymėkite varnele)?

- ☐ Iki 30 metų.
☐ 31-40 metų.
☐ 41-50 metų.
☐ 51-60 metų.
☐ 61 metai ir daugiau.

Dėkojame už Jūsų pateiktus atsakymus!

Gerb. Respondente,

Šiuo metu yra atliekamas tyrimas, kuriuo siekiama įvertinti vaiko adaptaciją Jūsų ikimokyklinėje įstaigoje. Atsakykite į Jums užduodamus klausimus. Teikite savo pastabas, išsakykite nuomonę, argumentus tiriamuoju aspektu. Mums labai svarbi Jūsų nuomonė, siekiant surasti vaiko adaptacijos ikimokyklinėje įstaigoje problemų sprendimo būdus. Dėkojame už Jūsų dalyvavimą interviu!

1. Kuo svarbi sėkminga vaiko adaptacija Jūsų ikimokyklinėje įstaigoje?
2. Kokie yra tipiniai vaiko adaptacijos etapai Jūsų grupėje? Kokie sunkumai kyla kiekviename iš šių etapų? Ką darote, kad juos išspręsti?
3. Kiek vidutiniškai užtrunka vaiko adaptacija Jūsų ikimokyklinėje įstaigoje?
4. Kiek pasitaiko dezadaptacijos atvejų? Ką tokiu atveju Jūs darote?
5. Kaip Jūs įvertintumėte vaiko adaptacijos Jūsų ikimokyklinėje įstaigoje organizavimą?
6. Kaip Jūs motyvuojate vaikus, kad jie lengviau prisitaikytų grupėje?
7. Kaip dažnai ir kokių pasitaiko psichologinių problemų vaikams adaptuojantis grupėje?
8. Kaip įvertintumėte vaikų elgseną grupėje adaptacijos metu? Ar dažnai ir kokių pasitaiko socialinių problemų vaikams adaptuojantis grupėje?
9. Kaip Jūs įvertintumėte savo ir kitų pedagogų vaidmenį vaiko adaptacijos metu?
10. Kaip Jūs įvertintumėte vadovybės vaidmenį vaiko adaptacijos metu?
11. Kaip Jūs įvertintumėte tėvų (šeimos) vaidmenį vaiko adaptacijos metu?
12. Kaip Jūs įvertintumėte grupės vaikų (bendraamžių) vaidmenį vaiko adaptacijos metu?
13. Kaip vyksta bendradarbiavimas tarp suinteresuotų subjektų (grupės mokytojų, vadovybės, tėvų), kad vaikas greičiau ir lengviau adaptuotųsi? Pateikite bendradarbiavimo pavyzdžių.
14. Kiek yra palanki vaiko adaptacijai aplinka Jūsų ikimokyklinėje įstaigoje? Ar naudojami žaidimai ugdymo ir adaptacijos procesuose? Ar užtikrinamos vaiko adaptacijai reikalingos sąlygos?
15. Kaip įvertintumėte vaiko adaptacijos politiką Jūsų ikimokyklinėje įstaigoje?
16. Ar sudaromi vaiko adaptacijos planai Jūsų ikimokyklinėje įstaigoje? Kas dalyvauja juos sudarant? Ar planai koreguojami, esant poreikiui?
17. Ką būtų galima patobulinti Jūsų ikimokyklinėje įstaigoje, siekiant geresnės vaiko adaptacijos politikos ir efektyvesnio proceso?

Dėkojame už Jūsų atsakymus!

Gerb. Respondente,

Šiuo metu yra atliekamas tyrimas, kuriuo siekiama įvertinti Jūsų vaiko adaptaciją ikimokyklinėje įstaigoje. Atsakykite į Jums užduodamus klausimus. Teikite savo pastabas, išsakykite nuomonę, argumentus tiriamuoju aspektu. Mums labai svarbi Jūsų nuomonė, siekiant surasti Jūsų vaiko adaptacijos ikimokyklinėje įstaigoje problemų sprendimo būdus. Dėkojame už Jūsų dalyvavimą interviu!

1. Kuo svarbi sėkminga vaiko adaptacija šioje ikimokyklinėje įstaigoje?
2. Kokių sunkumų iškilo Jūsų vaikui adaptuojantis šiame darželyje? Kaip jie buvo sprendžiami?
3. Kaip Jūs įvertintumėte vaiko adaptacijos Jūsų ikimokyklinėje įstaigoje organizavimą?
4. Kaip pedagogai ir Jūs motyvavote vaiką, kad jis lengviau prisitaikytų grupėje?
5. Ar ir kokių pasitaikė psichologinių problemų vaikui adaptuojantis grupėje?
6. Kaip įvertintumėte Jūsų vaiko elgseną grupėje adaptacijos metu? Ar ir kokių pasitaikė socialinių problemų Jūsų vaikui adaptuojantis grupėje?
7. Kaip Jūs įvertintumėte pedagogės (grupės mokytojų) vaidmenį Jūsų vaiko adaptacijos metu? Kokios pagalbos sulaukėte iš grupės mokytojų? Ar tikėjotės būtent tokios pagalbos?
8. Kaip Jūs įvertintumėte vadovybės vaidmenį Jūsų vaiko adaptacijos šiame darželyje metu? Kokios pagalbos sulaukėte iš vadovybės? Ar tikėjotės būtent tokios pagalbos?
9. Kaip Jūs įvertintumėte savo kaip tėvų vaidmenį Jūsų vaiko adaptacijos darželyje metu? Ar ir kaip paruošėte vaiką adaptacijai? Ar dalyvavote / dalyvaujate daželio grupėje, siekiant padėti vaikui adaptuotis? Ar domėjotės / domitės, kaip Jūsų vaikui sekasi / sekėsi adaptuotis?
10. Kaip Jūs įvertintumėte grupės vaikų (bendraamžių) vaidmenį Jūsų vaiko adaptacijos šiame darželyje metu? Ar bendraamžiai palankiai priėmė Jūsų vaiką? Ar Jūsų vaikas rado draugų? Ar vaikas norėjo eiti į darželį, kad susitiktų su kitais grupės vaikais?
11. Ar ir kaip vyksta bendradarbiavimas tarp suinteresuotų subjektų (grupės mokytojų, vadovybės ir Jūsų kaip tėvų), kad vaikas greičiau ir lengviau adaptuotųsi? Ar Jūs esate patenkinti bendradarbiavimo eiga ir rezultatais?
12. Kiek yra palanki vaiko adaptacijai aplinka šiame darželyje? Ar naudojami žaidimai ugdymo ir adaptacijos procesuose? Ar užtikrinamos vaiko adaptacijai reikalingos sąlygos?
13. Kaip Jūs įvertintumėte vaiko adaptacijos politiką šiame darželyje? Ką joje reiktų tobulinti?

Dėkojame už Jūsų atsakymus!

Grupės mokytoja Nr. 1

Kodinis pavadinimas – *Mokytoja01*

Amžius – 53 metai, darbo stažas darželyje – 33 metai

1. Kuo svarbi sėkminga vaiko adaptacija Jūsų ikimokyklinėje įstaigoje?

- Vaiko adaptacija svarbi, nes nuo jos priklauso vaiko savijauta ir tolimesnis ugdymas.

2. Kokie yra tipiniai vaiko adaptacijos etapai Jūsų grupėje?

- Pirminis etapas – išsiskyrimas su tėvais ir grupės personalo pripažinimas, pasitikėjimas juo. Vėliau seka žaidimas ir bendravimas su grupės draugais, gera savijauta.

3. Kokie sunkumai kyla kiekviename iš šių etapų? Ką darote, kad juos išspręsti?

- Dažnai būna sunkūs pirmieji išsiskyrimai su tėvais, todėl pedagogai stengiasi užimti ir sudominti vaiką įvairiomis veiklomis.

4. Kiek vidutiniškai užtrunka vaiko adaptacija Jūsų ikimokyklinėje įstaigoje?

- Adaptacija vidutiniškai užtrunka apie du-tris mėnesius.

5. Tai, Jūsų nuomone, ilgas laikotarpis?

- Priklauso nuo konkretaus vaiko. Žinoma, norėtųsi, kad adaptacija vyktų kuo trumpiau.

6. Kiek pasitaiko dezadaptacijos atvejų?

- Dezadaptacija pasitaiko itin retai. Mano praktikoje buvo vos du tokie atvejai.

7. Kaip Jūs įvertintumėte vaiko adaptacijos Jūsų ikimokyklinėje įstaigoje organizavimą?

- Mūsų įstaigoje adaptacijos organizavimas mane tenkina ir, manau, yra puikus.

8. Kaip Jūs motyvuojate vaikus, kad jie lengviau prisitaikytų grupėje?

- Vaikų motyvacija vyksta per žaidimus, per veiklas. Svarbu sudominti vaiką, parodyti jam šilumą ir rūpestį.

9. Kaip dažnai ir kokių pasitaiko psichologinių problemų vaikams adaptuojantis grupėje?

- Psichologinių problemų pasitaiko dažnai. Kartais vaikai liūdesį išreiškia per pyktį, mušdami draugus, arba atvirkščiai – liūdi, nori pabūti vieni, neprisileidžia nei draugų, nei grupės personalo. Sunkiausia adaptacija su specialius poreikius turinčiais vaikais.

10. Kaip įvertintumėte vaikų elgseną grupėje adaptacijos metu?

- Adaptacijos metu dažniausiai vaikai elgiasi nedrąsiai, nepasitiki juos supančia aplinka, būna jautrūs, verkia, prastai valgo ir miega. Visą dieną praleidžia laukdami tėvelių.

11. Kokių dar būna atvejų?

- Būna atvejų, kad adaptacijos metu vaikas užsidaro, nenori draugijos, kartais pasireiškia ir agresijos priepuoliai.

12. Kaip Jūs įvertintumėte savo ir kitų pedagogų vaidmenį vaiko adaptacijos metu?

- Pedagogo vaidmuo labai svarbus, nes tai pagrindinis žmogus, kurio supratimo ir švelnumo vaikui reikia adaptacijos metu.

13. Kaip Jūs įvertintumėte vadovybės vaidmenį vaiko adaptacijos metu?

- Vadovybės vaidmuo svarbus. Itin pasitiki pedagogais, jų kompetencija.

14. Kaip Jūs įvertintumėte tėvų (šeimos) vaidmenį vaiko adaptacijos metu?

- Vienas iš svarbiausių yra tėvų vaidmuo.

15. Kodėl?

- Tėvai ir pedagogai – lygiaverčiai partneriai adaptacijos metu. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas padeda vaikui greičiau adaptuotis ir gerai jaustis įstaigoje.
- 16. Kaip Jūs įvertintumėte grupės vaikų (bendraamžių) vaidmenį vaiko adaptacijos metu?**
- Adaptacijos metu grupės vaikų vaidmuo taip pat svarbus, ypač vyresnėse grupėse.
- 17. Kaip vyksta bendradarbiavimas tarp suinteresuotų subjektų (grupės mokytojų, vadovybės, tėvų), kad vaikas greičiau ir lengviau adaptuotųsi?**
- Bendravimas vyksta įvairiomis formomis. Organizuojami susirinkimai, kuriuose dalyvauja direktorė, pedagogai ir tėvai. Organizuojamos įvairios veiklos, projektai į kuriuos įtraukiami tėvai, vykdomos apklausos. Administracija pastoviai dalinasi informacija *Facebook* paskyroje, keliamos nuotraukos, informacija.
- 18. Kiek yra palanki vaiko adaptacijai aplinka Jūsų ikimokyklinėje įstaigoje?**
- Mūsų įstaigoje adaptacijos procesas vyksta sklandžiai.
- 19. Ar naudojami žaidimai ugdymo ir adaptacijos procesuose?**
- Grupėse naudojami žaidimai, skaitomos pasakos, rengiamos įvairios pramogos, užsiėmimai, ryto rateliai.
- 20. Kaip įvertintumėte vaiko adaptacijos politiką Jūsų ikimokyklinėje įstaigoje?**
- Mane tenkina adaptacijos politika įstaigoje.
- 21. Ar sudaromi vaiko adaptacijos planai Jūsų ikimokyklinėje įstaigoje?**
- Adaptacijos metu pedagogas planuoja veiklas, kurios palengvintų adaptacinį procesą, pildomos stebėjimo anketos, kurias aptariame su vadovybe ir bendrosios praktikos slaugytoja.
- 22. Ką būtų galima patobulinti Jūsų ikimokyklinėje įstaigoje, siekiant geresnės vaiko adaptacijos politikos ir efektyvesnio proceso?**
- Mūsų įstaigoje adaptacijos procesas vykdomas sėkmingai, bet būtų galima pagerinti, reikalui esant, skiriant papildomą asmenį, kuris padėtų sunkiu momentu. Taip pat reiktų pagalbos dirbant su specialiųjų poreikių vaikais.
- 23. Ačiū už pokalbį.**
- Jums taip pat.

Grupės mokytoja Nr. 2

Kodinis pavadinimas – *Mokytoja02*

Amžius – 54 metai, darbo stažas darželyje – 35 metai

- 1. Kuo svarbi sėkminga vaiko adaptacija Jūsų ikimokyklinėje įstaigoje?**
 - Svarbi gera vaiko savijauta ir bendradarbiavimas su tėvais vaiko labui.
- 2. Kokie yra tipiniai vaiko adaptacijos etapai Jūsų grupėje?**
 - Etapai yra keli: sunkus išsiskyrimas su artimaisiais, nepažįstamų žmonių pripažinimas ir pasitikėjimas jais.
- 3. Kiek vidutiniškai užtrunka vaiko adaptacija Jūsų ikimokyklinėje įstaigoje?**
 - Vidutiniškai trunka apie 3 mėnesius ir daugiau.
- 4. Kiek pasitaiko dezadaptacijos atvejų?**
 - Dezadaptacijos nepasitaikė mano darbo praktikoje.
- 5. Kaip Jūs įvertintumėte vaiko adaptacijos Jūsų įstaigoje organizavimą?**

- Mūsų įstaigoje gerai organizuotas adaptacijos procesas.
- 6. Kaip Jūs motyvuojate vaikus, kad jie lengviau prisitaikytų grupėje?**
 - Pasiūlydama daugiau žaidimų, keičiant ugdomąsias erdves, aplinkas.
- 7. Ar šių motyvavimo priemonių užtenka?**
 - Manau, kad taip, nes jos įvairios ir derinamos tarpusavyje.
- 8. Kaip dažnai ir kokių pasitaiko psichologinių problemų vaikams adaptuojantis grupėje?**
 - Psichologinių problemų pasitaiko ir jų daugėja.
- 9. Kodėl?**
 - Gal pasitaiko mažiau psichologiškai atsparių vaikų...
- 10. Kaip įvertintumėte vaikų elgseną grupėje adaptacijos metu?**
 - Elgsena įvairi. Vieni vaikai smalsūs, domisi aplinka, kiti atvirkščiai – mieliau leidžia laiką šalia suaugusiojo.
- 11. Kaip Jūs įvertintumėte savo ir kitų pedagogų vaidmenį vaiko adaptacijos metu?**
 - Pedagogų vaidmuo itin svarbus adaptacijos procese.
- 12. Kaip Jūs įvertintumėte vadovybės vaidmenį vaiko adaptacijos metu?**
 - Vadovybės vaidmuo labai svarbus.
- 13. Kaip Jūs įvertintumėte tėvų (šeimos) vaidmenį vaiko adaptacijos metu?**
 - Tėvų vaidmuo taip pat svarbus. Būtinai glaudus tarpusavio bendradarbiavimas (pedagogas plius tėvai)
- 14. Kaip Jūs įvertintumėte grupės vaikų (bendraamžių) vaidmenį vaiko adaptacijos metu?**
 - Adaptacijos pradžioje dažniausiai vaikai labiau domisi ir pasitiki pedagogo draugija, nei bendraamžių vaikų.
- 15. Kaip vyksta bendradarbiavimas tarp suinteresuotų subjektų (grupės mokytojų, vadovybės, tėvų), kad vaikas greičiau ir lengviau adaptuotųsi?**
 - Labai svarbus bendradarbiavimas tarp subjektų: mokytojų, tėvų ir vadovų, nes dalijantis informacija, diskutuojant pasiekiami optimaliausi rezultatai.
- 16. Ar naudojami žaidimai ugdymo ir adaptacijos procesuose?**
 - Žaidimai naudojami ir įvairūs.
- 17. Ar užtikrinamos vaiko adaptacijai reikalingos sąlygos?**
 - Sąlygos yra puikios.
- 18. Kaip įvertintumėte vaiko adaptacijos politiką Jūsų ikimokyklinėje įstaigoje?**
 - Mane tenkina adaptacijos politika mūsų įstaigoje.
- 19. Kodėl?**
 - Nes tinka, siekiant greičiau padėti vaikams adaptuotis.
- 20. Ar sudaromi vaiko adaptacijos planai Jūsų ikimokyklinėje įstaigoje?**
 - Yra sudaromi adaptacijos stebėsenos lapai.
- 21. Ką būtų galima patobulinti Jūsų ikimokyklinėje įstaigoje, siekiant geresnės vaiko adaptacijos politikos ir efektyvesnio proceso?**
 - Tobulintina pagalba pedagogams, kurie grupėje turi specialiųjų poreikių vaikų.
- 22. Dėkoju už pokalbį.**
 - Dėkoju.

Tėvas Nr. 1
Kodinis pavadinimas – *Tėv01*
Lytis – moteris
Amžius – 30 metų

- 1. Kuo svarbi sėkminga vaiko adaptacija šioje ikimokyklinėje įstaigoje?**
 - Vaiko adaptacija man yra labai svarbi, nes noriu, kad mano vaikas norėtų kasdien eiti į darželį ir ten jaustųsi ramus, saugus ir laimingas.
- 2. Kokių sunkumų iškilo Jūsų vaikui adaptuojantis šiame darželyje? Kaip jie buvo sprendžiami?**
 - Mano vaikui nebuvo sunki adaptacija, aišku, kol pažino savo grupės mokytojas praėjo kažkiek laiko, buvo rytų su ašaromis.
- 3. Kaip Jūs įvertintumėte vaiko adaptacijos Jūsų ikimokyklinėje įstaigoje organizavimą?**
 - Adaptuotis padėjo puikios grupės mokytojos.
- 4. Kaip pedagogai ir Jūs motyvavote vaiką, kad jis lengviau prisitaikytų grupėje?**
 - Drąsindavau vaiką kasdien, kalbėdavau apie darželį ir grupę tik labai gerai. Grupės mokytojos sukurdavo jaukią aplinką grupėje, kur vaikas buvo laukiamas.
- 5. Ar ir kokių pasitaikė psichologinių problemų vaikui adaptuojantis grupėje?**
 - Buvo dienų, kai vaikas ėjo su ašaromis. Vienu laikotarpiu buvo, kai vaikui kažkas nepatiko grupėje, sakydavo, kad grupės mokytoja grubiau kažką atsakė, todėl vaikas reaguodavo jautriai.
- 6. Ar laikui bėgant šios bėdos išsisprendė?**
 - Taip.
- 7. Kaip įvertintumėte Jūsų vaiko elgseną grupėje adaptacijos metu?**
 - Mano vaikas grupėje elgdavosi normaliai, tik pats atėjimas į grupę buvo sunkesnis.
- 8. Kaip Jūs įvertintumėte pedagogės (grupės mokytojų) vaidmenį Jūsų vaiko adaptacijos metu? Kokios pagalbos sulaukėte iš grupės mokytojų?**
 - Grupės mokytojos labai pagelbėjo adaptacijos metu, kurios šiltai ir gražiai bendravo ir elgėsi su vaikų.
- 9. Ar tikėjotės būtent tokios pagalbos?**
 - Būtent tokios pagalbos ir tikėjausi.
- 10. Kaip Jūs įvertintumėte vadovybės vaidmenį Jūsų vaiko adaptacijos šiame darželyje metu? Kokios pagalbos sulaukėte iš vadovybės?**
 - Vadovybės vaidmens nepastebėjau, tikėjausi kažko daugiau.
- 11. Ko?**
 - Sunku pasakyti, gal daugiau dėmesio, komunikacijos...
- 12. Kaip Jūs įvertintumėte savo kaip tėvų vaidmenį Jūsų vaiko adaptacijos darželyje metu? Ar ir kaip paruošėte vaiką adaptacijai? Ar domėjotės / domitės, kaip Jūsų vaikui sekasi / sekėsi adaptuotis?**
 - Savo vaidmenį adaptacijos metu vertinu gerai. Noriai padėjau ir daug kalbėjau su vaiku. Visada domėjausi, kaip mano vaikelis jaučiasi.
- 13. Kaip Jūs įvertintumėte grupės vaikų (bendraamžių) vaidmenį Jūsų vaiko adaptacijos šiame darželyje metu? Ar bendraamžiai palankiai priėmė Jūsų vaiką? Ar Jūsų vaikas rado draugų?**

- Vaikas puikiai jautėsi su grupės vaikais, rado draugų, namie kalbėdavo apie juos, su džiaugsmu minėdavo vardus.
- 14. Ar ir kaip vyksta bendradarbiavimas tarp suinteresuotų subjektų (grupės mokytojų, vadovybės ir Jūsų kaip tėvų), kad vaikas greičiau ir lengviau adaptuotųsi?**
- Bendradarbiavimas vyko tik su grupės mokytojais, vadovybės įsikišimo nepastebėjau.
- 15. Kiek yra palanki vaiko adaptacijai aplinka šiame darželyje? Ar užtikrinamos vaiko adaptacijai reikalingos sąlygos?**
- Aplinka palanki, organizuojami įvairūs renginiai, projektai suburiantys visą darželį. Vaikai pamato ir pajaučia, kaip darželyje gera.
- 16. Kaip Jūs įvertintumėte vaiko adaptacijos politiką šiame darželyje? Ką joje reikėtų tobulinti?**
- Vadovybė neturėtų ginti ar būti tokių mokytojų pusėje, kurios negražiai elgiasi su vaikais, baugina juos, šaukia. Tai tikrai nepadaidėja mažyliams adaptuotis. Reiktų nenumoti ranka į tėvelių skundus.
- 17. Ačiū už pokalbį.**
- Jums taip pat.

Tėvas Nr. 2

Kodinis pavadinimas – *Tėv02*

Lytis – moteris

Amžius – 32 metai

- 1. Kuo svarbi sėkminga vaiko adaptacija šioje ikimokyklinėje įstaigoje?**
 - Svarbu, kad vaikas jaustųsi gerai. Vaikas jaučiasi saugus ir laimingas, todėl tėveliai ramūs.
- 2. Kokių sunkumų iškilo Jūsų vaikui adaptuojantis šiame darželyje? Kaip jie buvo sprendžiami?**
 - Didelių sunkumų nebuvo. Rugsėjo mėnesį buvo truputį ašarų, bet neilgai. Sprendimas – kantriai laukėme, kol vaikas apsipras.
- 3. Kaip Jūs įvertintumėte vaiko adaptacijos Jūsų įstaigoje organizavimą?**
 - Vertinant mūsų grupės, tai puikiai.
- 4. Kaip pedagogai ir Jūs motyvavote vaiką, kad jis lengviau prisitaikytų grupėje?**
 - Motyvacija buvo pats darželio lankymas. Kiekvieną dieną – nauji išpūdžiai, šiltas ir malonus grupės personalo bendravimas.
- 5. Ar ir kokių pasitaikė psichologinių problemų vaikui adaptuojantis grupėje?**
 - Jautėsi nuovargis. Vaikas naktimis šnekėdavo kelis mėnesius.
- 6. Ar tai nevargino Jūsų?**
 - Šiek tiek, po to vaikas ir aš apsipratome.
- 7. Kaip įvertintumėte Jūsų vaiko elgseną grupėje adaptacijos metu?**
 - Kartais mušdavosi ir stumdydavosi dėl žaislų.
- 8. Kaip Jūs įvertintumėte grupės mokytojų vaidmenį Jūsų vaiko adaptacijos metu?**
 - Puikiai, labai padeda mokytojų bendravimas, papasakojimas apie tai, kaip vaikui tą dieną sekėsi.

- 9. Kaip Jūs įvertintumėte vadovybės vaidmenį Jūsų vaiko adaptacijos šiame darželyje metu?**
- Viskas gerai, jokių rūpesčių neturėjau.
- 10. Ar ir kaip paruošėte vaiką adaptacijai?**
- Adaptacijos pradžioje stengėmės sudominti vaiką visais darželio privalumais – geromis mokytojomis, gražia teritorija ir įrengimais joje
- 11. Ar domėjotės / domitės, kaip Jūsų vaikui sekasi / sekėsi adaptuotis?**
- Visada domiuosi, kaip vaikui sekėsi, kiekvieną dieną apšnekame su vaiku dienos įspūdžius, sužinau, kas jam sekėsi, o kas nelabai.
- 12. Kaip Jūs įvertintumėte savo kaip tėvų vaidmenį Jūsų vaiko adaptacijos darželyje metu?**
- Savo, kaip tėvų, vaidmenį vertinu gerai.
- 13. Kaip Jūs įvertintumėte grupės vaikų vaidmenį Jūsų vaiko adaptacijos metu? Ar bendraamžiai palankiai priėmė Jūsų vaiką? Ar vaikas rado draugų? Ar norėjo eiti į darželį, kad susitiktų su kitais grupės vaikais?**
- Puikiai, pradžioje vaikas pats nenorėjo eiti į darželį, bet labai greit kitus vaikus pradėjo vadinti draugais, tai iš to sprendėme, kad vaikui sekasi puikiai socializuotis.
- 14. Ar ir kaip vyksta bendradarbiavimas tarp suinteresuotų subjektų (grupės mokytojų, vadovybės ir Jūsų kaip tėvų), kad vaikas greičiau ir lengviau adaptuotųsi? Ar Jūs esate patenkinti bendradarbiavimo eiga ir rezultatais?**
- Esame viskuo patenkinti.
- 15. Ar, Jūsų manymu, užtikrinamos vaiko adaptacijai reikalingos sąlygos?**
- Taip.
- 16. Kaip Jūs įvertintumėte vaiko adaptacijos politiką šiame darželyje? Ką joje reikėtų tobulinti?**
- Kiekvienam vaikui skirtinga adaptacija. Mūsų atveju yra ir buvo viskas kuo puikiausiai.
- 17. Dėkoju už pokalbį.**
- Dėkoju Jums.
-

8 priedas. Vaiko adaptacijos lopšelyje-darželyje „N“ stebėjimo lapas

Klaipėdos lopšelis-darželis „N“

VAIKO ADAPTACIJOS STEBĖJIMO LAPAS

Grupė _____
 Vaiko atėjimo į grupę data _____
 Vaiko vardas, pavardė, amžius _____

Data	Išsiskyrimas su tėvais		Vaiko aktyvumas veikloje				Vaiko apetitas	Miegas	Sergamumas	Pedagogo komentaras, apibendrinimas
	lengvas	sunkus	dalyvauja	stebi	bendrauja su vaikais	bendrauja su suaugusiais				
1 diena										
2 diena										
3 diena										
4 diena										
5 diena										
6 diena										
7 diena										
8 diena										
9 diena										
10 diena										
III savaitė										
IV savaitė										
V savaitė										
VI savaitė										
VII savaitė										

Grupės pedagogai _____
 (vardas, pavardė, parašas) _____

Pastaba: 1. Stebimas naujai į lopšelio grupę atvykęs vaikas.

Pirmas 10 dienų jo adaptacija fiksuojama kasdien, po to 1 kartą savaitėje, tol kol baigiasi adaptacinis periodas.

Sutartinis žymėjimas: + arba -

Pasibaigus adaptacijai rašomas komentaras kaip praėjo šis laikotarpis.

Jei adaptacija užsitęsia – pateikiame rekomendacijas ateičiai.

9 priedas. Interviu duomenų suskirstymo rezultatai

Kategorijos	Subkategorijos	Teiginiai	Informantų kodiniai pavadinimai
I. Vaiko adaptacijos poreikis lopšelyje-darželyje „N“	1. Poreikis grupės mokytojų atžvilgiu	• Vaiko adaptacija svarbi, nes nuo jos priklauso vaiko savijauta ir tolimesnis ugdymas.	Mokytoja01
		• Svarbi gera vaiko savijauta ir bendradarbiavimas su tėvais vaiko labui.	Mokytoja02
	2. Poreikis tėvų atžvilgiu	• Vaiko adaptacija man yra labai svarbi, nes noriu, kad mano vaikas norėtų kasdien eiti į darželį ir ten jaustųsi ramus, saugus ir laimingas.	Tėv01
		• Svarbu, kad vaikas jaustųsi gerai. Vaikas jaučiasi saugus ir laimingas, todėl tėveliai ramūs.	Tėv02
II. Vaiko adaptacijos lopšelyje-darželyje „N“ eiga	3. Tipiniai etapai	• Pirminis etapas – išsiskyrimas su tėvais ir grupės personalo pripažinimas, pasitikėjimas juo. Vėliau seka žaidimas ir bendravimas su grupės draugais, gera savijauta.	Mokytoja01
		• Etapai yra keli: sunkus išsiskyrimas su artimaisiais, nepažįstamų žmonių pripažinimas ir pasitikėjimas jais.	Mokytoja02
	4. Tipinė trukmė	• Adaptacija vidutiniškai užtrunka apie du-tris mėnesius.	Mokytoja01
		• Vidutiniškai trunka apie 3 mėnesius ir daugiau.	Mokytoja02
	5. Individualus pobūdis	• [Adaptacija] priklauso nuo konkretaus vaiko. Žinoma, norėtųsi, kad adaptacija vyktų kuo trumpiau.	Mokytoja01
		• Kiekvienam vaikui skirtinga adaptacija. Mūsų atveju yra ir buvo viskas kuo puikiausiai.	Tėv02
	6. Reti dezadaptacijos atvejai	• Dezadaptacija pasitaiko itin retai. Mano praktikoje buvo vos du tokie atvejai.	Mokytoja01
		• Dezadaptacijos nepasitaikė mano darbo praktikoje.	Mokytoja02
III. Vaiko adaptacijos lopšelyje-darželyje „N“ problemos	7. Sunkūs pirmieji išsiskyrimai su tėvais	• Dažnai būna sunkūs pirmieji išsiskyrimai su tėvais, todėl pedagogai stengiasi užimti ir sudominti vaiką įvairiomis veiklomis.	Mokytoja01
	8. Dažnos ir/arba įvairios (skirtingo sunkumo) psichologinės problemos	• Psichologinių problemų pasitaiko dažnai.	Mokytoja01
		• Kartais vaikai liūdesį išreiškia per pyktį, mušdami draugus, arba atvirkščiai – liūdi, nori pabūti vieni, neprisileidžia nei draugų, nei grupės personalo.	Mokytoja01
		• Psichologinių problemų pasitaiko ir jų daugėja. <...> [Todėl, kad] gal pasitaiko mažiau psichologiškai atsparių vaikų..	Mokytoja02
		• Buvo dienų, kai vaikas ėjo su ašaromis.	Tėv01
		• Vienu laikotarpiu buvo, kai vaikui kažkas nepatiko grupėje, sakydavo, kad grupės mokytoja grubiau kažką atsakė, todėl vaikas reaguodavo jautriai.	Tėv01
		• Jautėsi nuovargis. Vaikas naktimis šnekėdavo kelis mėnesius.	Tėv02
	9. Pastebimos elgsenos problemos	• Adaptacijos metu dažniausiai vaikai elgiasi nedrąsiai, nepasitiki juos supančia aplinka, būna jautrūs, verkia, prastai valgo ir miega. Visą dieną praleidžia laukdami tėvelių.	Mokytoja01
		• Būna atvejų, kad adaptacijos metu vaikas užsidaro, nenori draugijos, kartais pasireiškia ir agresijos prieuoliai.	Mokytoja01
		• Kartais mušdavosi ir stumdydavosi dėl žaislų.	Tėv02
	10. Sunkiausia spec. poreikių turinčių vaikų adaptacija	• Sunkiausia adaptacija su specialius poreikius turinčiais vaikais.	Mokytoja01
		• Taip pat reiktų pagalbos dirbant su specialių poreikių vaikais.	Mokytoja01
• Tobulintina pagalba pedagogams, kurie grupėje turi specialiųjų poreikių vaikų.		Mokytoja02	

III. Vaiko adaptacijos lopšelyje-darželyje „N“ problemos	11. Adaptacija be didelių sunkumų	Mano vaikui nebuvo sunki adaptacija, aišku, kol pažino savo grupės mokytojas praėjo kažkiek laiko, buvo rytų su ašaromis.	Tėv01
		Didelių sunkumų nebuvo. Rugsėjo mėnesį buvo truputį ašarų, bet neilgai. Sprendimas – kantriai laukėme, kol vaikas apsipras.	Tėv02
IV. Vaiko adaptacijos lopšelyje-darželyje „N“ komponentai	12. Informantus tenkinantis vaikų adaptacijos organizavimas	Mūsų įstaigoje adaptacijos organizavimas mane tenkina ir, manau, yra puikus.	Mokytoja01
		Mūsų įstaigoje gerai organizuotas adaptacijos procesas.	Mokytoja02
		Adaptuotis padėjo puikios grupės mokytojos.	Tėv01
		Vertinant mūsų grupės, tai puikiai.	Tėv02
	13. Įvairios vaikų motyvavimo priemonės grupėse	Vaikų motyvacija vyksta per žaidimus, per veiklas. Svarbu sudominti vaiką, parodyti jam šilumą ir rūpestį.	Mokytoja01
		Pasiūlydama daugiau žaidimų, keičiant ugdomąsias erdves, aplinkas. Manau, kad [motyvavimo priemonių] taip, nes jos įvairios ir derinamos tarpusavyje.	Mokytoja02
	14. Tėvų naudojama motyvacija	Drąsindavau vaiką kasdien, kalbėdavau apie darželį ir grupę tik labai gerai.	Tėv01
		Adaptacijos pradžioje stengėmės sudominti vaiką visais darželio privalumais – geromis mokytojomis, gražia teritorija ir įrengimais joje	Tėv02
	15. Įvairi vaikų elgsena adaptacijos metu	Elgsena įvairi. Vieni vaikai smalsūs, domisi aplinka, kiti atvirkščiai – mieliau leidžia laiką šalia suaugusiojo.	Mokytoja02
		Mano vaikas grupėje elgdavosi normaliai, tik pats atėjimas į grupę buvo sunkesnis.	Tėv01
V. Suinteresuotų subjektų vaidmuo vaiko adaptacijos lopšelyje-darželyje „N“ procese	16. Svarbus grupės mokytojų vaidmuo	Pedagogo vaidmuo labai svarbus, nes tai pagrindinis žmogus, kurio supratimo ir švelnumo vaikui reikia adaptacijos metu.	Mokytoja01
		Pedagogų vaidmuo itin svarbus adaptacijos procese.	Mokytoja02
		Grupės mokytojos labai pagelbėjo adaptacijos metu, kurios šiltai ir gražiai bendravo ir elgėsi su vaikų. <...> Būtent tokios pagalbos ir tikėjau.	Tėv01
		Puikiai, labai padeda mokytojų bendravimas, papasakojimas apie tai, kaip vaikui tą dieną sekėsi.	Tėv02
	17. Skirtingai vertinamas vadovybės vaidmuo	Vadovybės vaidmuo svarbus. [Vadovybė] itin pasitiki pedagogais, jų kompetencija.	Mokytoja01
		Vadovybės vaidmuo labai svarbus.	Mokytoja02
		Viskas gerai, jokių rūpesčių neturėjau.	Tėv02
		Vadovybės vaidmens nepastebėjau, tikėjau kažko daugiau. [Ko?] Sunku pasakyti, gal daugiau dėmesio, komunikacijos...	Tėv01
		Bendradarbiavimas vyko tik su grupės mokytojomis, vadovybės įsikišimo nepastebėjau.	Tėv01
		Vadovybė neturėtų ginti ar būti tokių mokytojų pusėje, kurios negražiai elgiasi su vaikais, baugina juos, šaukia. Tai tikrai nepadeda mažyliams adaptuotis.	Tėv01
	18. Itin svarbus tėvų vaidmuo	Vienas iš svarbiausių yra tėvų vaidmuo.	Mokytoja01
		Tėvai ir pedagogai – lygiaverčiai partneriai adaptacijos metu. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas padeda vaikui greičiau adaptuotis ir gerai jaustis įstaigoje.	Mokytoja01
		Tėvų vaidmuo taip pat svarbus. Būtinai glaudus tarpusavio bendradarbiavimas (pedagogas plius tėvai)	Mokytoja02
		Savo vaidmenį adaptacijos metu vertinu gerai. Noriai padėjau ir daug kalbėjau su vaiku. Visada domėjausi, kaip mano vaikelis jaučiasi.	Tėv01
		Visada domiuosi, kaip vaikui sekėsi, kiekvieną dieną apšnekame su vaiku dienos įspūdžius, sužinau, kas jam sekėsi, o kas nelabai. <...> Savo, kaip tėvų, vaidmenį vertinu gerai.	Tėv02

V. Suinteresuotų subjektų vaidmuo vaiko adaptacijos lopšelyje-darželyje „N“ procese	19. Skirtingos svarbos grupės vaikų vaidmuo	• Adaptacijos metu grupės vaikų vaidmuo taip pat svarbus, ypač vyresnėse grupėse.	Mokytoja01
		• Vaikas puikiai jautėsi su grupės vaikais, rado draugų, namie kalbėdavo apie juos, su džiaugsmu minėdavo vardus.	Tėv01
		• ...pradžioje vaikas pats nenorėjo eiti į darželį, bet labai greit kitus vaikus pradėjo vadinti draugais, tai iš to sprendėme, kad vaikui sekasi puikiai socializuotis.	Tėv02
		• Adaptacijos pradžioje dažniausiai vaikai labiau domisi ir pasitiki pedagogo draugija, nei bendraamžių vaikų.	Mokytoja02
	20. Bendradarbiavimo tarp suinteresuotų subjektų svarba	• Labai svarbus bendradarbiavimas tarp subjektų: mokytojų, tėvų ir vadovų, nes dalijantis informacija, diskutuojant pasiekiami optimaliausi rezultatai.	Mokytoja02
		• Būtinis glaudus tarpusavio bendradarbiavimas (pedagogas plius tėvai)	Mokytoja02
	21. Įvairialypis bendravimas tarp suinteresuotų subjektų	• Bendravimas vyksta įvairiomis formomis.	Mokytoja01
		• Organizuojami susirinkimai, kuriuose dalyvauja direktorė, pedagogai ir tėvai.	Mokytoja01
		• Organizuojamos įvairios veiklos, projektai į kuriuos įtraukiami tėvai, vykdomos apklausos.	Mokytoja01
		• Administracija pastoviai dalinasi informacija Facebook paskyroje, keliamos nuotraukos, informacija.	Mokytoja01
		• Esame viskuo patenkinti.	Tėv01
VI. Aplinkos lopšelyje-darželyje „N“ palankumas vaiko adaptacijai	22. Palankios sąlygos vaiko adaptacijai	• Mūsų įstaigoje adaptacijos procesas vyksta sklandžiai.	Mokytoja01
		• Sąlygos yra puikios.	Mokytoja02
		• Grupės mokytojos sukurdavo jaukią aplinką grupėje, kur vaikas buvo laukiamas.	Tėv01
		• Aplinka palanki, organizuojami įvairūs renginiai, projektai suburiančys visą darželį.	Tėv01
		• Vaikai pamato ir pajaučia, kaip darželyje gera.	Tėv01
		• Motyvacija buvo pats darželio lankymas. Kiekvieną dieną – nauji įspūdžiai, šiltas ir malonus grupės personalo bendravimas.	Tėv02
		• Taip [užtikrinamos vaiko adaptacijai reikalingos sąlygos].	Tėv02
	23. Naudojami žaidimai adaptacijai palengvinti	• Grupėse naudojami žaidimai, skaitomos pasakos, rengiamos įvairios pramogos, užsiėmimai, ryto rateliai.	Mokytoja01
		• Žaidimai naudojami, ir įvairūs.	Mokytoja02
VII. Vaiko adaptacijos lopšelyje-darželyje „N“ politika ir rezultatai	24. Informantus tenkinanti vaiko adaptacijos politika	• Mane tenkina adaptacijos politika įstaigoje.	Mokytoja01
		• Mane tenkina adaptacijos politika mūsų įstaigoje. <...> [Ji] tinka, siekiant greičiau padėti vaikams adaptuotis.	Mokytoja02
	25. Adaptacijos veiklų planavimas ir stebėjimo anketų pildymas	• Adaptacijos metu pedagogas planuoja veiklas, kurios palengvintų adaptacinį procesą, pildomos stebėjimo anketos, kurias aptariame su vadovybe ir bendrosios praktikos slaugytoja.	Mokytoja01
		• Yra sudaromi adaptacijos stebėsenos lapai.	Mokytoja02
	26. Vaiko adaptacijos politikos gerinimo sprendimai	• Mūsų įstaigoje adaptacijos procesas vykdomas sėkmingai, bet būtų galima pagerinti, reikalui esant, skiriant papildomą asmenį, kuris padėtų sunkiu momentu. Taip pat reiktų pagalbos dirbant su specialiųjų poreikių vaikais.	Mokytoja01
		• Tobulintina pagalba pedagogams, kurie grupėje turi specialiųjų poreikių vaikų.	Mokytoja02
		• Reiktų [vadovybei] nenumoti ranka į tėvėlių skundus.	Tėv01